This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

891.864
L874pn

B 863,026

PUBLIKACE

III. TŘÍDY ČESKÉ AKADEMIE POSUD VYDANÉ.

ROZPRAVY.

ROČNÍK I.

Čís. 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergiliově Aeneidě. . . . . Cena 1 zl. 50 kr.
» 2. *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského korrespondence. Cena 1 » 80 »
» 3. *J. Truhlář.* Počátky humanismu v Čechách. . . . Cena — » 40 »
» 4. *Robert Novák,* Grammatická, lexikální a kritická pozorování u Velleja Paterkula. . . . . Cena — » 90 »
» 5. Dr. *Jiří Polívka.* Kronika o Bruncvíkovi v ruské literatuře. . . . . Cena 1 » 40 »

ROČNÍK II.

» 1. Dr. *V. Mourek.* Syntaxis složených vět v gotštině. Cena 3 » 20 »

ROČNÍK III.

» 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Bádání v oboru skladby jazykův indoevropských. Část I. . . . . Cena 2 » 40 »
» 2. *Robert Novák.* Mluvnicko-kritická studia k Liviovi. Cena 2 » — »
» 3. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. I. Část: Consonantismus. . . . . Cena — » 50 »
» 4. *Josef Truhlář.* Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. . . . . Cena 1 » 60 »

ROČNÍK IV.

» 1. *Ferdinand Menčík.* Příspěvky k dějinám českého divadla. Cena 1 » 30 »

ROČNÍK V.

1. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. I. Faidros, Gorgias. . . . . Cena 3 » 50 »

ROČNÍK VI.

» 1. *Josef Zahradník.* O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. Cena 1 » 40 »
» 2. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. II. Část: Vokalismus. . . . . Cena — » 50 »
» 3. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. II Protagoras. Symposion. . . Cena 3 » 20 »
» 4. *Ignác Hošek.* O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí. . . . . Cena — » 20 »

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ROČNÍK VII. TŘÍDA III. ČÍSLO 1

#17

ROZBOR

PODŘEČÍ HORNOOSTRAVSKÉHO

VE SLEZSKU.

NAPSAL

JAN LORIŠ.

PŘEDLOŽENO DNE 10. ŘÍJNA 1898.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ
1899.

29.F64
L874p n

Tiskl Alois Wiesner v Praze.

213176

ÚVOD.

Autor práce tuto podané zabýval se již delší dobu sbíráním dialektického materialu ve Slezsku těšínském, nemaje však určitého úmyslu, dáti výsledky své práce kdy do veřejnosti. Teprve polemika Ig. Hořice a dra Jana Bystroně, vedená v Nár. Listech a Nové Reformě, jíž věc čistě vědecká stržena byla do vřavy novinářské diskusse, a v níž s jedné strany usurpováno kus Těšínska až po řeku Olši pro oblast jazyka českého, s druhé strany kus Moravy až po Přerov pro jazyk polský, přiměla autora k tomu, aby v práci sběratelské pokračoval, maje hlavně zření k jazykové hranici mezi oběma bratrskými kmeny slovanskými, českým a polským. Prvotně pak zamýšlel vydati zatím jen krátký spis o hláskosloví podřečí hornoostravského v programu rakovnické realky; ale munificencí velesl. České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění bylo mu možným učiněno, aby ještě jednou podnikl cestu do Slezska a práci svou prohloubil a rozšířil. Výsledek dřívějších studií i této cesty, vykonané o prázdninách v letě r. 1897, dovoluje si autor zde podati.[1])

Dle kroje lze mezi obyvateli těšínského Slezska rozeznati čtvero kmenů: 1. Lachy v severní nížině kolem Fryštatu a Bohumína; 2. Valachy polské ve střední pahorkatině kolem Těšína a Skočova; 3. Horaly na horním toku Olše a Visly a 4. Valachy moravské v jihozápadním cípu Těšínska.[2])

I vidíme, že pojmy Lach a Valach ve Slezsku se nekryjí s pojmy Lach a Valach, jak je stanovil Fr. Bartoš ve své Dialektologii moravské I.

[1]) Nemalou úslužnost projevili a cenné pomoci autorovi poskytli pánové: J. Carbol, představený obce Morávky, J. Kaňák, obecní písař téže obce, dále učitelé J. Březina, E. Rusina, A. Gärtler, jakož i mnozí jiní zde nejmenovaní, jimž tímto vyslovuji povinné díky.

[2]) Srv. dra Frt. Slámy Vlastenecké putování po Slezsku str. 180 sl., 346 sl. Kroj moravských Valachů ve Slezsku nazývá Sláma frýdeckým. Frýdeckým sluje Bartošovi také nářečí jejich.

Neboť slezští Laši mluví dílem česky, dílem polsky, Valaši těšínští pouze polsky. Horalé, již se krojem hlásí ke Slovákům, jsou co do jazyka Poláci. Zbývající kmen v pořící horní Ostravice počítá Bartoš k Lachům, ale lid tento patří ethnograficky a z velké části také linguisticky k moravským Valachům. Máť sice jeho řeč tytéž známky, které Bartoš stanoví za hlavní znaky lašštiny, totiž: 1. polský přízvuk; 2. ztrátu rozdílu ve kvantitě slabik; 3. měkčení slabik *ne*, *de*, *te*; 4. stejné zakončení lokalu a instrumentalu jedn. č. v rodě muž. a stř. sklonění náměstkového a složeného — vesměs to zjevy způsobené sousední polštinou, jako v severní lašštině: ale jinak toto nářečí co do fonologie i morfologie, i co do materialu slovného úplně se shoduje s nářečím valašským na Moravě. Mnohá slova, jež Bartoš ve slovníčku, k Dialektologii přidaném, označuje za pouze valašská, náležejí také tomuto nářečí, a jiná, jež jsou označena výhradně za lašská, ve slovníku nářečí hornoostravského scházejí.

Jiný důkaz vidíme ve vědomí lidu samého a v jeho kroji. Nazýváť lid v oblasti horní Ostravice sám kroj svůj valašským (dle Slámy kroj frýdecký). Tento původní kroj ovšem již asi před 40 lety vymizel úplně nahrazen byv neurčitým krojem, s jakým se nyní po obou stranách celé Ostravice setkáváme. Starý onen kroj shodoval se v podstatných částech s krojem, který na moravském Valašsku dosud jest zachován. Dívky svobodné pletly své vlasy do jednoho nebo dvou vrkočů, jež volně visely dolů; ženy vdané a »závitky« uplétaly z vlasů dva vrkoče, jež ovíjely kolem hlavy. Hlavu a skoro půl čela kryl krajkový čepec. Dále ženské nosily košili, jež se skládala ze spodní hrubé, sukni podobné části a ze životku, pod paže sahajícího a na jedné tkanici přes rameno zavěšeného. Vrchní část těla pokrývaly krátkým plátěným kabátkem, ani ne po pás sahajícím, dole na dva prsty širokým límcem olemovaným. Rukávy byly široké, nad loktem sesbírané. Límeček u krku i rukávů byl obyčejně černě vyšíván. Sukně byla jedna zadní (štrafka), obyčejně černá, a jedna přední (přednica). Bruclek a kacabaja, v zimě kožuch, doplňovaly oděv. Ve svátek nosily ženy velkou bílou plachtu, jejíž dva cípy se zavazovaly na prsou, a na hlavě velký bílý šátek, často v rohu černě vyšívaný, jehož dva cípy se pod bradou otáčely a v týle vázaly. Mužové pak měli mentlíky, podobné fraku bez šosů, a posud v zimě nosí těsné nohavice z bílé houně, jako sousední Slováci.

Přidělení hornoostravských Valachů k Valachům moravským shoduje se také s významem slova Lach, které dle Nehringa (Archiv f. slav. Phil. III. 436 sl.) znamená obyvatele roviny, jsouc utvořeno od slova ljada (*lęda) jako brach i svach od brat i svat příponou -chъ; dle Perwolfa od lêcha (ibid. IV. 64 sl. a 75). Na horní Ostravici strmí však vysoké hory, nesluší tedy jich obyvatelům název Lach.

Hornoostravským dialektem mluví tudíž Valaši, vystrčení nejdále na východ až do pořící Morávky; i představuje mluva jejich nejvýchodnější odnož jazyka českého na Slezsku. Saháť zde jazyk český v oblasti říčky

Morávky na jih až k uherské hranici, kde se stýká se slovenštinou, a na východ až k Lomné a Jablunkovu, kde sousedí s polštinou.[1])

Hlavním pak znakem podřečí hornoostravského jest změna původního dlouhého *á* v krátké *o*. Pokud toto *o* neobmezeně vládne, potud po rozumu našem bydlí Valaši. Kde však místo původního dlouhého *á* nastoupilo pouhé krátké *a*, tam jest území lašské. Bydlí tedy Valaši na území slezském v těchto obcích: na Morávce, Pražmě, Krásné, Starých Hamrech, v Nové vsi, Malenovicích, Borové, Lubně, Pržně, Janovicích, Raškovicích, Horních a Dolních Lhotách, Nošovicích, Skalici, Bažce, Starém městě, Frýdku, Nových Dvořích, Dobré, Bukovicích, Dobraticích, Šprochovicích, Vojkovicích, Kocurovicích, Pazderně, Leskovci, Bruzovicích. Na sever od Bruzovic se pravidlo o krátkem *o* místo dlouhého *á* počíná másti, i nastupuje promiscue krátké *a*. Zde počíná území lašštiny. —

O hláskách podřečí hornoostravského lze všeobecně říci, že zachovaly z části stav jazyka praslovanského (působením blízké polštiny), z části stav staré češtiny a z části podlehly zvláštním změnám, někdy polštinou nebo slovenštinou způsobeným. Hlásky, které toto podřečí proti spisovné češtině zachovalo, jsou: ć, dz, dź, dž, l (měkké), ł (tvrdé)[2], ś, ź, i (měkké), y (tvrdé). Naproti tomu se vzdalo rozdílu ve kvantitě samohlásek, vyslovujíc všecky slabiky stejně krátce[3], a přeložilo přízvuk s první slabiky slova na slabiku předposlední, zejména ve slovích o lichém počtu slabik. Český přízvuk však jest zachován v pozdravení: pòchvalìmbudź! nàvěkjàmyn! Dále: bĕz uròku! zèjtra (= zà jitrà), prò Jana svateho! I v starobylém říkání:

---

[1]) Dle Malinovského (Zarysy życia ludowego na Szląsku. Warszawa 1877. str. 7.) táhne se hranice mezi češtinou a polštinou, počínajíc od hranic pruských okolo Mor. Ostravy, Šenova, Venclovic, Špluchova, Bruzovic, Kocurovic, Vojkovic, Šprochovic, Dobratic, Lhot a Morávky. Tyto vesnice leží prý ještě na území, oficielně k jazyku českému počítaném, ježto v jich školách jest učebným jazykem čeština. Bystroňovi však (O mowie polskiej, str. 2. pozn. 1.) se zdá, že hranice ethnografická leží ještě dále na západ, kdežto Czörnig ji posunul o něco dále na východ. — Tu sluší poznamenati toto: Nejvýchodnější školy české mají obce Heřmanice, Michalkovice, Radvanice, Pětřvald, Orlova (ovšem zde jen privatní škola závodní vedle veřejné evangelické školy polské), Prostřední Suchá, Špluchov, Žermanice, Domaslovice, Dobratice, Morávka. Jest tedy oficielní hranicí češtiny čára, tažená vesnicemi: Heřmanice, Michalkovice, Radvanice, Pětřvald, Prostřední Suchá, Špluchov, Žermanice, Domaslovice, Dobratice a odtud hřebeny horské, táhnoucí se mezi obcí Morávkou a polskými obcemi Komorní Ligotkou, Řekou, Tyrou, Košařisky a Lomnou. Viz přiloženou mapku. V Bludovicích, jež leží na čáře mezi Suchou a Špluchovem, jest škola polská. Jižní část hraniční čáry jest horskými hřbety přesně určena; o čáru od Dobratic na sever mohou povstati spory, ježto mluva výše vytčených osad s českými školami obsahuje neobyčejně velké množství polských živlů. Srv. ukázku z Dobratic. Pouze Domaslovice nejsou sporné, jsouť rozhodně české.

[2]) Na polském území přechází ł skoro v u. Tak se posmívají Dobratičtí obyvatelům Ligotky, že vyslovují byua, šua.

[3]) Kvantita však nezmizela beze stopy. O tom viz na str. 7. a později u jednotlivých samohlásek.

Tů mě bòli, tů mě pchà,
stř̌č mě, Bàbo, dò měchà
à z ı́ně̌cha dò pytlà,
ăby ı́ně̌ smrć ně̌chytłà!

Porůznu se i jinde česky přizvukuje, jakož jsme slyšeli: to je prò kurky.

Proti Bartošovi (Dial. I. str. 98.) budiž konstatováno:

1. že *y* zní sice zhruba, ale podržuje povahu hlásky *i* a nepřechází téměř v hrdelné *e*; 2. hláska *i* zní jako *y* pouze po *c*, málokdy po *z* (*z* vzniklém z *g*, viz str. 23.), nikdy po *č*, *š*, *ž*, *ř*; 3. ve slově *vem* nezní *m* jotovaně; 4. hlásky *k* a *t* se neaspirují; 5. hlásky *ć*, *ś*, *ź* znějí tak asi jako v polštině; ale ve skupinách, kde se nacházejí na místě prvém (ść, źć, ćć, źń), jest assibilace nad míru slabá: *ś*, *ć*, *ź* tu zní skoro jako *s*, *c*, *z*. V horách v údolí Lučce pod Bezkydem pak tyto měkké sykavky přecházejí v *š*, *č*, *ž*. Rovněž tak v městě Frýdku.

A. O hláskách podřečí hornoostravského.

I. Samohlásky.

A.

I. Jak již v úvodě řečeno, nezná podřečí hornoostravské rozdílu ve kvantitě samohlásek, ale délka nezmizela beze stopy. Dlouhé *a* se změnilo v *o*, před *m* a *n* v *u*. První z těchto změn (a snad i druhou) má podřečí hornoostravské společně se sousedním nářečím slovenským za Bezkydem okolo Čace a v horním Trenčínsku.[1]) Změna ta povstala, jak se učí, působením polštiny; ale střídnice *o* v hornoostravském podřečí se nekryje s polským *a* tak zvaným stísněným, nýbrž s českým dlouhým *á*. Netřeba nám tudíž podávati příkladů, kde se hornoostravské *o* shoduje s českým spisovným *á*; za to uvedeme pokud možno všechny případy, kde obě tyto hlásky od sebe se různí. Máť podřečí hornoostr. na mnohých místech krátké *o*, kde ve spis. jazyce jest krátké *a*. Zde předpokládati jest dloužení a pak teprvé změnu v *o*.[2])

Hornoostr. podřečí má *o* proti spisovnému *a*:

1. ve všech min. příčestích čin., která se ve spis. jazyce končí na *-al*, v rodě muž. čísla jedn.: začoł začała, zajoł zajała, vźoł vźała, kloł kloła, zapoł zapała, ćoł ćała, žoł žała, dostoł dostała, społ spała, hroł hrała, łumoł łumała, ňechoł ňechała, puščoł puščała, pisoł pisała, stavoł stavała, žhroł žhrała, kupovoł kupovała, zkazovoł zkazovała atd.

Povstala-li koncovka *-oł* ze staženého *-áł*, zůstává *o* i ve tvarech odvozených: loła loł (= lil), łoł łoła, odźoł odźoła, hřoł hřoli, šoł šoli (= sel), smoł smoli śe, voł voli (vêjati), zdřoł zdřoła (ale: zdřały adj.);

2. v některých jiných příčestích, když se odsuje koncové *-ł*: upod upadła, krod kradli, kłod kładła atd.;

---

[1]) Zas o jeden důkaz víc, abychom podřečí toto počítali k nářečí valašskému, t. j. ke skupině nářečí slovenských. Viz Dr. Pastrnek, Beiträge, str. 75.

[2]) Na týchž místech moravští Valaši namnoze dlouhé *á* zachovali.

3. v impt. sloves V. třídy: schovoj schovojće, zaviroj zavirojće (působením školy také: schovejće) atd.; také v jiných impt., kde v poslední slabice by mělo býti *a*: prov (praviti) provće, porodź porodźće, postov, zavož;

4. ve vzoru kuře pl. gen.: kuřot, ćelot, prašot dźivčot;

5. v pl. gen. některých jiných jmen podst.: galot (galaty), krov, vrot.

Z toho vidíme, že hornoostr. podřečí má *o* rádo hlavně tam, kde se *a* nachází v poslední slabice slova, zavřené jen jednou souhláskou.

6. Dále shledáváme *o* ve vzoru znamení sg. gen.: obilo, vrbo, kłoćo skolo (skalí), liśćo, trňo, zelo atd.;

7. ve sklonění složeném sg. nom. fem.: ňeškajšo, ročňo doba, lepšo voda, dobro služba atd.

8. Konečně jest hornoostr. *o* (*u*) proti spisovnému *a* porůznu v jednotlivých slovích: barun gen. barana, čechmun (i čechman) gen. čechmana dłuň gen. dłaně, furmun gen. furmana, gořoła, hod gen. hada, hojny, hrtuň gen. hrtuňa, hłod gen. hładu, chłop gen. chłopa (= muž, sedlák), ale chłap (= chlap, chlapík), o Juně, ve svaty Jun, Junek (žertovně vedle Janek), Junovice [1]), kijuň gen. kijaně, kołovrot gen. kołovratu, kunoř (= konar), kopoć (nástroj), kravoř, kravorka, masoř, morovsky (= vsi Morávky se týkající: moravsky = Moravy se týkající), mroz gen. mrazu, Mruzek (pol. mrózek), nakoz gen. nakazu, nouka, ňerod fem. ňerada, obyčoj gen. obyčaju, odvečero, ochłodnuć, poćerky, płukać (pol. płókać), povoł gen. povału, předoj gen. předaja, provoz gen. provazu, řetoz gen. řetaza, řetozka, snožny (= čistý): snažny, ščob gen. ščobu, špok gen. špoka, troky (pol. troki, čes. trak, tračec), zakoz gen. zakazu, zunść 1. os. zundu (= zajdu), žol gen. žalu, žlob gen. žlabu.

Naproti tomu jest hornoostr. *a* proti spisovnému *á* v těchto slovích [2]): Baňa, błana (p. błona), błato (p. błoto), brana, čaść, dłato (p. dłoto), draha (p. droga), drapnuć, hrabě, hřadka, hrach, cham, chranić, jama, kadź, kamýň, karbač, kartač, kłada (p. kłoda), kłaść (i p.), korab, -krać (p. -kroć) na př. dvakrać, kral, krasny (ale Krosno, vesnice), krava (p. krowa), łaska, mak, maj, mama, mamić, mary (vesměs také pol.), masło, nabožny, nakoz, napad, narada, navał (vesměs také pol.) [3]), ňestały, ňima ho tam (= není ho tam), orač, nas, naš, pakaž, pan (vedle pun, iron.), para (= pára): pora (= pár), parada, parkan, pas, paść (= pásti), pasmo, pořadny (ale pořodek), prać, praca, prah, pravo, rada, rado, raj, rana, rano, roz gen. razu, sadło, scać, skała: skoli (collect.), słama (p. słoma), spać, sprava (ale sprovka), škřaň, šparak, tata, třaść, varka, vas, vaš, vłada, vłaha, vłasek, vrabeł (= ďas; ale vrobel = vrabec), vrana (p. wrona), zakaz,

---

[1]) V Janovicích samých vyslovuje se dlouhé $\bar{a}$: jo sym z Jánovic.

[2]) Pozoruhodno jest, že *a* bývá ve valné části tvarů trat, tlat z pův. tort, tolt, kde polština má trot, tlot.

[3]) Jinde jest *no-*: nobožinstvi, norud gen. narodu atd.

zapach, zapał, zapis, zasługa,[1]) zdarny, zkaza, znać, ztrata, zvać, žaba, žaťa, žlabek. Krátké *a* mají také všechna podst. jména slovesná: kašlani, pytani, zpivani atd. Ve sklonění jest *a* v pl. lok.: kravach, holubach, košćach. O kvantitě kmenových samohlásek infinitivních viz na příslušném místě.

Z toho všeho plyne: Hornoostravské podřečí rozeznávalo kdysi dlouhé a krátké slabiky. Působením polštiny rozdílu ve kvantitě pozbylo, avšak zůstal reflex její ve vyslovování pův. dlouhého *á* jako krátké *o*. Délka byla celkem na týchž místech jako v češtině spisovné. Proti spis. jazyku však se jeví snaha, dloužiti poslední slabiky jednou souhláskou zavřené[2]). Kde proti českému *á* v podřečí hornoostr. jest *a*, tam jest patrný vliv polštiny.

Poznámka: Stažením vzniklé *á*, jak již z příkladů nahoře uvedených vysvítá, jeví svou délku ve střídnici *o*. Ale slova nale (= no + ale), patyka vedle pijatyka, tŕa vedle třeja podržela *a*.

II. 1. A, které je střídnicí za psl. *a*, zachovalo se (uvádíme zde hornoostr. střídnice *o* a *u*) proti měkkým střídnicím spisovné češtiny:

a) v kořenných slabikách: baran, baranek[3]) vedle beranek, jež pochází z kostela, jahňa, javić, jasle, jastřob, jaščur, joščirka, jazovec, krajči, vajco, čakač (ale čekać), čakačka, předoj gen. předaja, přidajny;

b) v příponách kmenových: kolaj, ňeškajši, včerajši, a u všech sloves V. tř. vz. 1^b, jako: macać (stč. máčeti), močać, oběcać, oblapać, ponaučać, poručać, rozmyšlać, stavać, volać, vybizać, vynošać, vyrobać, zavadzać zvožać atd. Dále máme původní *a* v adjektivech na *-jany* (pův.-*ēno*-) a analogií také ve všech adjektivech, kde bylo původně *ê*: voščany, mědźany, slaňany, dřevany atd.;

c) v koncovkách tvarův ohnutých:

u vzoru chlap-dub v sg. gen.: boloka, kuła, kumina, mosta, płota, stoła, struma, voza, vředa. Genitivů na *-u* jest poměrně málo. Ovšem u- kmeny mají náležité *u*: dumu, medu, sadu; dále hydu, ledu, pohledu a j.

A shledáváme také ve vzoru oráč-meč v sg. gen. akk.: kołoča, meča, muža, učitela; z kostela pochází tvar Ježiše;

u vzoru moře v sg. gen.: obilo, zelo; v pl. nom.: obila, zela;

u vzoru duše v sg. nom.: duša, hroza, meza, zyma (vedle zym); v pl. lok.: dušach, opicach; v pl. instr.: dušami, hrozami; v pl. dat., kde jest hlouhé *á* před *m* ztemněno v *u*: dušum, sviňum;

u vzoru paní pl. instr.: paňami;

u zájmen rodu žen.: moja, tvoja, svoja, naša, vaša;

ve sklonění složeném nom. fem.: včerajšo, lepšo.

2. Nosovek hornoostr. podřečí nezná. Ve slovích z polštiny přejatých (celkem jsou asi čtyři) *ą* přechází v *un*, *ę* v *ym* (*yn*): gymba, grundźil

---

[1]) Jinde jest *zo-*: zohun, zokun, zoruba, zolity, zumek, zorobek atd.

[2]) Když se na koho volá přes pole, poslední slabika se prodlouží a pronese hlasem mnohem vyšším než předcházející.

[3]) V říkání: Janku, Janku, černo vlna na bilym baranku!

řundźić, trumbera. Za psl. *ę* jest všady střídnice *a* jako ve spis. jazyce. Toto *a* jest proti přehlasovaným tvarům spis. čestiny zachováno (nebo změněno v *o*:

a) v těchto kořenech[1]): načoć (čęti), džaćel (dętelъ), dźosno (dęsn-), jačmyň (jęčьmy), jačeć vedle ječeć (jęk), zajakovać śe, joć (jęti), vžać jařaby (rębъ), klačeć (klęk), klakać, klaknuć, klača, kloć (klęti), Lach (lęchъ), přelač (lęk, srv. proláklina), lakać śe, laknuć śe, paṁotka (mętъ), pamatać, ṁadžgać (męķъkъ), ṗaść (pęstь), ṗata (pęta), ṗoć, ṗoł (pęti), patok (pętь), ṗatro (pętro), přaść (prędą), přadza, přaslica, řetoz gen. řetaza (retęzь), řetozka, jastřob gen. jastřaba (jastrębъ), šohnuć (sęgnąti), šohać, šoha, přišaha, šačeć (sęknąti = fluere, srov. prosáklý), slačeć (pol. ślęczeć), slačok, vadnuć (vęnąti), zvadły, svaćić (svętъ), ale svaty, svadźić (pol. swędzić), ćahły (tęg-), ale tohnu, čoži śe mi m. ćoži (tęgъ), třasu (tręsъ), voznuć (vęz-), žobnu (zębą), žać (zętь = zeť), žahadło, žgodło (žęlo), žoć (žęti).

b) V příponách kmenových se tato střídnice za ę jako v jaz. spisovném obyčejně mění v *ě*, *e* a úžením v *i*. Vedle příd. jména zaječi máme však Zajači (jméno topické na Morávce). Dále jest *a* ve vzoru kuře: kuřa, kuřaća, kuřaću, ćela, ćelaća atd.

c) V koncovkách, tvarův ohnutých zachováno jest *a* v podobě střídnice *o* v 3. os. pl. ve vzorech *trpěti* a *prositi*: trṗo, prošo; dále vědźo jedźo, analogií uṁo[2]).

3. Dále máme *a* v některých slovích, kde je střídnicí za původní *é*. Působení polštiny a slovenštiny je zde patrné. Případy jsou tyto:

a) uprostřed slov mimo koncovky kmenové a ohýbací: jaščur, joščirka. M'arka (přejato z pol. a vyskytá se jen jako příjmení; jinak měrka), šklab, šklabić śe, šklabaty, žgodło (stsl. žalo), žol, (žalь), pram (prêmъ?); dále ve slabikách stažených: hřoć (grêjati), loć (lêjati), loćina, odźoć, zazdźoć, šoć (sêjati), šoćina (= mlází), sṁoć śe (smêjati sę), voć (vêjati), źoć (zêjati), — Proti polskému *zamiatać* máme *zamětać*; ve *věko* jest *ê* nezúženo jako, v polštině, dále *větr* (= vítr);

b) ve kmenech: obyčoj gen. obyčaja (ale obyčejny), dřevany, mědźany, słaṁany, kěla (kolê), tela, jiza, ňejiza.

4. Konečně jest *a*, kde bylo původně *e*, ve vzoru *kuře* v sg. gen.: kuřaća, ćelaća, hřibaća — patrně analogií dle gen. *města* a oporou o polštinu. Ve vzoru *kost* taktéž v plur. dat., lok. a instr. místo *ъ*: košćum (*á* ztemněno v *u*), košćach, košćami.

V cizích slovích máme *a* v těchto případech: brantol (Brettnagel), šprnol (Sperrnagel), hamovać (hemmen), harynek (Häring), larmo (Lärm), orlab (Urlaub), rachunek (Rechnung). Proti spisovnému *á* jest *u* ve slovích: drut, drućoř, drutovać (dle pol.); místo cizího *a* jest *y*: paryzol.

---

[1]) Uvádíme také ty případy, kde proti spis. jazyku jotace jest zachována.

[2]) Na pomezí polštiny v osadách v úvodě (str. 5. pozn.) uvedených: trṗum prošum, vědzum, jedzum, uṁum.

Aj se přehlasuje v superlativní předponě *nej-*: nejšumnější; ale zachovalo se ve slově *nojspiš.* Přehláska je dále: grejcar, zejtra, dej (vedle doj), počkej, dočkej (vedle dočkoj), bodej.

Ve slově *bezmal* vedle *bezmala* jest *a* odsuto. Sloveso *hřebać* (pol. grzebać) nepovstalo ze *hrabać*, nýbrž sloveso I. tř. *hřebu* přešlo do V. tř. vz. 2. Proti *a* ve spis. jazyce jest *e* v cizím jermark (jarmark). Z polštiny jest *a* ve slově mařec gen. marca.

E, ě.

E je střídnice za pův. *e, ê, ъ, ѣ* jako ve spis. jazyce.

Dlouhé *e* se úží v *i* jako ve spisovné češtině; ale úžení nabylo ještě většího rozsahu. Proti spisovnému *e, ě* máme *i*:

1. u sloves a) ve všech příčestích min. č., která se ve spis. jazyce končí na *-el, -ěl:* třił třeła, dřił dřeła, mlił mleła, mřił mřeła, zavřił zavřeła, podźił podźeła, zapumnił zapumněła, umił uměła, bolił boleła, bydlił bydleła, hovił hověla, mil měła, hledźił hledźeła, mrźił mrźeła, trpił trpěła, držił držeła, hořił hořeła, chćił chćeła, přił přeła, vidźił vidźeła, višił višeła. Ale: šeł.

Dále ve příčestí sloves I. tř. a slovesa *jísti,* která v muž. rodě vždy odsouvají koncové *ł:* jid jedła, źid źedła, břid bředła, plit, ńis nisła, ćik ćikła, šik šikla, vlik vlikła, oblik oblikła. Ale: řek řekła.

b) v imperativě: hři m. hřij, přij, okřij, mij, li; dále: jiz, povíz povížće, třiće (anal. dle tři), zavřiće. Ale: běž.

c) v infinitivech: ćic (= téci), pic, vlic, pliść, ńiść, liźć; ale: chćeć (p. chcieć), jeść, źeść, měć (míti), směć.

2. V různých slovích: bih gen. běhu, břih břeha, hniv hněvu, hňivać, chlib chleba, chliv chliva, gřundźil gřundźela, jid jedu, již ježa, klij kleja klišče, klitka, kolibać, křin křinu (působí zde n), lid ledu, lik liku, mliko, nihdźi (= nikde), noclih nocleha, obid oběda, odźiv odźivě, olij oleja, ošiv oševu, ožih ožeha, pina (= pěna), pinić, pinkava (zde působilo také n), pohlid pohledu, pohřib pohřeba, řika, śćil śćeli, šidać, sušid sušeda, sušik suśeka, svíži, vřid vředa, zolity (= zálety), zpovídź zpovědźi, zpivok, złodźij złodźeja; Undřij, Undřeja, Bartłumij Bartłuměja.

Naproti tomu jest *e* v těchto slovech: březa, cevka, křidełko, ućekać, věter, věko, veža (= věž).

Z uvedených příkladů vídíme týž úkaz jako u *a,* že totiž podřečí hornoostr. rádo dlouží poslední slabiky, neboť jen dloužením lze úžení vyložiti. Nebude od místa upozorniti, že velká část slov úžení vykazuje kde bylo původně *ê.*

Za spisovné *e* jest *ě.* věla, nevěla, kěry, kěrak; ale velký. Odsuto jest *e* ve slově: kisły. Cizí *e* se odsulo: vanělija, vaňelik, gvalt, gver, gvelb, kšeft.

Cizí *e* změněno v *a* v sousedství souhlásky *r:* letarňa, rachovać (i p.), hamovać.

O přisutém *e* před *l, r* viz toto. Přisuto jest *e* také v cizím: prvunek (Prüfung) a analogicky utvořených: budunek (p. budynek), podarunek, rachunek.

Místo *e* jest *u*: klupać.

Jako *á* před *m* a *n* se mění v *u*, tak i *e* před těmito nosovkami se zatemňuje v *i (y)* bez výjimky. Toto *i*, když odpovídá původnímu *e*, *ê*, *ъ*, jest měkké a měkčí také předcházející souhlásky, rovná se tedy ve výslovnosti spisovnému *i*; odpovídá-li původnímu *ъ* nebo vsutému *e* nebo staženému *-oje-*, pak je tvrdé a vyslovuje se jako tvrdé *y*. Toto *y* zní zvláště v koncových slabikách velmi krátce, takže nosovka je skoro samohlasná. Stačí uvésti několik příkladů: Błozyn, Bynyš, dźiń (ale nodynik), gymba (p. gęba), hřebyň, jaśiń, jačmyň, jeliň, ješiň, kalindoř, kamyň, kamynek, kolino, křin, kropyny, lin (proti Bart. Dial. I. 100), myno, mynuju, ňimy, odyndu (= odejdu), ohyň, okyn, oščinky (= ostenky), panyn, panynka, pečiňok, płamyň, plina, płotynny (= plátěný), poručinstvi, sym (= jsem), syn, vyn, zym (proti źim = sním), zymok, žina, žiňeš, sy mnu; ale přenść proti přinść. — V koncovkách ohýbacích: dobrymu, našimu, čimu, svymu, k nimu, o dobrym, našim, šumnym, za kopcym, otcym, synym, hunym (= honem), spolym, kuřaćim.

Tvar *tym* (= těm) povstal analogii dle *dobrym*.

Někdy změnu *e* v *i (y)* způsobuje také *m, n* předcházející:

Bynyš, ni (záporná častice v odpovědi). Táž častice zní ve složení *ňe*. Její *e* se před *n* nezatemňuje a před *m* pouze ve slovech: ňimoc, ňimožu, ňimuh, ňimum; ale: ňenosił, ňemajetny.

I.

Staré *ъ* jest zachováno ve slovech: Lihotka (ale Lhoty), pisać, kvitnuć ćimny (nebo snad z pol. ciemny ztemněním před *m*?); ale odsulo se ve: pchać, pchok. Původní *i* zachováno ve: bliskać, šikora.

Měkké *i* po sykavce *c* a někdy také po *z* (totiž *z* z pův. *g*) se mění v *y* (nikoli však po *č, ř, š, ž, dz*): cycha, nocy, ulicy, cyćić, lacynsky (z pol. místo čekaného łaćinsky), špacyrovać, mnozy, mezy, cuzy (anal. dle dobry), zysk; ale: źima, kaźić, voźić, łaźić . . . , čin, čisty, hřib, Češin, široky, žid, žić, dźedźina.

Místo původního *i* jest analogii *u* ve slovech: dźura (i p.), šudźić, šubynica (i p.).

I (y) se přisulo ve slovech: sedym, osym (velmi krátký pazvuk, způsobený hláskou *m*), však nikoli ve slově: łacny (i p.); cośi, kdośi, kajśi a p.

I jest odsuto ve: velky, telky (= toliký), kelky (= koliký), krchuv, klarneta; dále v sg. akk. vzoru *duše*: zym,[1]) kuchyň . . .; dźi (impt. od idu), kunčina (p. koniczyna).

---

[1]) Správněji řečeno: V nom. se *a* přehlasovalo v *e*, které se pak odsulo. Podle

Cizí *i* jeví se jako *e* ve slovech: leluja, letanija.
I změněno v *j* ve slově baj (= ba + i), bajć, bajćić.

O.

O vykonalo celkem tytéž změny jako v jazyce spisovném; máme je místo stsl. *e* tam, kde je má také spis. čeština a polština, zejména ve vzoru *oráč* sg. dat.: otcovi, pl. nom.: otcove, pl. gen.: otcuv (z pův. -óv), pl. dat.: otcum (z pův. -óm).

Přehláska *o* v *e* jest zrušena analogií tvarů tvrdých: v sg. vok. vzoru *duše-panoše*: dušo, bačo, Meco; v sg. nom. akk. vzoru *moře* v některých slovech, která se úplně skloňují dle vzoru *město*: vajco, lico, kolco, kopytco, nebo, slunco; ale moře, pole, ohnišče; dále ve slově macocha.

O jest změněno v *e* v zájmenech: tebě, teje, sebě, seje; ale původní *e* zachováno ve: cvek, cveček; *o* se otřelo v *e* ve slovích: možne, dovne, ňedovne.

Dlouhé *o* změněno všade v *u*. Kde tomu *u* odpovídá v jazyce spis. krátké *o*, třeba předpokládati dloužení a pak teprve změnu v *ů* a *u*. Takové případy jsou jako při samohláskách *a* a *e*:

a) u sloves v příčestí min. čin. a v impt.: bud budła, pumuh pumohła, rust rustla; duj dujće, ňebuj ňebujće śe;

b) v gen. množ. vzoru chlap-dub: Hud (Hody = vánoce);

c) v různých slovích: but gen. buta (i p.), cuž, dochtur gen. dochtora, dvujka, hura (= půda): hora (= vrch), hur (gen. pl.), jakuž, javur gen. javora, knut gen. knuta (pol. knot), krchuv gen. krchova, muždźiř, norud gen. narodu, nućić, nuh (gen. pl.), nuta, nuv gen. novu, usmy, pokuj gen. pokoja, połuh gen. połoha, porud gen. porodu, povudź gen. povodźi, pozur gen. pozoru, přiłuh přiłoha, rechtur gen. rechtora, ruh gen. roha, ruj gen. roja, schud gen. schoda, stuvka (= stovka) : stovka (= stávka), škrub gen. škrubu, štus gen. štusa, tchuř gen. tchoře, tuž, trujka, tvaruh gen. tvaroha, zbujnik, hruźić śe: hroźić, zpusub gen. zpusobu.

Proti spisovnému *ů* jest *o*: mostek, možeš, može, možeme, možeće, noša, płotek.

I zde tedy se vidí snaha, dloužiti poslední zavřené slabiky.

Každé následující *m*, *n* působí i zde ztemnění jako při *e* a při *á*, a to ztemnění v *u*. Netřeba tu předpokládati dloužení v ō a pak změnu v *ů* a *u* (viz Gebauer Hist. ml. §. 181. str. 247); sousedství souhlásek *m*, *n* na výklad stačí. Tak i při *ā* nastala dříve změna v krátké *o* a pak v *u*.

Poněvadž ztemnění *o* v *u* se děje bez výjimky, stačí uvésti jen několik příkladů: duma, dundu (= dojdu), dunść (= dojíti), gruň (není-li

---

nom. *zym* byl pak i akk. Tato přehláska by tomu nasvědčovala, že tvary jako *duša*, *noša* jsou novotvary dle polštiny utvořené, a jim že předcházely přehlasované tvary *zymě*, *nošě*.

zde spíše kor. gran-, granica), hrum, hrumodka, hunić, hunym, chumut, jabłuň, jablunka, kumin, kumora, kuňa (gen.), kuněc, kunčina, lum. pohunič, přihun, pumoc, pumožu, pumykać śe, pundu (pojdu = odejdu), pundźełek, řundźić, strum, strumek, un, una, uno, uni, unuca, zapumněli, zohun, zvun, zvunek, tak dźi pruň.

I cizí *o* podlehlo té změně: kumoter (compater), kumotra, kumedyja, barun, kartun, kartunovy, patrun, dragun, kanun. Kromě toho máme *u* místo *o* ve slovích: lutryja, štruzok, trucovać.

Za *o* jest *y* v zájmennch: tymu, tym, potym; v číslovce: *jednym* — analogií dle tvarů dobrym, dobrymu; u slovesa *utynuć*; dále ve slově *jenym*, kde se *o* patrně seslabilo v *e* a pak před *m* ztemnělo v *y*.

Cizí *o* zachováno: dźaboł vedle dźabeł, djabeł; cizí *o* odsuto: Bartłuńij.

U.

U je střídnice za psl. *ą* na všech místech jako v jazyce spis.: ruku, sud, vedu (3. pl.). V osadách v úvodě uvedených nastupuje obyčejně na konci slov *um*, uprostřed slov *on*.

Dlouhé *ú* nemění se v *ou*, nýbrž v *u* (skrácením): buda, kusek, mucha, płutev, stupa, mu (= moju), s rybu, dobru, kośću, znamyňu (dat.), su, maju atd.

Za *u* jest *y* ve výrazích adverbialných: za młady, znovy, zdoły, po polsky, po moravsky, pumały, popředy, po ćichy; dále ve slově hłyboky, hłybka (z kmene glъb-).

Jotace před *u* zanikla ve vzoru duše v akk. sg. Z *duchją* stalo se psl. *dušą* a z toho: dušu, mezu, hrozu, zymu (vedle zym), pracu; ale udržela se ve vzoru znamení v dat. sg.: znamyňu, zelu*), vrbu, liśću, truńu, lipu.

U se nepřehlasuje 1. ve slovech: Bluć, břud (ale břidky, břidźić śe, pol.), břuch, cudźić, cuzy, čuhać (i čihać), čuć, počuvać, čuch, čuchać, hluza, Judaš, jucha, Juři, Jura, Juřica, juřiček, kluć śe, kluč, klučka, kluka, kludźić, pokludzać, skludzać, pokluda, košula (i košela), kožuch, kožušek, lubać, lubić śe (ale *liby*, *bohuliby*, z kostela), lud, lucha (= jícha), lulek, luto (p. lito), lutość, lutovać, lubość, lušňa, Pambuček, pluć, pluca, pluhavy (i p.), pluskavica, pluskać, slub, slubovać, ščuć, pošćuć, poščuvać, ščur, ščuřić śe (i ščiřić, vyščiřać — někteří odvozují od km. sker —), žbluchać (= šplíchati), přežuvać;

2. ve kmenech: maluček, malučky, malunky, malutky, malušiprny (= malininký), každźunky, bilutky, řežucha.

3. ve slabikách ohýbacích:

ve vzoru oráč sg. dat. lok.: oraču, meču;

*) Zde ovšem jotace se jeví jen v měkkosti hlásky *l*.

ve vzoru **moře** sg. dat. lok.: mořu, ohnišču;
ve vzoru znamení sg. dat. lok.: znamyňu, sušedstvu;
ve vzoru duše sg. akk. instr.: dušu;
ve vzoru paní sg. akk. instr.: paňu;
ve vzoru kost sg. instr.: kośću;
u zájmen kmene měkkého sg. akk. instr. fem.: ju, našu;
ve sklonění smíšeném sg. akk. instr. fem.: pěšu, mynšu;
u sloves v 1. os. sg. a 3. pl.: myju, kryju, miluju, łaju, mažu, pišu.
Analogií vniklo *u* do slov: dźura (i p.), šubynica, šudźić (pol. szydźić), *U* se přehlasuje ve slovech: cyćić, jih (místo toho obyčejně: poledňe), tro, ščika; ve slabikách příponových: Ježiš, čeliść.
Jednotlivě jest
u místo cizího *i*: leluja;
y m. cizího *u*: nygle (= nudle);
o m. cizího *u*: ortel, orlab;
e m. *u*: posłešny (anal. dle poslechnuć), ohłechnuć;
u m. *a*: płukać (i pol.; srv. vyplachovati).
a m. *u*: pančocha.

Y.

Místo *y* spisovného jest *e* ve slově: preč (i p.).
Původní *y* zachováno: łyžka, łyžnik, sypu, kobyližka.
O *y* místo *u* ve výrazích adverbialných viz str. 14.
Místo *e* máme *y*: hybky, słych (słychu dechu).
Dále jest *y* v cizím: adyjunek (adjunkt).

Samohlasné l, r.

Všeobecně lze říci, že podřečí hornoostravské samohlasné *l*, *r* ruší. Tak se vsouvá *e* před *l* a *r* na konci slov a před koncovkami *-rsky*, *-rstvo*, *-rny* a před skupinou *-ln-*: handel, moheł, myšel, kumoter, Peter, věter, burmister, majster, bratersky, braterstvo, řemeselnik, spravedelność, mudercy, povicher.

Ze slova *bratr* se vyvinulo *brater* nebo *brat*, a to jednoslabičným vyslovením *bṛatr* a odsutím *r*; gen. *bratra* nebo *brata* (i p.). Podobně se odsouvá *r* v gen. slova *krev*: kvě, pak: kvaveć, kvavy, pokvavić; podobně: Pětvołd (= Pětřvałd z Peterswald).

Místo tvarů: nimoheł, vedeł, upadeł atd. jsou obyčejnější: nimuh, ved, upod atd.; místo *řemeselnik* raději *řemesník*.

Jinak v sousedství samohlasného *l*, *r* jest slyšeti jakýsi pazvuk, podobný kratičkému *y* nebo *i*. Tak slyšíme *tъlt*, *tъrt* ve slovech: Bъrdo, gъrcać, hъrňec, hъrbolec, hъrča, hъrtuň, chъrt, kъrčić, kъrk, kъrpec, kъrmić,

kъrvutny, maškъrćić, maśkъrtny, obъrvě, sъrp, sъrna, sъrňec, škъrkać, zkъrněć, sъrdečko, štvъrć, tvъrdy, vъrch, vъršok, vъrtać, vъrtky, zъrno, kъlzać, kъlzky, kъlnuć, pъlny, vъlna, bavъlna; *tъlt*: vъlhko, vъlhnuć, vъlk (p. wilk); *trъt*: hrъnca (genit.), srъnca, trъnka, hrъnčiř.[1])

Ale i původní *yl*, *yr* zní rovněž tak krátce a neurčitě: pastýř, pastýrka, sýrvotka, výrvać, býł; a *y* místo *e* před *n* a *m*: sýn, błozýn, sedým osým, panýn, okýn.

Nezměněno zůstalo tvrdé ł: błkać, błkotać, kłbasa.

Samohlasné *r* se také mění v *re* (obyčejně s pazvukem po *m*): smъrek, smъrečina, kret, krećiňec (kde však *e* je střídnicí za *ъ*), nebo *ar*: zarzavy, zarzavěć, hartušić.

Samohlasné *ł* způsobilo pahlásku *u*: žułty, žułć.

II. Souhlásky.

1. Spodobování.

Spodobování souhlásek děje se týmiž pravidly jako v jaz. spisovném, tedy: notka, lechky, kafka, žertka cecka (t. j. cedzka, srv. cediti), lucky (ludsky), fčela, šezd grošuv, šezdesat, g zumku, přez vodu, buch, hot (= had), huć (= hodź), buć (= budź), svadźba (t. svaćba). Tak se spodobuje i ve skupině *sh*: zhorać, z hojnym.

Ale souhláska temná mění se v jasnou také na místech, kde následuje hláska indifferentní: g almaře, g jinym, g mytu, z almary, z matku, z Janým, zjiždžać, byli zme, co byh močoł, dydźeh ještě ňepłaćił (= vždyť sem . . . , Dobratice), tyź je (= tys, ty jsi), paź jich (= pas), zvalić śe. Zajímavé jest spodobení temného *ř* v jasné ve slově *řnuć*, kde *ř* zní skoro jako *rz*.

Zvláštnosti: mlazgać (mlaskat), mhadžgać (mačkat), dłapa, nazpadek.

2. Měkčení souhlásek.

Souhlásky *n*, *d*, *t*, *s*, *z* se měkčí před původním *e*, *i*, *ъ* a praejotovanými samohláskami v *ň*, *dź*, *ć*, *ś*, *ź*, nikoli však před *e*, které vzniklo stažením, jehož první část je jiná než pův. *e* (oje), a nikoli před *e* z pův. *ъ*. Příklady viz u jednotlivých těchto souhlásek. Souhlásky *ň*, *dž*, *ć*, *ś*, *ź* neznějí úplně tak jako v polštině, ale podobně. Dle Bartoše (Dial. I. 98) *ć*, *ś*, *ź* vyznívají tak, jako by se po *c*, *s*, *z* vyslovilo kratičké *j*.

Měkkost od *ć* a *dź* přechází vždy také na předcházející *s* a *z*; měkčí se tedy *st* v *ść*, *zt* v *źć*, *zd* v *źdź*: měśće, ňešće, vežće, droździe. V jiných skupinách měkčení první souhlásky zpravidla nenastává: směły,

[1]) Ve slovníku píšeme všady jen *trt*, *tryt*, *tilt*.

snih, mysli (od nom. myśel), pozni, masnica; ale: zeleźňok. Ale i ve skupinách *ść*, *źć*, *źdź* jest změkčení hlásek *s*, *z* velmi nepatrné, sotva znatelné.

Měkčení nenastává před pův. *e* ve vok. sg. vzoru chlap-dub: Jane, pane, hade, kate, pase, voze, moste. Podrobnější výklady viz u jednotlivých souhlásek.

2. Souhlásky *b*, *p*, *v*, *f*, *m* jeví měkčení jen ve spojení s *-ja*, *-ju* a hláskami praejotovanými, ať jsou původu jakéhokoliv. To jsou zejména *ê* a *ia* zvniklé z nosovky *ę*.

Příklady: huďoř, ryďoř, doroďać, droďazg, droďok, duďunka, hołuďunka, choruďa, hřiďa, hřiďaća (gen.), vrďo (gen. sg.), vrďu (dat.); chłopotko, obłapać, opěka, pěkać, pantać, paść, pata, patro, Pěrun, patyka, podlepać, spoć, zapoł, trpo (3. pl.); břitvě (gen.), kvě (gen. od krev), dřevany, drvoř, kravoř, mrvunka, nakřivać, obnovać, opravać, svaćić (ale svaty), vadnuć, věko, voć, voznuć, vykřivać, kvu (instr. od krev), fojstvu, oběra; krčmoř, pamotka (ale pamatać), pasmunka, słamany, słamunka, zymok, a také: zamětać, pomětać śe, zuměć.

Ale před pův. *e*, *i*, *ъ* se tyto souhlásky neměkčí: kupe śe (3. sg.), hybe, vedźe, dřime, meće, ňimecky.

3. Jednotlivé souhlásky.

R.

Na místě psl. *ŕ* jest *r* ve slově: *ćežor* (stč. těžar, pol. ciężar), ale *kunoř* (pol. val. konar). Dále jest *r* ve středu slov před jistými koncovkami: ćesarka (= tesařské řemeslo), stołarka (ale stołorka = žena stolářova), bednarka, dverka, kravorka, kravorečka, pastýrka, kucharka, Tumlirča (dcera Tumlířova), kołarčik, mynarčik, masarčik, pekarčik, morsky, bednarsky, mynarsky, hryńčirsky, kacyrstvi.

Poznámka: Tak působí tytéž koncovky i na jiné původně měkké souhlásky: cedzka, huska, hałuzka, płunka, jablunka, žerdka, kodka.

Psl. *rь* uprostřed slova odchylkou od spis. jazyka jeví se jako *r* také ve slově jarmo.

R, po němž jest *i*, mění se vždy v *ř*. Číslovka *čtyři* zní pro pl. nom. akk. muž. neživ. a žen.: *štyry* (pro muž. živ. nom. *štyře*). Dále je vždy jen *r* ve: tovaryš, krejda (= křída).

Když následuje samohláska praejotovaná, chová se podřečí hornoostr. úplně shodně s jaz. spisovným.

Proti spisovnému *třeštiti* jest *treščeć* (proti *dřívko* jest *drevko*, pův. drъvьko).

R změněno v *ř* působením předcházející souhlásky temné ve slově škřaň a v gen. burmistřa (toto dle pol.).

Ze dvou *r* jedno se dissimiluje v *l*: folvark (Vorwerk), legruta, muloř, (něm. mûraere), lejstřik, ruła (roura), rułka, pliskyř, stříbło. Dále máme *l* misto *r*: bulać (bourat), rozbulić, bezpochyby oporou o sloveso *obalić* (ob + valić = povaliti), čulać (v děts. mluvě); *r* místo *l*: močorka. *L* a *r* se přesunuły: leberia.

Přisuto jest *r* ve: herzky, kružeł (p. krężel), kružełka (p. krągiel), šarpać (= sápati); odsuto: fešter (= Förster), kvě (= krve), kvavić, kvavy maširovać, jermak, egzecyrovać.

Ř změněno v *ž*: řežucha; *ž* v *r*: borok, boroček, boročisko (ubožák).

Za cizí *s* jest *r*: šturčić, šturkać (stoszen, není-lí zde spíše české strčiti, strkati).

L.

Původní měkké *l* zachováno ve slově: bliskać (blьsk-), bluznić; tvrdé ł změklo ve slově: bezmała, bezmał (dle ňemał; pův. lok. ňemale), od mała. *L* tvrdne před koncovkou *-ka*: maštołka (proti maštał).

L se změnilo v *ř*: linioř.

Lь změněno v *j* a pak v *ji*: jîza, ňejiza[1]); *j* v *l*: lucha.

L se přisulo: kapłun, plumpa, šlupina (ale šupa), linterys; nepřisulo se však ve slově: oskuminy.

L se odsouvá v příčestí min. čin.: nis fem. nisła, śćisk śćiskła, upik upekła pos pasła, rust rustła, srv. str. 7, 11, 13, 15; dále ve slovích: jabko (pl. gen. jabłek), masnica, řemesnik, mynoř, žuna.

N.

V slabice *ni* se *n* měkčí bez vyjímky, v slabice *ne* z pravidła: hňe, hňeme, hňeće, ňepujdu, ňesu, ňetopyř; ale původní *ne* zachováno ve slovích: nebo (km. nebes-), nyni (= není), nerka (cizí; = die Niere). *Ne* se neměkčí v sg. vok.: Jane, pane; dále tam, kde *e* vzniklo z pův. *ъ* a *oje*; hunym (= honem), onyn, pękneho, pękmymu, panyn, panynka; ale: ňecky. I v předponě *nej-* jest *n*: nejlepši.

Slabika *nь* má jako ve spis. jazyce, tak i v hornoostr. podřečí střídnice *ne* a *n*; jen na konci slov a v koncovkách *ňec* a *ňba* máme *ň*: kunsky, kunny, jednokunny, łunsky, synek, vinek, žbunek, žbuneček, čepunka, ohunka, płunka, jabłunka (ale obuňka), svinka, hranečnik, tanečnik, kunčina, (p. koniczyna), mynši, činši (= tenší), kunca, hrьnca, srьnca; ale: dżiň, jačmyň, jeliň, ješiň, hrtuň, kuň, hrňec, srňec, kuňec, haňba.

Analogií dle *dźiň, tydźiň* a p. vzniklo *ň* také do názvů měsíců: ledyň, gen. ledňa, březyň, dubyň, květyň, červyň, srpyň.

---

[1]) Ve slově *jiza* jest přízvuk na poslední slabice a *-jiz* zní velmi krátce.

Za původní *n* máme *ň* také ve slově: ňać (natь, pol. nać), ňaćunka.

N jest ve slabikách za pův. *ą* ve slovích z polštiny přejatých: gřundžil (p. grządziel), řundžić (p. rządzić).

N změněno v *m*: kumšt; v *l*: lebo, alebo (oporou o pol. lubo), Jantolin

Dvojí *nn* se vyslovuje náležitě: kamynny, płotynny, panna, přestranny.

Bez *n* jest rozmaity dle polštiny.

N se přisouvá kromě slov v jaz. spisovném obvyklých ještě v těchto: handra, plundry (p. pludry), snopel (stsl. sopêlь), dundu (= dojdu), nundu, nadyndu, obyndu, přindu, přendu, pundu (ale pujdu), undu, vyndu, vzyndu, zundu; ale nepřisouvá se: sejmu, vyjmu, vyjoł, żeść (jest utvořeno z êd-), żim (= sním), żiš, żi, żime, żiće, żedžo, żid (= snědl), żedła, żedli, żiz (= sněz) żiżće (= snězte) — věsměs utvořena z *izêsti*. Dále jest *n* přisuto: snidać snidani, přendac, vyndać, ňedbanlivy.

T.

Tj se mění jako v jaz. spisovném v *c*: spocyny, chycyny, młocyny, pokřcyny, vracać opłocać, Lhocaňe (= obyvatelé Lhot). *Stj* se změnilo v *šć*: puščać, vyproščać; ale v příčestí min. čin. sloves IV. tř. máme *sc*: mascyny, puscyny, uroscyny, vyčiscyny.

Slabiká *ti* se mění bez vyjímky v *ći*: ći, ćicho, smrći, bohaći, cći, ćisnuć atd. Slabika *ti* je tedy také ve slovech: ćísař (místo čekaného *cysař*), ćelaći vedle ćelecy. Infinitivy jsou vesměs bez *i*: być, měć, chodžić.

Také před samohláskami praejotovanými *ě*, *ie*, *ia*, *iu* se *t* mění v *ć*: v měśće, chćeć (chтêti), liśćo (gen.), liśću (dat.), lećo (3. os. pl.), ćahły; ale chcu (3. pl. dle 1. sg.). *T* ztvrdlo ve slovích: řetoz, řetozka, tohnu, tych (= těch), tym (= těm), tymi (= těmi).

Původní *te* se mění dle polštiny v *će*: ćeče, ćela, ćepać, ćepło, ćesać, ćetka, pleće, ňešeće. Měkčení nenastalo ve vok. sg.: kate; dále ve slovích: kosteł, muterka.

Ve slabice *te*, která je z pův. *tъ-* nebo *-toje*, nebo kde *e* je vsuto, neměkčí se ovšem nikdy: tŷn, też, teskno, płotým, bohateho, bohatymu, ćetek, potek; dále ve slovích, kde *e* stojí proti spisovnému *o*: tebě, teje, tela, telky.

Slabika *tъ* má střídnice *te* a *t*: koteł, płotek, multek, mostek, kabotek, chutny, płatny, płotno, plotynny, ňatka, ratka, kostka, perutka, otca (vysl. oca, od nom. oćec), kłopetek (od kłopeć). Ale na konci slov a v koncovkách *-ćec*, *-ćba* jest *ć*: oćec, młaćba (vysl. mładžba), svaćba, żać (= zeť), chuć, smrć, kość atd. Porůznu: ćma, ćmavy, ćimny, ćinky, oćip gen. oćepě, oćipka, śćebło, śćehno.

Slovo *młacek* předpokládá tvar *młac* (dle Bart. val. = mlatec), abstrahovaný z gen. *młat-ca* atd.; podobně *płacek*.

Dále máme *ć* v koncovce *-krać*: dvakrać a v gen. sg. vzoru kuře: kuřaća (z pol.).

Původní *ć* změněno *č* ve slově *čoži* še mi (= tíží).

T se mění v *d*: dłapa, nazpadek, dźeprve, dźeprym;
v *k*: škrkać;
v *r*: starčić (i pol.).

T se odsulo: dožičić.

Cizí *t* zachováno: letarňa (Laterne); *c* jest místo *t*: łacynsky (p. łacinski).

T přisuté ve slově *ostrev* mění své místo: *orstev.*

T se odsouvá ve skupinách *stn, ctn*: ščasny, vłasni, počasno, křesny, křesniček, křesno, cnosć, Bezecny; porůznu: jesli, pušće (impt. 2. os. pl.), v očiscu, kěry, kěrak.

Tc ve výslovnosti splývá v *c*: kopytco (vysl. kopyco).

D.

Dj se mění v *dz* a další změnou v *z* jako ve spis. jazyce, *zdj* v *ždž*: ostudzać, vyvodzać, zavadzać, přadza, cudzy (vedle cuzy), narodzyni i narozyni (z kostela), ohradzyny, hodzyny, uchodzyny, łudzyny (= uděný, uzený)[1]; ale hroza, meza, hověźi. Analogií jest *dz* také: ukradzyny, kładzyny, vedzyny nundzyny.

D mění se před *i* a před praejotovanými samohláskami *ě, ie, ia, iu* v *dź*: radźić, radźe (radźě), podźeju, dźosno, chodźo (3. pl.), dźedźina, dźura, dźaćel, dźaboł (vedle djabeł). Ve skupení *dn* se *d* nemění: padňi, chodňik. Jotace zanikla v nom. pl. *lude* a v *čarodynica.*

V *de*, které je z původního *de*, neměkčí se *d* pouze ve vok. sg.: hade, žide; dále ve slovech: deset, devět. Jinde bývá *dźe*: budźeš, budźe, budźeme, budźeće, idźeš, idźe. O analogických tvarech jako *ukradzyny* viz nahoře.

Ve slabice *de*, která je z původního *dъ* nebo *doje,* nebo kde *e* jest vsuto, se *d* neměkčí: hadým, deska, dešč, dech, mładeho, mładymu, věder, bidełko.

Původní *dъ* dává *de* nebo *d*: dňa (gen.), hodýn, jedýn, jedna, mlodyňec, posledni, svobodny, mładši, kodka, žerdka, Židek. Ale na konci slov a v koncovce *-dźba* je všady *dź*: čeledź, kadź, zedź, hudźba. Také ve slově: dźiň.

Analogií změněno *d* v *dź*: posavadź, odsudź; ale: hned, hnedky.

D, ď změněno v *g*: agvynt, langver, manglovać, mazgra, nozgry, pizgřić, žgorać, nygle, mangle.

Cizí *d* se mění v *t*: funt, grunt, pant, šantar, tuplovany, tuźin; domácí: chajta.

---

[1]) V partic. min. IV. tř. zdá se nám *dz* býti původní, neboť analogická *nahraděny* dalo by v hornoostr. podřečí *nahradžiny;* srv. Bart. Dial. I. str. 108. 2.

D se odsouvá: sno (= snad), břila (srv. břidlice), cera, jeným (srv. spis. jenom), ňeška, ňeškajši, prozny, pozni, svěčić, ztamotela, v impt. poće (m. podźće = pojďte), buće (m. budźće), ale: přindźće (vysl. přinćće, jako młoćće, plećće.)

D se přisulo: zdřadło (zrъcalo), zdřaly, zdřidło, zazdrok, obezdřić še.

Dc splývá v *c*: brdco (vysl. brco).

P.

Původní *p* se zachovalo: pipec (tipec), paprutka.

Pt se změnilo v *ft*: ftok, ftoček; fčela (*pčela); *p* přešlo v *f*: figle (srv. pikle).

P se odsulo: brutfaň (Bratpfanne), fajfka, funt, hetman, kurotev, fantovać.

Cizí *mp* změněno v *nt*: lunt.

O měkčení souhlásek *p*, *b* viz na str. 17 sl.

B.

Od následujícího *e* jest *b* změkčeno: gen. akk. *teb'e*, *seb'e* a z toho *teje*, *seje*. Rovněž tak *b* se změnilo v *j* ve slově: třeja, třa.

Cizí *b* zachováno: burmister, skiba (sthněm. scîba), šabla (ital. sciabla, něm. Säbel) vesměs také pol.; ale změněno v *p*: pac (Beize), pacovać, pant, plavajz, pangrot, patalija, patalijun.

Cizí *fl* přešlo v *bl*: štyblety; cizí *b* odsuto: šrajtofel (Schreibtafel; = tobolka).

B se přisulo: brumbla (Brummeisen), krambla.

B změněno v *d*: dřemyno.

V.

Měkkost starých slabik *-vja-*, *-vju-* dochovala se ze staré doby dosud u sloves V. tř. vz. 1b. a v substantivech *-jan-*: stavać, impt. stavoj, rozprovać, rozprovum, rozprovoš, rozprovo, rozprovume, rozprovoće, rozprovaju, rozprovoł atd.; Moravan, Tošinovan, Bruzovaňe (nom. pl.).

Měkkost se také drží, když následuje samohláska praejotovaná ve slabikách *vě*, *va*, *vu*: vadnuć, kvu (= krví), zdravo (sg. gen.), zdravu (dat. sg.), voznuć, uvoznuł, kravoř, kravorka, drvoř, kurvoř.

Původní *ve* změkčeno: věla.

Původní *v* zachováno: vtorek (p. wtorek).

V změněno v *b*: brstev, kabot (sthněm. kawâti), ščob, choruba, bzdury, napščivić, seblikła (anal. oblikać), burdak (Wurfdach), klebety, škobrunek, dźebucha.

V se změnilo v *f*: fus; v *m*: pram (= právě; není-li zde stsl. prêmъ), teprým (teprv); v *h*: hastrmun; v *ł*: łudźić (p. wędźić), zołdanek.

Cizí *v* změněno v *f*: trufać, cofać (střhněm. zouwen), fajfa (Weife); v *p*: šperka (Schwarte); ale zachováno: kafa. Změnu v *u* máme ve slově: šurlać.

V se přisulo: vinovać (jinovatka); ale nepřisulo se: pauk, paučina, pauz, łaštuvka.

V se odsulo ve slově *šak*; dále se odsouvá ze skupin *vzp, vzk, vst, vzt*: zpamatać śe, zpuminać, zkazovać, stovać, zhłavek, zćekły, zkřišini, kralostvi; dále: osa (= vosa); ale neodsouvá se nikdy v gen. pl. a u adj. possess. chłopuv, bratruv, Loryšuv.

M.

Měkkost se drží před praejotovanými samohláskami ve slabice *mě* všady jako v jazyce spis., i také ve slabikách *ńa, ńu*: ńadžgać, truńo (gen. sg. = trámoví), truńu (dat. sg.), Pražńaňe (nom. pl.); viz str. 17.

Polská nosovka před *b* a na konci slov se mění v *m*: gymba, trumbera, majum (3. pl.), dajum; jinde v *n* (viz str. 19 a 9. i 10. pozn.).

M se mění v *v*: švrčina (srv. smrk); v *n*: norka (morák), snědy; v *b*: bravenčoř; cizí *mm* v *nv*: kunvis (kommisse).

M se odsulo ve výraze: v umyntě (moment).

K.

I po *k* zní měkce uprostřed slov, tvrdě na konci: kij, kipać, kiška, ale: musky, lunsky, roky.

Sk se mění v *šk*: škobrunek (metathesí ze skvornъ-), škořica, škarpa, škop, škopovy, škořupa, škora, škrobać, škřaň, škřečeć, škubać, škvařić.

Dvojí *kk* splývá v jedno: měky.

K změněno v *g*: grejcar, ńadžgać, gajdy, gavalir, legruta, pangrot, vagacye, galaty (culottes), legracyja, šmirgust (Schmeckostern), ale kałuža (dle Bart. gałuža).

K změněno v *ch*: vařecha, dochtur, rechtur, tabach, žoch; opačná změna jest ve slově: lunzok (Lungensucht). Ve slově Poloch pl. Pološi nezdá se, že povstalo *ch* z *k*. Slovo to jest asi utvořeno příponou *-och*, kterou vidíme ve: jinoch, staroch, rudoch, černoch, vrtoch, slaboch, mudroch, divoch a p. a v kratší formě i ve slově Lach, osuch, dále ve jmenech: macocha, mładucha, řežucha, ulicha, Palucha (příjmí), dźevucha, a jejíž druhá obměna jest *-oš, -uš, -uša*: gajdoš, gazdoš, Petroš, Antoš, Babuša, Libuša, a jiná *-as*: Gavlas, mamlas, vybijas, chudźas. Přípona tato se přidává také k cizím kmenům; i máme linoch (z něm. Lehne, nikoli z domácího *léň*, ale ovšem oporou o ně), vantuch (i pol., z něm. Wanst).

K se přisulo: kdošik, cošik, (kde jest *k* původu zájmenného jako ve slovech: ňeška, hynka, hnedka); slovo *cyckać* jest analogicky utvořeno od subst. *cycek* (může se však také vykládati tak jako sloveso *škrobkać* a p., viz na str. 32).

K jest odsuto: ćisnuć, ćisnuł, ćisła, ščica (kštice), dy, dyž, dyby, łotuša (Lackentuch).

G.

Původní *gj* se mění v *ž* jako v jazyce spis, ale drahši m. dražši (dle posit. drahy).

G mění se také souhlasně se spis. jazykem v *z* (pův. *dz*) před pův. *ê*: noze, a před *i* (které v tom případě zní tvrdě; srv. str. 6, 12): bozy, mnozy.

G se změnilo jako ve spis. jazyce v *h*. Změně této unikla některá slova, jako: gizd, gizdok (ale hyzdźić). Dílem dle pol. a slc., dílem také z jiných příčin jest *g* ve slovích: agvynt, bagnet (i p.) bago (z maďar.), cygoryja, cygara, cygun, cyganić, čagan, drobazg, gabać, gaće (i p.), gagotać, gajdovać, gajdoš, gajdy, galaty, gałgan, gardźić (obě i p.), gavalir, gazda, gazdźina, gazdovać, gdo, gichać, gizd, gizdok, glag, glun, glanc (i p.), głgotać, gořoła, gořołka (i p.), grapa, grcać, grejcar, grobijan, groš, gruň, gruniček, gřundźil, grunt, gryfny, gvałt (i p.), gvałtovać, gver, gvint (i p.), gymba (z pol.), gźić śe (i p.), madžgać, jargać śe, mizga, mlazgačka, mlazgavy, mluzgnuć, mozg, ogar, ogrymny (p. ogromny), ogurka, pidžgać, ošurgany, pangrot, řigać śe, rozgajdany, šmirgust (p. śmigust), špagat, tragač, tragař, vargać (srv. p. warga = ret), zagluňiny, zygar (i p.), zgarda (p. wzgarda), zgazdovać, žgać, žgorać, žgodło, žignuć.

Ale *k* jest ve slovích: huškać (srv. hojgać, Bart. Dial. I. 215), kraněc, kalup (Galop).

G se odsulo: burmister, lunzok; nepřisulo se ve slově: švrlać (Bart. I. 110 udává švrglać).

G změněno v *ch*: lancuch (Lehnzug), chrobok, chrobalivy (*grobak?); v *h*: nihdy (= nikdy), nihdźi (= nikde); v *j*: fojt, Majdalina; v *k*: kalup (Galop), troky (Trog).

G assimilováno přechodem přes *j* k *n*: aňeł, vanělija, vanělik.

Ve slově *pambučeк* nepovstalo *č* z *g*, jak se Bystroň (str. 31) domnívá, nýbrž utvořeno deminntivum od *pambu* analogií dle *panoček* a p.

CH.

Místo náležitého *tišši* je *ćichši, suchši* anal. dle posit. ćichy, suchy

Chc se mění v *sc* ve: scu (= chci), sceš, sce . . . Ale v ustrnulém přechodníku přít. času jest *v* místo *ch*: vćucy. Patrně tvaru *chćucy* nebylo

již rozuměno, i byl spojen s předložkou *v* analogií dle *v nocy*, *v mocy* a p.: *v chćucy*, načež se *ch* odsulo. Srv. Tomy ze Štítného: chtiece sě uvaluji v tohoto světa búři (Zjev. sv. Brigitty).

Ch změněno v *k*: chrkle, lunzok (Lungensucht), notka.

Ch se odsulo: kateismus.

Ch se spodobuje v *h*: co byh mu řekla?

H.

H zachováno ve slovech: hrtuň, haňba (jako v češt. a pol.; u polských Lachů gaňba).

H jest přisuto: Hana (Anna), Hanka, Hanička, hapatyka, harešt, harynda, Hołomuc, hartušić (ze *rdousit* oporou o *hrtuň*), žhrać, ožhraly, ožhrała, žhrut, hulan, hłoskać (= laskati; ale Bart. odvozuje od *hladiti* a píše *hłozkać*); ale nepřisulo se: galaty (= kalhoty, culottes).

H odsuto ve: Pambu (i Pumbu), Pumbiček, Pambuček, bodej, rožnuć.

S.

Místo náležitého *ś* z pův. *sj* máme *s* u sloves IV. tř.; brusyny, pokosyny, vyprosyny, nosyny, zhasyny atd.

Původní *s* mění se v *ś*, když následuje samohláska *i* nebo některá ze samohlásek praejotovaných *ě, ie, ia, iu* jakéhokoliv původu. Toto *ś* měni se dále v horách pod Bezkidem a v městě Frýdku v *š*. Příklady: ši (jsi), nošić, nošim, nošiš . . ., impt. noš, koš, ňeš, koši (nom. pl.), vši (sg. gen. lók.), gdoší, šikora, ošika; šekać, šedźeć, šidać, beśeda, sušid, sušik, paśeka, šino, šeju, šemyno, v leše, višił, zaše, zaš; šohać, šoha, přišaha, šačeć (sęk-), nošo (3. pl.), prošo, praša (sg. nom.), prašot (pl. gen.), všu (sg. instr.), hušu; ale: deset, přeca, přece (před + se).

V těchto případech se *s* mění v *ś* i ve skupině *st* (v *šć*), ale *ś* tu zní skoro jako *s*: šćina, v měšće, košći. Avšak ve skupině *sn*, *sm* se *s* neměkčí: sňih, sňidani, pěsňa, smich.

Také v původním *sě* a *sь* mění se *s* v *ś*: letoš, ješiň, ňešeš, ňeše, ňešeme, ňešeće, košec, ňeška, huš, oš, prośba, košba. Ale nemálo odchylných případů zdá se tomu nasvědčovati, že to jest úkaz poměrně mladý, blízkou polštinou způsobený. Není této změny ve vok. sg.: rase, pase, lese. Po různu: sebě, seje, se (sobě), sedło, sedlok, selka, sedm, sekira, sestra, veseły, ňesyny, oset, oseł, huser, posek, ocosek, kosca (sg. gen. od košec), řemeselnik, řemesnik, lesni, rovesnik, střibło, srać, seru, sym (= jsem).

Kde bylo původně *ъ* nebo *oje*, tam ovšem *s* nikdy se neměkčí: pisek, syn (= sen), směć, kusym (sg. instr.), boseho, bosymu.

Št se mění v *šč*: ščešći, ščerk; v *žd*: žduchać, žduchnuć; *st* v *št*: koštovać, štuřić, šturkać (strkat, p. szturchać); *št* v *čt*: počta.

Dś změněno spodobením v *ć*: poćinek.

Sv se mění v *šv* ve slovích: švrček, Švrčina; ale: svrob, svrběć atd.

Z *sk* povstává *šk* ve slovech: škarpa (escarpe), škop, škopovy, škořupa, škořica, škrobać, škřaň, škřek, škřečeć, škvrna, škobrunek, škubać, škvařić.

S se změnilo v *c*: cycek (sъsъk-), cyckać, cycok, špac, špacovać; ale nezměnilo se v *ch*: scać, scole (= chcanky).

S (ch) změněno v *š*: šmura; *špl* v *žbl*: žbluchać; cizí *s* v *š*: kyrmaš.

S se přisouvá: Střićež, Střanovice, jišć (= jíti), nunšć (= najíti), zunšć; *s* se odsulo v cizím: vantuch (Wanst); neodsulo se: šesdesat (vysl. šezdesat).

Předložka *s* mění se v *z* před hláskami indifferentními: z almary, ze struma, ze sebu; ale: sy mnu. Na spodobě spočívají tvary jako: zebrać śe zełhać, zlećeć. Spodobou se změnilo *s* v *j*: proj za nas.

Z.

Místo *ž* z původního *zj* jest *z* u sloves IV. tř. (analogií dle tvarů, kde *z* je po právu): vozyny, zkazyny, zarazyny.

Původní *z* se měkčí v *ź*, když následuje *i* nebo některá ze samohlásek praejotovaných *ě, ie, ia, iu,* ať jsou původu jakéhokoliv. Pod Bezkydem a v městě Frýdku na těchto místech bývá *ž*. Příklady: źima, voźić, voźim, voźiš . . ., impt. voź, veź, leź; voźe (lok.), koźe, obraźe, źeść; hałuźo (sg. gen.), hałuźu (sg. dat.), źać (= zeť), vźać, źaje śe mi, źobnuć, oźobać, rożavić (roz + javić); kołomaźu (instr.).

Měkkost přechází v těchto případech na *z* i ve skupině *zt*: veźće, leźće. Ve skupení *zn* se *z* neměkčí, nebo jest měkkost tak slabá, že jí sotva lze postřehnouti, jako ve slově *zeleźňok*; ale: přibuzni, hrozni, z něho, zničič, kuzňa (p. kuźnia).

V jistých případech *zi* se mění v *zy*, a to zejména tam, kde *z* povstalo z pův. *g*: mnozy (p. mnodzy), nazy, drazy, mezy (předl.), zysk, muzyka (viz str. 23).

O původním *ze, zъ* sluší totéž říci, co o pův. *se, sъ*. Mámeť měkkost: veźeš, veźe, veźeme, veźeće, kołomaź, hałuź, hroźba, voźba; ale tvrdé *z* jest ve vok. sg.: voze, obraze; dále: vezyny, jezero, zeliny, zelina, zeli, zelnik, zym, zymok, vuzek (= vozík), hałuzka.

Zž změněno v *ž*: Žor (ve spis. jaz. Žďár ze zžár), rožnuć, rožaty.

Zč spodobuje se v *žč* a pak v *šč*: ščeho (= z čeho).

Místo žádaného *ź* je *dź* ve slově: vadźba.

Místo *z* je *ž* analogií dle *žár*: žaŕa.

Z se odsulo ve: vemu, vemeš, vem (= vezmi), vemće; přisulo se: přizvolić (i p.), jałovizna, maćeřizna, otčizna.

Zs dává spodobou *s*: rosuty.

již rozuměno, i byl
v chćucy, načež
v tohoto světa

C.

jako v jazyce spis. a neměkčí se, ano měkké *i* přechází
Ch změn hocy, mocy, cycha, cyhła. Výjimkou máme *Hłybońec* (gen.
Ch se Analogií podle slabik, ve kterých *ti* se změnilo v *ći*, máme:
Ch sysař.

z původního *gt*, *kt* jest jako ve spis. jazyce: pic (péci), ćic (téci), nikoli pecć nebo peść).

C se změnilo v *s*: osełka.

Dz.

Dz vzniklé z původního *g* změnilo se jako ve spis. jazyce v *z* = kněz noze, pyniz.

Dz z pův. *dj* dalo dílem *z*, dílem zůstalo: meza, mezy, hroza, jiz (= jez), poviz (= pověz); ale: přadza, zavadzać, vyvodzać.

Toto z *dj* přechodem přes *dz* vzniklé *z* se měkčí v *ź*: na meźe, hroźe (anal. dle rybě), hověźi; rovněž tak cizí: tuźin.

Analogií dle *możeš* atd. jest impt.: pumož, pumożće.

Ž.

Žs všady se mísí v *s*: bosky, musky, mnoství.

Ž změněno v *z*: zelezo; v *r*: borok (slc. něborák m. nebožák), boročisko.

Cizí *ž* změněno v *š*: šantar (gensdarme), šarša (charge).

Žb stojí proti spisovnému *šp*: žbluchać.

Vž odsuto: dyć, dycky.

Č.

Čc se nemísí v *c*: paničce, panočcy.

Původní *šč* se nemění v *šť*: ščasny, bičišče, ohnišče, złašče, ščekać, ščava, ščerba, ješče, ščipać, ščur.

Také *žč* zůstává: ňebožčik.

Čť se mění v *šť*: štyry, štrnost, štyrycet, štvrć, štvrtek, štvrtka.

Původní *čr* změněno v *č*: čepuň (= střep; stsl. črěpь-, tedy vlastně *třepuň*); jinde shodně se spis. jazykem v *tř*: třešňa, středa, střep.

Místo čekaného *č* jest *ć* a *c* v místním jméně Hłybońec, gen. Hłybocca (vysl. náležitě).

J.

Ve slově aňeł *j* vzniklé z *g* se nezměnilo v *d*, nýbrž splynulo s *ń* (srov. str. 23).

Za *j* máme *l*: krahulec, ledva, švalec vedle švaj.

Z pův. *jь* jest *i* po souhláskách ve slově: idu, ikvrob, svrběć atd. hláskách však jest zřetelně slyšeti *j*. Podobně i jinde ?, škopovy, škohláskách bývá *i* místo *ji*: No jisto! naozajist; to je jine; runek, škubać, šak ty budźeš iny!

J se odsulo ve slovích: sym, śi, zme, śće, su; myno, mynovać; ale (t. podžće = pojďte), hetman.

Slova *ňeśkajši*, *včerajši* předpokládají přisuté *j* ve slovech rmaš. včeraj, čehož však v hornoost. podřečí není. *J* se přisulo: Jantolin (Antiti), dvijadvacet, Jadumek (Adámek). sl.

Vždy jest odsuto *j* ve slově: už.

4. Metathesis.

Případy přesmyknutí souhlásek nebo celých slabik s místa náležitého jsou tyto: brantol (Brettnagel), durkovać (drucken), chalkać srv. chlácholiti, orstev (ostrev), pahnozt (pazneht), pokřiva (kopřiva), provoz, srv. p. powróz, provisło, srv. p. powrósło, škobrunek, srv. p. skowronek a stsl. skvornъ-, Fъrdek (Frýdek), Fъrlunt (Frýdlant), folvarter (Verwalter), markotny (mrakotný), porcynoł.

B. O kmenech podřečí hornoostravského.[1])

1. Přechylování.

Zajímavé jest tvoření jmen ženských od mužských příjmení, jakož i tvoření jmen, znamenajících syna a dceru.

a). Tvoření jmen ženských.

Jména ženská tvoří se od příjmení mužských příponami:

-ьka, před níž se mění koncové *c* a *k* v *č*, *ch* v *š*, *ř* v *r*: Bělica—Bělička, Bahynik—Bahynička, Kocych—Kocyška, Večeřa—Večerka; ostatní souhlásky zůstávají nezměněny.

Tak tvoří jména ženská: Bahynik, Bojda, Bakota, Bałaš, Bařina, Bělica, Bynyš, Błahuta, Bohoč, Bohočik, Brantol, Březina, Bumbała, Bystřičan, Ćapćuch, Carbol, Cupian, Drabina, Dupčok (píše se Dubčák), Dyjok, Dyjas, Fołdyna, Gavlas, Gotliber (vyslovuje a píše se Kotliber), Grěš, Grundźil, Hadaščok, Havlik, Hlisnik, Holasa, Holeš, Horak, Hradźiščan, Chałupa, Juroš, Kacyř, Kačok, Kaleta, Kaňok, Kantoš, Kavala, Kocych, Kohut, Korbaš, Kołoř, Kovol, Krasula, Křibik, Kubuň, Kulich, Loryš, Liberda Lisnik, Mikološ, Mikula, Mitura, Mohyła, Muruň, Nolepa, Nědźela, Nězhoda, Novok, Oborňok, Odlivok, Pachlopnik, Palucha, Papřok, Petroš, Pitřik, Platoš, Řehok, Rušina, Śikora, Skotnica, Słanina, Střiž, Stuchlik, Svornik, Syrník, Šebesta, Ševčik, Šigut, Škorňok, Šnek, Šosty (Šostka!), Špok, Švrčina, Tumčala, Tošinovan, Tumliř, Vacławik, Vančura, Večeřa, Vojvodźik, Vъrlik, Zovada (také Zovadula), Zelina, Zyman, Zlik.

-ina: Baranek (Barančina), B'ołek, Buzek, Damek, Goła (Golina), Gorba (Gorb'ina), Jadumek, Klimanek, Kołek, Kopec (Kopcina), Kozeł (Kozlina) M'arka, Maršołek (Maršalina), Mruzek, Nykel (i Nykluvka), Pajurek, Pastorek, Pavełek, Pavlosek, Škoła, Uher (Uhřina), Vrobel (i Vroblica), Valek, Žiška.

-ula: Bocek (Bockula), Burda (Burdula), Čajka (Čajkula), Dyba, Havliček, Hlista, Holinka, Hruška, Chovaňec (Chovancula), Ivanek, Již

[1]) Vytýkáme zde ovšem pouze věci, pro hornoostr. dialekt charakteristické.

(Ježula), Junga, Juřica, Kahanek, Kotosek, Krkoška, Kuča, Kulhunek, Kurečka, Maćejka, Matušek, Meca, Merta, Miček, Moravec, Motyčka, Mucha, Nytra, Panek, Paśeka, Peter, Pohłutka, Řeha, Ručka, Słovoček, Sobek (i Sobčina), Staňek, Stachovec, Suška, Šarek, Škapa, Štefek, Šustek, Švrček Urbunek, Valica, Velička, Vьlček, Zubek, Židek.

-uvka: Hrdel (Hrdluvka), Nykel (Nykluvka), Staňa (Staňuvka), Vrba (Vrbuvka), Žila (Žiluvka).

-ica: Kołarčik (Kołarčica), Stuchlik (Stuchlica).

-unka: Kiša (Kišunka).

Jména tvaru přídavných jmen mají náležitý tvar ženský: Borsky- Borsko, Bezecny- Bezecno, Bystřicky- Bystřicko, Hlisnikovsky- Hlisnikovsko, Hrachovy- Hrachovo, Hranicky- Hranicko, Kolinčny- Kolinčno, Legersky- Legersko, Ovčarsky- Ovčarsko, Tošinovsky- Tošinovsko, Velčovsky- Velčovsko, Vojkovsky- Vojkovsko.

Týž tvar jako jméno žen mají mnohá jména topická, od jmen dávných majitelů toho kterého pozemku odvozená. Odvozujíť se příponami:

-ka: Balcarka, Platoška, Loryška, Nolepka, Bohočka, Jančička (Jančik), Vacłavičky.

-ina: Gorbina (Gorba), Kotoščina (Kotosek), Kubčina (Kubčik), Vojkovčina (Vojkovsky).

-ula: Heštuła (Hešta), Junkula (Junek), Pastorkula (Pastorek), Škapula (Škapa).

-una, -unka,: Bałunka (Bała), Holinčuna (Holinka), Ježunky (Již), Juřičuna, Juřičunka (Juřica), Kacyřunka (Kacyř), Kobylunky (Kobyła), Kubičuna (Kubik), Kuščunky (Kušta), Pastorčunka (Pastorek), Słovočunka (Słovoček).

-uvka: Krupuvka (Krupa).

Kromě toho od jmen dávných majitelů tvoří názvy topické přípona *-ov*: Frankuv, Macuruv, Tylcuv, Žukuv, Nytrova; a přípona: *ьj*. Mituři (Mitura).

b) Jména synův.

Jména synův se tvoří příponami:

-ečka od jmen zakončených na *a:* Bělica—Bělicečka, Bařina—Bařinečka, Błahuta—Błahutečka, Burda—Burdečka, Dyba—Dybečka, Goła—Gołečka, Chałupa—Chałupečka, Junga—Jungečka, Kiša—Kišečka, Kuča—Kučečka, Mucha—Mušečka, Mitura—Miturečka, Žiška—Žišečka.

ьka: Ze jmen s koncovkou *-ka* po souhlásce: Čajka—Čaječka, Hruška—Hrušečka, Holinka—Holinečka, Kurečka—Kurečečka, Krkoška—Krkošečka, Maćejka—Maćeječka, Motyčka—Motyčečka, Pohłutka—Pohłutečka[1]), Ve-

[1]) »V Českém Lidu« jest uvedeno z Morávky slovo *pohłudka* = chléb pro dobytek na štědrý den zvláště pečený. Jména toho významu nemohl jsem se na celé Morávce dopíditi. Jestiť tam úplně neznámo.

lička—Veličečka. — Kde však *-ka* následuje po samohlásce, tam jest koncovka *-ečka*: Motyka—Motyčečka, Paśeka—Paśekečka (sic!).

-ek: Bahynik—Bahyniček, Baranek—Baraneček, Bohoč—Bohoček, Bohočik—Bohočiček, Bocek—Boceček, B'ołek—B'ołeček, Buzek—Buzeček, Bystřičan—Bystřičanek. Tak tvoří jména synův dále: Cupian, Damek, Dupčok, Dyjok, Hadaščok, Havlik, Havliček, Hisnik, Horak, Hradźiščan, Chovaňec (Chovaneček), Ivanek, Jadumek, Kačok, Kahanek, Kaňok, Klimanek, Kołek, Kotosek, Křibik, Kulhunek, Maršołek, Matušek, Miček, Mikołoš, Moravec, Mruzek, Novok, Oborňok, Odlivok, Pachłopnik, Pajurek, Panek, Papřok, Pastorek, Pavełek, Pavlosek, Petřík, Řehok, Słovoček, Sobek, Stachovec, Staněk, Stuchlik, Svornik, Syrnik, Ševčik, Škorňok, Šarek, Šnek, Špok, Štefek, Šustek, Švrček, Tošinovan, Uher (Uherek), Urbunek, Vacławik, Vьlček, Valek, Vъrlik, Vojvodźik, Zlik, Zubek, Židek.

-iček: Bałaš—Bałašiček, Bynyš—Bynyšiček, Brantol—Brantoliček, Carbol—Carboliček, Dyjas—Dyjaśiček; dále: Gřundžil—Gřundželiček, Gřeš, Holeš, Hrdel—Hrdliček, Již, Juroš, Kacyř, Kantoš, Kocych, Kołoř, Kopec—Kopciček, Korbaš, Kovol, Kozeł—Kozliček, Kubuň, Kulich—Kulišiček, Loryš, Muruň, Nykel—Nykliček, Peter—Petříček, Petroš, Platoš, Střiž, Tumlíř, Vrobel—Vrobliček.

-ečekː Gavlas—Gavlaseček, Kotliber—Kotlibereček, Kohut—Kohuteček, Šigut—Šiguteček, Šosty—Šosteček, Zyman—Zymaneček.

-ošek: Galeja—Galejošek (Dobratice).

Od příjmení tvaru jmen přídavných tvoří se jména synů příponami *-ičekˌ -eček:* Borsky—Borščiček, Bystřicky—Bystřičeček, Bezecny—Bezecniček, Hlisnikovsky—Hlisniček, Hrachory—Hrachoveček, Kolinčny—Kolinčneček, Ligocky—Ligocečka, Legersky—Legerščiček, Ovčarsky—Ovčarščiček, Tošinovsky—Tošinovščiček, Velčovsky—Velčovščiček, Vojkovsky—Vojkovščiček.

c. Jména dcer.

Jména dcer tvoří se příponou *ęt-:* 1.) od příslušných jmen otcovských: Baranek—Baranča, Bocek—Bocča, Bohoček—Bohočča, Bojda—Bojdźa, B'ołek—B'ołča, Burdźa, Buzek—Buzča, Čajka—Čajča, Damek—Damča, Gorba—Gorb'a, Holinka—Holinča, Hruška—Hrušča, Chovaňec—Chovanča, Ivanek—Ivanča, Jadumek—Jadumča, Kotosek—Kotošča, Kołek—Kołča, Klimanek—Klimanča, Kahanek—Kahanča, Kopec—Kopća, Krkoška—Krkošča, Kulhunek—Kulhunča, Kurečka-Kurečča, Liberda—Liberdźa, Maćejka—Maćejča, M'arka—M'arča, Maršolek—Maršołča, Merta—Merča, Matušek—Matušča, Miček—Mičča, Motyčka—Motyčča, Mruzek—Mruzča, Nytra—Nytřa, Pajurek—Pajurča, Panek—Panča, Pastorek—Pastorča, Pavełek—Pavełča, Pavlosek—Pavlošča, Peter—Petřa, Pohłutka—Pohłutča, Ručka—Ručča, Słovoček—Słovočča, Sobek—Sobča, Stachovec—Stachovča, Staněk—Staňča, Suška—Sušča, Šarek—Šarča, Šosty—Šośća, Štefek—Štefča, Šustek—Šustča,

Uher—Uhřa, Urbunek—Urbunča, Valek—Valča, Velička—Veličča, Vьlček—Vьlčča, Vrobel—Vrobla, Zubek—Zubča, Židek—Židča, Žiška—Žišča.

b) Velikou většinou však tvoří se jména dcer připonou *-ęt-* od příslušných jmen ženských; jsou tedy vlastně metronymika: Bakota—Bakotča, Bahynik—Bahyničča, Bałaš—Bałašča, Bařina—Bařinča, Bělica—Běličča, Bynyš—Bynyšča, Błahuta—Błahutča, Bohoč—Bohočča, Bohočik—Bohočičča, Brantol—Brantolča, Břežina—Břežinča, Burda—Burdulča (vedle Burdźa), Bumbała—Bumbałča, Bystřičan—Bystřičanča, Ćapćuch—Ćapćušča, Carbol—Carbolča, Cupian—Cupianča, Drabina—Drabinča, Dupčok—Dupčočča, Dyjas—Dyjasča, Fołdyna—Fołdynča, Gavlas—Gavlasča, Goła—Golinča, Gřundźil—Gřundźelča, Hadaščok—Hadaščočča, Havlik—Havličča, Havliček—Havličkulča, Hlisnik—Hlisničča, Hlista—Hlistulča, Holeš—Holešča, Hradźiščan—Hradźiščanča, Hrdel—Hrdluvča, Chałupa—Chałupča, Již—Ježča, Junga—Jungulča, Juřica—Juřiculča, Juroš—Jurošča, Kacyř—Kacyrča, Kačok—Kačočča, Kaleta—Kaletča, Kaňok—Kaňočča, Kantoš—Kantošča, Kavala—Kavalča, Kiša—Kišunča, Kocych—Kocyšča, Kohut—Kohutča, Kołoř—Kołorča, Kopec—Kopćinča vedle Kopća, Korbaš—Korbašča, Kovol—Kovolča, Kozeł—Kozlinča, Krasula—Krasulča, Křibik—Křibičča, Kubuň—Kubuňča, Kuča—Kučulča, Kulich—Kulišča, Loryš—Loryšča, Meca—Meculča, Merta—Mertulča vedle Merća, Mikołoš—Mikołošča, Mikula—Mikulča, Mitura—Miturča, Mohyła—Mohyłča, Moravec—Moravculča, Mucha—Mušča, Muruň—Muruňča, Nolepa—Nolepča, Nědźela—Nědźelča, Nežhoda—Nežhodča, Novok—Novočča, Nykel—Nykluvča, Nytra—Nytrulča vedle Nytřa, Odlivok—Odlivočča, Pachłopnik—Pachłopničča, Papřok—Papřočča, Paśeka—Paśekulča, Petroš—Petrošča, Pitřik—Pitřičča, Platoš—Platošča, Řeha—Řehulča, Řehok—Řehočča, Ruśina—Ruśinča, Śikora—Śikorča, Skotnica—Skotničča, Staňa—Staňuvča, Střiž—Střižča, Stuchlik—Stuchličča, Svornik—Svorničča, Syrnik—Syrnička, Šebesta—Šebešča, Ševčik—Ševčičča, Šigut—Šigutča, Škapa—Škapča, Škoła—Školinča, Škorňok—Škorňočča, Šnek—Šnečča, Špok—Špočča, Švrček—Švrčča, Švrčina—Švrčinča, Tumčała—Tumčałča, Tošinovan—Tošinovanča, Tumlíř—Tumlirča, Vacłavik—Vacłavičča, Valica—Valiculča, Vančura—Vančurča, Večeřa—Večerča, Vojvodźik—Vojvodźičča, Vrba—Vrbulča, Vrlik—Vrličča, Zovada—Zovadča i Zovadulča, Zelina—Zelinča, Zyman—Zymanča, Zlik—Zličča, Žiła—Žiłuvča, Židek—Židkulča.

Jména dcer od jmen tvaru adjektivného utvořená: Bezecny—Bezecňa, Bystřicky—Bystřičča, Hrachovy—Hrachovča, Kolinčny—Kolinčňa, Ligocky—Ligocča, Legersky—Legeršča, Ovčarsky—Ovčaršča, Šosty—Šošča, Tošinovsky—Tošinovšča, Velčovsky—Velčovšča, Vojkovsky—Vojkovšča.

2. Stupňování.

Stupňování v nejširším slova smyslu jest tvoření slov, jež znamenají pojmy míry větší nebo menší, pojmy silnější nebo slabší, než jest pojem označený jménem základním. Stupňovati lze jména podstatná, jména pří-

davná i slovesa. Jistý druh stupňování, jímž se z přídavných jmen tvoří tvary, značící trojí určitou míru pojmu, sluje stupňování tak vlastně řečené čili komparace.

a) Stupňování jmen podstatných.

α) Podstatná jména zdrobnělá.

1. s koncovkou *-ьсъ*: chlapec, skłopec.
-ьco: kolco, kopytco.
-ca: jedlica.

2. s koncovkou *-ьk-*, *-ъk-* (-ek, -ko, -ka, -eček, -iček, -ečko, -ičko, -ečka, -ička): vuzek, vuzeček, kusek, kuseček, Josefek, Marćinek, barošek, kostełek, Janek, patyček, kamyček, řemyček; kostka, kostečka, łyžečka, cerka, cerečka, dźivka, dźivečka, jiskerka, Terezka, Jadvižka, kurka, kurečka, płachetka, buchetka, mamka, dźebuška, łavečka, Apolinka, Hanka, Hanička; słuvko, słovečko, kuřotko, zvířotko, drevko, dverka, masečko, nebečko, jabłečko.

3. s koncovkou *-ák*: bičok, bičoček, panoček,

4. s koncovkou *-enk-*, *-ink-*: kapynka, kapynečka, maminka, srdynko.

5. s koncovkou *-ulek-*, *-ulka-*: tatulek, mamulka, bečułka, ňeculky, deščułka,

6. s koncovkou *-utka*: perutka.

7. s koncovkou *-ęt-* (-ęt, -ęt + ьk, -ęt + isko, -ьсь + ęt, -ьk + ęt): bliźňa, židźa, Panča (viz o přechylování na str. 30 sl.), dźivča, dźivčotko, dźivčacko, chałupotko, chłopotko, chłapčotko, kurča, synčotko, psacko.

β) Podstatná jména zhrubělá.

Zhrubělá jména tvoří se koncovkou *-isko*: chłopisko, chłapčisko, vozisko, furisko, robisko, łožisko, boročisko, bičisko.

Zvláštní případ: Janizoł (= Janisko), ty Janizołe! ty ujizole (= ujče)!

b) Stupňování sloves.

Stupňovaná slovesa znamenají někdy děj usilovněji konaný, někdy mile proslovený a jaksi srdci bližší učiněný. Proto sloves takových se užívá zejména v řeči dětské. Slovesa stupňovaná tvoří se těmito vsuvkami:

-t-, *-ot-*: myć—umytać, lap—laptać, lapotać, hrkać—hrkotać, drcać—drkotać;

-yk-: čmarać—čmarykovać;

-k-, *-g-*: tutać—tutkać, škrobać—škrobkać, chal—(chlacholit) chalkać, jar—jargać, cupać—cupkać, ćupać—ćupkać, štuřić—šturkać;

-d-: bojać—bojdać;

-č-: dupać—dupčić;

-ol- prdžeć—prdolić;
-cov-: hunić—huncovać. srv. lomiti—lomcovati.

c) Stupňování jmen přídavných.

Význam adjektiv se zjemňuje: malunky, každźunky, bilutky, bidňavy, drobňavy, chuderlavy; sesiluje se: dłuhucny, starucny, ňekořucno.

Komparace tak vlastně zvaná děje se týmiž příponami jako v jaz. spisovném. Jsou tu však některé zvláštnosti a starobylé tvary.

Starobylé jsou komparativy utvořené příponou *-jí*: tyn je ćeži (těžší), všecko je draži (dražší), je to uži (užší), skoři (jen adv.).

Proti těmto komparativům jsou novotvary: bilši (bělejší), ćichši, suchši, drahši, červynši. Jiné zvláštnosti zaznamenáváme tyto: uzćejši (= užší), lehčejší (= lehčí), vrtćejši (vysl. vrćejši, od vrtky).

Předpona superlativu jest *nej-*. Zřídka kdy se slýchá tvar nepřehlasovaný; tak ve slově nojspiš.

d) Některá jména jiná podle svých přípon kmenotvorných.

Přípona -o.

Jména rodu muž.: bek (doł še do beku), odpros, pozad (zadní obilí), řez, tłuk, šklab.

Jména rodu střed.: bachoro, nebo.

Přípona -a.

Burda (příjmí), nouka, pokluda, ospała (ospalec), pokusa (= pokušitel), pipła, paščeka, špata, dožera, ňimrava, ňepodara, stvora, ledačina, lija, paskuda, čuraja, škareda.

Přípona -jo -ja.

Střední jména na *-jo* některá se nepřehlasují: lico, vajco, kolco, kopytco, brdco; jiná se přehlasují: pole, moře, vole, łože, ohnišče.

Ženská jména na *-ja* zůstávají nepřehlasovaná: paša, duša, meza, hroza, chvila, ňedźela.

Přípona -u.

Kmeny s tou příponou mají vesměs podobu, jakoby byla utvořena příponou *-ъv*: brstev, břitev, bukev, drutev, hužev, kunev, kurotev, krev, krokev, mrkev, orstev, punev, płutev, rakev. Tvarů na *-va* nebo *va*, jako *břitva*, jsem neslyšel.

Přípona i (-ь).

Koncová souhláska jest všady měkká: bidač, hrść, huś, chrobač, myšel, novoć, obleč, pavłač, přelač, puć, nić, paść, śćil, zedź, striž, žebrač. povudź, truć atd.

Jen retnice znějí tvrdě: oźim, obuv odźiv, oćip.

Přípony s -r-.

-ář, -jář: kamynoř, kuminoř, kunoř, kravoř, masoř, miškoř, piskoř (od pískati), popeloř, muloř, ovčoř; kravorka, mušorka, pśorka, vyminčorka, bělarňa, sušarňa.

-ara: kločary.

-iř: hrъnčiř, mincyř, muždźiř.

-irňa: pśirňa, suširňa, kafirňa.

-ura: čapčura, faňura, měchura, Mitura, Vančura.

-ar: močor, košor, budar, suchar, ćežor.

Přípony s -l-.

-ál, ał: kobzol, kovol, nosol, šinol, vatrol, šivołka; caniboł, černigoł, šudrboł, škarboł.

-ała, -ał: dundała, Bumbała, křikała, ožhrała, Smykał.

-ola: brnola.

-ula: dřistula, prdula, ščekula, žincula, babicula, dźichula (vedle dźichta), rynskula, čampula, starula, březula (kráva), šivula, květula; Hodula, Krasula, Mikula; Burdula, Krkoškula (jm. žens, viz přechylování), burmistřula, mamulka, bečułka, deščułka.

-ł: rył.

Přípony s -n-.

-ňa, -sňa, -zňa: plevňa, kulňa, přehłubňa, rovňa, pěsňa, plesňa, kuzňa.

-ovňa: marovňa, vařovňa.

-an: bocun, barun, trhan, šarpan.

-aň, -(j)anka: mužská: hubuň, hrtuň, Kubuň; ženská: čepuň, čepunka, kijuň, kijunka, kasunka, koćanka, dubunka, mrvunka, ňaćunka, ostružunka, otačunka, pasmunka, sławunka.

-(j)an: měščan, Zyman, Morovčan, Mohelničan, Lhocan.

-ina: dźivočina, nohlina, Drabina, oblina, oškrabina, ostružina, piliny, řeźiny, podłaćina, podvalina, rybina, člověčina, myšina, struhanina, pučanina, odrobina, hrachovina, pucheřina, březina, dubina, vrbina, smъrečina, lećina (sušené listí stromové pro dobytek), jařina; Vojkovčina, Kotoščina (jména topická), sedmina, osmina, devina, deśina (v kartách).

-izna: maćeřizna, otčizna, jałovizna.

-jena: rybina (kráva), gazdźina, Školina (viz přechylování).

-nek, -unek, -inek: zołdanek, budunek, podarunek, rachunek, paśinek.

-in: muřin.

-irňa, -arňa viz přípony s *-r-*.

-un: kołtun.

-jany (pův. *-ēno-*): dřevjany, mědźany, sławjany, hliňany, kośćany, kožany.

Přípony s -t-.

-ta: hłupota, hłupotka, dźivota, slepota, suchoty, širota, Bakota.

-ьstvo: hłupstvo, złodźejstvo.

-ьstvьjo: bohactvi, kralostvi.

-jat- (pův. *ęt-*) viz přechylování a zdrobňování.

-aty: špikaty, uzlovaty.

-ice (pův. *-itjo-*) ve jmenech místních: Dumasłovic, Nošovice; viz také u sklonění str. 40.

-utny: krvutny.

-jatny: mrźatny.

-ity: hłavity.

Přípony s -b-.

-ba: modlidba, svaćba, vadźba, kośba, młaćba.

Přípony s -v-.

-(j)av-: břidavy, bidňavy, brňavy, drobňavy.

-lavy, *-livy*: bojazlivy, chuderlavy, chrobalivy.

Přípony s -k-.

-k: vitok, čerpok, žehnok.

-ák, *-ják*: bidok, bolok, borok, cedźok, drobok, dulok, huřok, dźivok (= divoch), gizdok, hliňok, křižok, pečiňok, šedźok, słamok, ščedrok, šindelok, truhlok, kamyňok, slivok.

-ka: od kmenů slovesných: budka, cedzka, dožirka, skłodka, dojka, zakłodka, młacka, pletka; od kmenů jmenných, hlavně zdrobnělá a přechýlená: oračka, kopačka, čakačka, škubačka, slačky, ućečka, vunička, pěstovačka, čelička, ćetka, chudočka, stołarka, bednarka, kovolka (žena), suška, čopka, jałuvka, makuvka, bičuvka, meteluvka, deščuvka.

-ek (*-ьko-*, *-ъko-*): młacek, płacek, zhłavek; zdrobnělá: kołek (viz str. 32).

-isko: místo, kde se něco děje nebo jest: ležisko, bilisko, rubisko, šedźisko, uvłačisko, trhovisko, řečisko, hrumadźisko; pole, s něhož sklizena úroda kmenem označená: jačmyniśko, ovśisko (také jm. zhrubělé), kunčinisko, kobzolisko, zelnisko, hrachovisko, lesovisko; rukověť: bičisko, košisko; jména zhrubělá viz str. 32; názvy lichotné: dobre člověčisko, boročisko,

-ko (od přídavných jmen na *-ši*, *-ský*): včerajško, včilejško, lunsko, letoško; nejčastěji v pádech kosých: od letoška, včera o včilejšku.

-išče: jen ve slově ohnišče.

-ik, *-nik*: zelnik, školnik, jistnik (= jedlík), polesnik.

-yka: pijatyka.

Přípony s -g-.

-jazg: drobazg.

Přípony s -ch-.

-ch: Lach, łach, osuch; kulich, Kocych.

-och: linoch, dźivoch, Poloch (srv. str. 22).

-oš: Petroš, gajdoš, gazdošek, Kuboš, Antoš

-cha: ulicha, macoha, pančocha.

-uch: vantuch (srv. str. 22.), Ćapćuch.
-ucha: dźebucha, mładucha, řežucha, Palucha.
-as: mamlas, vybijas, chudźas Gavlas, Dyjas (vedle Dyjok), Holasa.
-aš: lantaš, Korbaš.
-uša: Veruša, babuša (kráva).
-iš, *-yš*: kabiš (dětský kabátek), Mališ, Loryš.
-eš: Holeš.

Přípony s -c-.

-ьcь: žnec, žincula, Stachovec, Stachovcula, chovaňec, usmrkaňec, lepaňec, lizaňec; kraviňec, kobyliňec, kuřiňec, kočiňec, hušiňec, myšiňec, blešiňec.

-ica: hřmoćica, fujavica, pluskavica, bliskavica, kopanica, svudnica, šivanica, zodrhlica, přednica, letnica, murovanica, dřevanica, ospica, šivica, smolnica, masnica, ćeslica, hajnica, hroćica (od hrotek), hušinica, jahnica, solnica, sušica, chovanica, rovesnica (srv. str. 29).

Přípony s -č-.

-áč: kopoč, kopač (o jich rozdíle viz slovník), střapač, tkoč, řezač.

Přípony cizích slov.

Kumyndyrovać, špacyrovać, maširovać, študyrovać; kumedyja, procesyja, lutryja, podobně: blamboryja, štacyjun, patalijun.

e) Kmeny jmenné složené.

Ze spřežek zaznamenáváme:

1. jméno nebo zájmeno se jménem: pantata, panimama, svavolny, tydźiň.

2. Slovce neohebné a jméno: ňezdara, ňimrava, ňeposłucha, ňestyda, ňecuda; přebože, rozbože, roztodźivny, rozmiły, roztomiły; odkorek, obživa, opalek, Pachłopnik, pokłuda, Zohoři.

Imperativ a jméno: chvalidźura, melihuba, stavinoha, valigura, kopidoł, mykśikulka.

C. O tvarech podřečí hornoostravského.

I. Skloňování jmen podstatných.

1. Vzor chlap—dub.

Jedn.	nom.	chłop	dub
	gen.	chłopa	duba (u)
	dat.	chłopu, -ovi	dubu
	akk.	chłopa	dub (duba)
	vok.	chłope	dube
	lok.	chłopě, -u, -ovi	dubě, -u
	instr.	chłopym	dubym
Množ.	nom.	chłopi	duby
	gen.	chłopuv	dubuv
	dat.	chłopum	dubum
	akk.	chłopy	duby
	vok.	chłopi	duby
	lok.	chlopach	dubach
	instr.	chłopami	dubami.

1. Nominativ. Dle pravidla o slabikách zavřených mnohá jména měla poslední slabiku zdlouženou. Délka jeví se nyní jako krátké *o* (místo *á*), *u* (místo *á* před nosovkou), *i* (místo *é*), *u* (místo *ó*). Od genitivu počínajíc vrací se původní *a*, *e*, *o* v těchto slovích: barun, čechmun, furmun, hod hłod, kołovrot, mroz, nakoz, povoł, provoz, řetoz, roz, zakoz, žlob, b'ih (běhu), břih, hniv, chlib, jid, lid, noclih, ob'id, ošiv, ožih, pohlid, pohřlb, sušid, sušik, vřid, zpusub, pozur a j. Slova *chłop* (= sedlák, muž) a *chłap* (= chlapík, hrubec) se rozlišila. Zdloužená samohláska se nekrátí v těchto jménech: chłop, Jun, ščob, špok, chliv, lik— a ve slovích na *-ok*. Proti dlouhé slabice ve spis. jazyce jest krátká ve jménech: hrach, cham, korab, mak, pan (vedle pun, iron.), pas, prah, raj, šparak.

2. Genitiv. Pravidlem i neživotná maji koncovku *-a*: boloka, duba, hruma, javora, vředa, struma, smьreka, šindeła, kusa, štusa, žocha, sklepa

(vedle sklepu), provaza (vedle provazu), voza (i vozu), větra (i větru), mosta patyka, kuta, dvora, sna atd. Koncovku *-u*: mají z neživotných pův. u kmeny: medu, dumu. Dále: brodu, hradu, ledu, pisku, sadu, břudu, liku, prahu, pasu maku, korabu, hrachu, šatu, tabachu, teho roku (ale: do roka); konečně všecka odtažitá: hładu, razu pozoru, zpusobu, řezu, rozumu, znaku, zřaku atd.— U životných *lud* má gen. luda, norud—narodu, hyd - hydu. *Od večera* se odlišilo od *odvečero* (= popoledni); srv *odpołedňo* a *odvesno* na příslušných místech.

3. Jedn. dativ: Jména životná mají koncovku *-u* i *-ovi*: chłopu i chłopovi, člověku i člověkovi, byku i bykovi, ale jen: Bohu. Jména křestní a příjmení mají pravidelně *-ovi*: Janovi, Marćinovi, Jantolinovi, Josefovi, Skotnicovi; ale pěsňa k svatymu Janu, k sv. Jantolinu.

4. Jedn. akkusativ rozlišuje se jako ve spis. jazyce dle životných a neživotných. Ale jsou ještě jakési zbytky starobylého akkusativu osobního. U některých neživotných stojí totiž genitiv ve funkci akkusativu; jsou to: patyk, javur, smъrek, dub, strum, buk, bolok, vřid, vitok, hřib, ščedrok. Příklady: mił sym tam struma; nasadźili zme hrachu choć na ščedroka; našeł sym hřiba, kozoka, šinola; přiňisli śće mi vitoka? mum na noze boloka, vředa; śćali zme javora, buka, duba, smъreka; taćinek maju patyka velky.— Starý akkusativ bez koncovky *-a* zachoval se ve výrazích: na svaty Jun, ve svatý Duch.

5. Jedn. vokativ se tvoří jako v jazyce spis.; *Jane* se nepřehlasuje. U jmen osobních bývá někdy nominativ ve funkci vokativu, a to zejména stojí-li před nimi přívlastek *pane*: pane rechtur, pane burmister, pane dochtur, pane Muruň: dále při důrazném volání jmen zdrobnělých: synek, co tam robiš? Janek! ty Francek!— Holoholo, maluček! jako še ći paše, Janiček? holoholo! – Ale vždy jen: Marćine! Jantoline! atd.

6. Jedn. lokal jako ve spis. jazyce; koncovku *-u* mají kmeny v hrdelnice zakončené pravidelně. Před koncovkou *-ě* (*-e*) mění se souhlásky způsobem náležitým: při obědźe, na noše, v buće (but), na mośće, ve voźe atd.

7. V jedn. instrumentale koncovkové *e* před *m* se ztemňuje v *y*: płotým (vysl. płotъm) atd.

8. Množ. nominativ. Před koncovým *-i* souhlásky se měkčí náležitě, ale po *s* (z pův. *g*) a *c* bývá *y* místo *i*: bozy, kuničcy. Jen koncovku *ove* mají: chłopkove, ludkove, synove. Touž koncovku mohou míti: kmotrove, bratrove, svědkove, panove. Jinak se jí užívá zřídka kdy; tak na př. *Rus* má množ. nom. *Ruśi*. Koncovka *-e* bývá u jmen: aňele, manžele; ale: židźi, sušedźi, hośći. Jména obyvatelů na *-an* mají *-e*: Pražaňe, Morovčaňe, Lhocaňe; jiná obyčejně *-i*: pohani, křešćani, barani, furmani, kapłani, kapłuni. *Bratr, brat* má vedle *bratři* a *bratrove* také tvar *braćo*. *Prs* v množ. čísle patří k i- kmenům: prśi (= prsa, prsy).

9. Množ. genitiv koncového *v* nikdy neodsouvá. Zbytky starého genitivu bez *-ův* jsem slyšel tyto: šeł do Słovok (název místní; ale: do

Słovokuv nadoł ludźum a do hubuňořuv); kaj byh nabroł tela šot (vedle šatuv); už ňimo vłos (vedle vłasuv); od Hud (= vánoc). Genitivy *kořiň*, *kamyň* viz na příslušných místech.

10. Množ. akkusativ. V jeho funkci bývá někdy u jmen životných množ. genitiv, a to zejména ve spojení s číslovkami *dvuch*, *třuch*, *štyruch:* kludźili zme třuch baranuv; mum dvuch kumornikuv; vidźił sym tam ze štyruch velebnych panuv; jak mum robotnikuv (Dobratice).

11. Množ. lokal má veskrz koncovku *-ach*, množ. instrumental konc. *-ami*. Slovo *cep* má měkké *p*: cepami.

2. Vzor oráč-meč.

Jedn.	nom.	orač	meč
	gen.	orača	meča
	dat.	oraču, -ovi	meču
	akk.	orača	meč
	vok.	oraču	meču
		chłapče	
	lok.	oraču, -ovi	meču
	instr.	oračim	mečim
Množ.	nom.	vok. oračí, -ove	meče
	gen.	oračí (-uv)	meči (-uv)
	dat.	oračum	mečum
	akk.	orače	meče
	lok.	oračach	mečach
	instr.	oračami	mečami.

K tomuto vzoru patří: pec, kupel, věcheć, kłopeć atd.

1. Jedn. nominativ. I zde jako při vzoru *chłap-dub* se dlouží poslední zavřená slabika ve slovích: gřundźil, hrtuň, již, klij, olij, obyčoj, předoj, złodźij, Undřij, Bartłuměj. Dlouhá tato slabika se nekrátí v koncovkách *-áč*, *-ář*, *-áň*: kunoř, kravoř, masoř, kopoč, hrtuň.— Proti dlouhé slabice ve spis. jazyce jest krátká ve slovech: karbač, kartač, kral, maj, orač, raj.

2. Jedn. genitiv atd. pohyblivé *e* vysouvá: kłopeć—kłopća, věcheć—věchća, oćec—otca, košec—kosca, Hłyboćec—Hłybocca.

3. Jedn. dativ a lokal. Přehlásku mají působením kostela: k panu Ježiši, o panu Ježiši.

4. Jedn. akkusativ. U jména *jaśiň* genitiv převzal funkci akkusativu: co tam leźeš na teho jaśiňa?

5. Jedn. vokativ. Koncovku *-e* mají jména na *-ec*: chłapče; ostatní mají *-u*, kromě toho také slovo *ujcu*.

6. Jedn. instrumental. Koncové *im* zní velmi krátce jako *ĭm*, po souhlásce *c* jako *ým*.

7. Množ. nominativ. Koncovka *-ove* vyskytá se zřídka, a to zejména ve slovech na *-tel*: učitelove; dále: otcove, kněžove. Životná

jména na *-c* mají koncovku *-y*: kupcy, koscy. *Kuň* má množ. nom.: dobre kuňe.

8. Množ. genitiv. Koncovka jest *-í*: skrytych tovaryši; pět noži; maju mnoho kopači; boji še kuni; dvacet łokći; sedm kamyni vožił (na Morávce jsem slyšel: šest kamyň). Jména na *-c* a *-z* mají koncovku *-uv*: kupcuv, kravincuv, knězuv.— Zbytky starého genitivu: ćišic, pyniz, přoteł vedle přoteluv.

9. Množ. akkusativ. Místo *mo kosce* slyšel jsem také: mo koscy.

10. Pomnožných jmen na *-ice* jest velmi mnoho, a to nejen jmen osad, ale také jmen statků po bývalém majiteli: Bruzovice, Dobraćice, Dumasłovice . . ., Kubošovice (jméno »dědiny« po zemřelém Kubošovi). Mecovicc (Meca), Jadumkovice (Jadumek), Krupovice (Krupa), Machunkovice atd. Jména tato zachovala starý genitiv množ. bez *-ův* a užívají ho vždy také místo lokalu: v Dumaslovic, do Błyndovic, z Raškovic, na celých Dobraćic . . ., Muruň z Kantorovic, u Loryša na Krupovic, u Jadumka na Kubošovic. Podobně v *Sedlišč* (nom. Sedlišče).

3. Vzor město.

Nom. vok. akk.	město	města
gen.	města	měst
dat.	městu	městum
lok.	měšće (-u)	městach
instr.	městym	městami

1. Sem patří mnohá jména, která ve spis. jazyce se skloňují dle vz. *moře:* vajco, lico, kopytco, kolco, nebo (ale sg. dat. a lok.: nebi), slunco a skoro všechna na *-sko* (v jaz. spis. -ště). Viz u vzoru *moře.*

2. Jedn. genitiv *od vesna* (= od jara) se rozlišil od tvaru *odvesno* (= na jaře).

3. Jedn. lokal. Jména hrdelnicí zakončená mají koncovku *-u*: ve vojsku, mliku, uchu, Polsku. Analogický je tvar: po zejtru.

4. Jméno *vrata* má množ. genitiv vrot, vajco—vajec.

5. Zbytky dvojného čísla vymizely skoro úplně: dvě sta. *Oko* a *ucho* jako údy tělesné mají sklonění dle vz. *kość*:

nom. vok. akk.	uši,	oči
gen.	uši,	oči
dat.	ušum,	očum
lok.	ušach,	očach
instr.	ušami,	očami.

4. Vzor moře.

Nom. vok.	akk.	moře	moře
	gen.	moře	moři
	dat.	moři	mořum
	lok.	moři	mořach
	instr.	mořim	mořami.

Jména spis. jazyka na *-ště* přecházejí ke vzoru *město*, majíce v nom. koncovku *-sko:* bičisko, bilisko, hrabisko, košisko, kobzolisko, ovśisko, řečisko, strnisko, trhovisko, zelnisko atd. Ale: ohnišče, gen. pl. ohnišč. *Vole* má genit. náležitý: vola.

5. Vzor znamení.

Nom. vok.	akk.	znamyni	znamyňa
	gen.	znamyňo	znamyni
	dat.	znamyňu	znamyňum
	lok.	znamyňu	znamyňach
	instr.	znamynim	znamyňami.

1. Jedn. genitiv zachoval původní délku v podobě krátkého *o* (místo -á): břežo chaďo, ostřo, peřo, podstolo, prućo, skolo, zelo atd.

2. V jedn. gen. dat. lok. zachovala se původní jotace: vrbi—vrďo, vŕďu; fojstvi—fojstvo, fojstvu: svědumi—svěduṁo, svěduṁu; kvapi—kvaṗo, kvaṗu; trumi—truṁo, truṁu.

3. Do rodu žens. a vzoru *duše* přešlo jméno: noruč.

6. Vzor ryba.

Nom.	ryba	ryby
gen.	ryby	ryb
dat.	rybě	rybum
akk.	rybu	ryby
vok.	rybo	ryby
lok.	rybě	rybach
instr.	rybu	rybami

1. Na hranicích českého jazyka v osadách na str. 5. uvedených, od Dobratic na sever, jedn akkusativ se končí na *ým*, instrumental na *-um*: całum chałupym, robotym, kosym; za stodołum, cestum, rybum. Tytéž střídnice mají nosovky i na jiných místech ve sklonění.

2. Nominativ bývá ve funkci vokativu ve výrazích: paś śe, koza, paś! — na, krava, na! — na kurka, na! — kura, na ćip ćip ćip!

3. Jméno krava má množ. genitiv krov, noha—nuh, cygara—cygor, galaty—galot, hora—hur, vrana—vrun, brany—brun, Lhoty—Lhut, sova—suv.

4. Zbytky dvojného čísla úplně vymizely, tedy: ruky, nohy atd. Analogický je tvar: obima poruma (od nom. pora = pár.)

7. Vzor vladyka.

Nom.	sługa	sługove, gazdove
gen.	sługy	sługuv
dat.	sługovi	sługum
akk.	sługu	sługy
vok.	sługo	sługove
lok.	sługovi	sługach
instr.	sługu	sługami

Jména s kmenovou souhláskou *-t-* mají v množ. nominativě koncovku *-i*: evangelista—evangelišći, Błahuta—Błahući; ale Meca—Mecove.

8. Vzor duše.

Nom.	duša	duše
gen.	duše	duši
dat.	duši	dušum
akk.	dušu	duše
vok.	dušo	duše
lok.	duši	dušach
instr.	dušu	dušami.

1. Sem patří také jména na *-ňa,* která v jazyce spis. se skloňují podle vzoru *ryba:* cyhelňa, kulňa, studňa, kafirňa atd.

2. V jedn. nominativě odsulo se *a* (či spíše přehláska jeho *e*) ve jmenech: hospodyň kudźil, kuchyň, obec, peleš (obyčejněji pelech), pośćil, pušč, škřaň, skryš, suš, straž, zym. Vedle *zym* je také *zyma* m. *zyńa* (o jich rozdílném významu viz slovník); ze ztráty jotace dá se souditi, že *zyma* jest novotvar od tvaru *zym.* Plné tvary vždy zachovávají slova: baňa dźiža, hroza, meza, mřeža, veža, žaňa.

3. U týchže jmen, kde v jedn. nom. bývá koncovka odsuta, bývá také v jedn. akkusativě koncovka *-u* odsuta; ale *škřaň* má vedle *škřaň* také *škřaňu.*

4. Místo jedn. vokativu bývá vždy nominativ ve slově: hospodyň!

5. Starší tvar množ. genitivu bez *-i* se zachoval u jména: ovca—ovec (nikoli ovci); u jmen na *-ica*: nohavic, ospic, kvasnic, hřmoćic, ulic,

nožic, ćeplic, ławic atd.; u jmen na *-yňa*: jaskyň. Jména na *-la* ko'ísají: mila – mil, chvila—chvil, košula—košul, ňedźela – ňedźel i ňedźeli (oba tvary znamenají dni nedělní), rynskula—rynskuli.

6. Místo zdéli, zvýši atd. stojí výrazy zdela, zvyša, zšiřa, analogií dle: zvěča, zhruba, zhłuba a p.

7. Jméno *dźosno* přešlo ke vzoru *město, oje* ke vzoru *moře, rez* ke vzoru *dub* (gen. rezu).

8. Sklonění mužských jmen téhož vzoru jest toto:

Nom.	bača	bačove
gen.	bače	bačuv
dat.	bačovi	bačum
akk.	baču	bače
vok.	bačo	bačove
lok.	bačovi	bačach
instr.	baču	bačami

Tak se skloňují i jména vlastní: Bělica, Meca, Kiša, Kuča, Kubala, Kavala, Nědźela, Skotnica, Večeřa, Valica, Zmija atd.

9. Vzor paní.

Nom.	pani	pani
gen.	pani	pani
dat.	pani	paňum
akk.	paňu	pani
vok.	pani	pani
lok.	pani	paňach
instr.	paňu	paňami

Místo *pani* obyčejnější jest *paničča*. Plur. nom. od jmen *bratr* a *kněz* zní: bratři, braćo, knězove.

Slova jako *krajči* přešla úplně do sklonění jmen přídavných vzoru *pěší*.

10. Vzor kost.

Nom.	kość	kośći
gen.	kośći	kośći
dat.	kośći	kośćum
akk.	kość	kośći
vok.	(kośći)	kośći
lok.	kośći	kośćach
instr.	kośću	kośćami

1. Sem patří: hrść, chuć, huś, myśel (gen. mysli), myš, moc (gen. mocy), ňać, maść, paść, ꙗść, puć (= pout), nić, řeč, štvrć, zedź atd.; dále: dźeći, jehož instr. množ. zní dźećmi i dźećami.

2. Jména se souhláskou retnou mají v jedn. genitivě a v množ. nominativě *-ě:* oźimě, oćepě, obuvě, odźivě (srv. vzor tykev).

3. *Huś* nepřechází ke vzoru *ryba; pec* a *ocel,* jsouce rodu muž., přešla ke vzoru *oráč—meč.*

4. Vokativu jedn. nemohu doložiti, neslyšev ho nikde.

5. Dle *daň* se skloňují: *a)* všecka jména na *-ň*: zbraň, daň, dłuň (gen. dłaňě), ješiň, saňe, šiň, přizyň (= příbuzenstvo) atd. Jméno *pěsňa* přešlo i v nom. ke vzoru *duše; b)* některá na *-l:* husle, jasle; *kupel,* jsouc rodu muž., přešlo ke vzoru *meč*; *dveři* podrželo náležité sklonění dle *kość*; *c)* jméno *rać.*

6. Jméno *kość* v čís. jedn. se skloňuje dle vz. *oráč*; množ. nom. gen. akk. *kośći*; Jméno *lud* má: množ. nom. lude, gen. ludźi, dat. ludźum, akk. ludźi, lok. ludźach, instr. ludźmi.

11. Vzor tykev.

Nom.	tykev	tykvě
gen.	tykvě	tykvi
dat.	tykvi	tykvim (tykvům)
akk.	tykev	tykvě
vok.	——	tykvě
lok.	tykvi	tykvách
instr.	tykvu	tykvami.

1. Tak skloňují se podstatná jména: brstev, břitev, bukev, cyrkev, drutev, hužev, kunev, kurotev, krev, krokev, mrkev, orstev, punev, plutev, rakev, obyrv.

2. Tvarův nominativných na *-va* autor neslyšel.

3. *Krev* v pádech, jež by byly dvojslabičné, vysouvá *r:* gen. kvě, dat. kvi, instr. kvu.

12. Vzor kámen.

Nom.	kamyň	kamyňe
gen.	kamyňa	kamyni (-uv)
dat	kamyňu	kamyňum
akk.	kamyň	kamyňe
vok.	kamyňu	kamyňe
lok.	kamyňu	kamyňach
instr.	kamynim	kamyňami

1. Všecka jména tohoto vzoru se končí na *-ň* a přešla ke vzoru *meč*: dźiň, hřebyň, jačmyň, kamyň, kořiň, plamyň, pramyň.

2. V genitivě množ. vedle *kamyni* zachován jest archaistický tvar: šest kamyň; dále: do kořiň.

3. Podstatné jméno *dźiň* se skloňuje takto:

Nom.	dźiň	dni
gen.	dňa	dni
dat.	dňu	dňum
akk.	dźiň	dni
vok.	dňu	dni
lok.	dnč vedně dňu	dňach
instr.	dňim	dňami

Starší tvar genitivní zachován jest ve slově *połedňe*. Tvar tento se skloňuje: gen. dopołedňo, odpołedňo, (na rozdíl od: od połedňa).— Jako *dźiň* skloňuje se i *tydźiň*: gen. tydňa, lok. tydňu.

13. Vzor rámě.

Sem patřící podstatná jména vesměs přešla ke vzoru *město:* dřemyno, myno, plemyno, ramyno, śemyno, vymyno.

14. Vzor nebe.

Nom. vok.	akk.	nebo
	gen.	neba
	dat.	nebi (-u)
	lok.	nebi
	instr.	nebym

Množ. číslo skloňuje se jako ve spis. jazyce, vyskytujíc se pouze v řeči církevní, na př. v modlitbě Páně.

15. Vzor loket.

Lokeć přešlo ke vzoru *meč*: sg. gen. łokća, pl. nom. łokće, pl. gen. łokći (pět łokći). Z ostatních sem patřících jmen podst. jest v užívání pouze metathesí vzniklé *pahnozt*, jež se skloňuje dle *dub*.

16. Vzor kuře.

Nom. vok. akk.	kuřa	kuřata
gen.	kuřaća	kuřot
dat.	kuřaću	kuřatum
lok.	kuřaću	kuřatach
instr.	kuřaćim	kuřatami

1. Tak se skloňují: ćela, hołuba, hřiba, kniža, koća (= kotě), kozla, praśa atd.

2. Místo *dźića* užívá se tvarů: dźećo, dźecko, dźećok. O množ. čísle *dźeći* viz str. 44.

II. Skloňování jmen přídavných.

a. Vzor dobr a pěš.

1. Tvary sklonění jmenného zachovaly se ještě ve skrovnější mnohem míře než ve spis. jazyce. Zejména v doplňku skoro vždy bývá tvar složený: un je bosy, zdravy, vesely, ňevinny atd. Vyjímku činí: to sym je rod; byh ňebył z něho prov; a v písni: był sym veseł. Zmínky zasluhují tyto zbytky sklonění jmenného:

Nom.: Už je tam kopno; žimavo, opařito, vьlhko; už je vidno; to je mi dźivno teho člověka: možne, že tam budźe (o skleslo na e);

genit.: od mala, bezmala, bezmal, do čista, pułdruha, pułtřeća roku, znova (i znovy a znovel), za vidna, z věča, zhłuba, do prosta;

dativ: pumału i pumały, po ňimecku i po ňimecky, po pansku i po pansky.

akkus.: už je tymu davno (i dovne ňedovne);

lokal: na dobře (= úplně), po prostu;

2. Přídavná jména přivlastňovací mají koncovky pro jedn. nominativ: *-uv*, *-ova*, *-ove*; *-in*, *-ina*, *-ine*. Ostatní pády skloňují se úplně dle sklonění složeného; množ. nominativ: *-ovi*, *-ove*, *-ove*; *-ini*, *-ine*, *-ine*. Na příklad: tatuv dum; Mecova chalupa; sušedove pole; brata Hradźišćanoveho; k łožu Janovymu; roby Franckove; na meźe Jadumkove; ćetuščine knižky (množ. nom.).

Zbytky původního sklonění jsou: na Zelinově su pękne kobzole; šli zme chytać ryby na Řehokovo (ale: Řehokove pole).

Jména vlastní, sem patřící, skloňují se dle příslušných vzorů jmen podstatných, na př. Hołumuc (r. muž.) dle vz. meč, Žukuv (gen. Žukova), Ráćimuv atd. dle vz. chlap-dub

b. Vzor dobrý, -á, -é.

Jedn. nom.	vok.:	dobry	dobro	dobre
	gen.	dobreho	dobre	dobreho
	dat.	dobrymu	dobre	dobrymu
	akk.	dobreho (dobry)	dobru	dobre
	lok.	dobrym	dobre	dobrym
	instr.	dobrym	dobru	dobrym
Množ. nom.	vok.:	dobří (dobre)	dobre	dobre
	gen.		dobrých	
	dat.		dobrym	
	akk.		dobre	
	lok.		dobrych	
	instr.		dobrymi	

1. V jedn. nom. rodu žens. dlouhé *á* se proměnilo v krátké *o* i ve slovech: Dobro, Krosno.

2. V jedn. lok. a instr. rodu muž. a stř. koncovky *-ym* se ovšem vyslovují stejně: dobrъm.

3. Podle tohoto vzoru se skloňují také přídavná jména zpodstatnělá, na př. hojny, ponocny, bičovo (co ź mu doł bičove?), mytne, služne, noleźne, Hrachovy, Rapovsky, Velčovsko (žena Velčovského), Vojkovsko, Łyso, Dobro, Krosno.

4. V množ. nom. mění se kmenové *sk* v *šč:* nebešči, pražšči (vysl. prašči); *ck* v *čč*: turečči. Po *c* a *z* mění se koncové *i* v *y*: velcy, nazy.

c. Vzor pěší, -í, -í.

Jedn.	nom.	pěši	pěšo	pěši
	gen.	pěšiho	pěši	pěšiho
	dat.	pěšimu	pěši	pěšimu
	akk.	pěšiho (pěši)	pěšu	pěši
	lok.	pěšim	pěši	pěšim
	instr.	pěšim	pěšu	pěšim
Množ.	nom.	pěši		
	gen.	pěších		
	dat.	pěšim		
	akk.	pěši		
	lok.	pěších		
	instr.	pěšimi		

Tak se skloňuje i zpodstatnělé *ranňo* (t. mša; na Moravě *ranna*).

III. Skloňování zájmen.

a. Zájmena já, ty, se.

Jedn. nom.	vok.	jo	ty	——
	gen.	mně, mě	tebě, teje	seje
	dat.	mně, mě, mi	tebě, teje, ći	sebě, seje, se, śi
	akk.	mě, mně	tebě, teje, će	śe, seje
	lok.	mně, mě	tebě, teje	sebě, seje
	instr.	mnu	tebu	sebu
Množ. nom.	vok.	my	vy	
	gen.	nas	vas	
	dat.	num	vum	
	akk.	nas	vas	
	lok.	nas	vas	
	instr.	nami	vami	

1. Tvarů *mě*, *teje*, *seje* a z něho vzniklého *se* užívá se nejčastěji; i ve výrazích jako: o mě, ode mě, ku mě. Příklady: śedni seje; vem se kusek; co vezmeš na seje? každy do mně huči; tyn je při seje! to je pro teje; podleva mě.

Ethické *ti* se redupplikuje: ve dňe to ćić było.

4. Na hranicích jaz. polského jest istr. jedn.: mnum, tebum, sebum.

b) Zájmena ten, ta, to; náš, naše, naše.

Nom.	tyn	ta	to	ti	ty	ty
gen.	teho	te	teho		tych	
dat.	tymu	te	tymu		tym	
akk.	teho (tyn)	tu	to, teho		ty	
lok.	tym	te	tym		tych	
instr.	tym	tu	tym		tymi	

Na hranicích polštiny inst. jedn. rodu žen. jest: tum; podobně: jum, mojum, našum, jejum.

V jedn. akk. rodu střed. vedle *to* je také *teho*: skrzeva teho.

Nom. vok.	naš	naša	naše	naši (naše)	naše	naše
gen.	našiho	naši	našiho	atd. jako ve spis. jaz.		
dat.	našimu	naši	našimu			
akk.	našiho (naš)	našu	naše			
lok.	našim	naši	našim			
instr.	našim	našu	našim			

c) Zájmeno on, ona, ono.

Nom.	un	una	uno	uni	uny	uny
gen.	jeho, ho	ji	jeho, ho		jich (jejich)	
dat.	jimu, mu	ji	jimu, mu		jim	
akk.	jeho, ho, -ň	ju	jeho, ho		jich	
lok.	ňim	ni	ňim		nich	
instr.	ňim	ňu	ňim		nimi	

1. Jedn. akkusativ *-ň* bývá po předložkách: vysmrkać śe nuň! podźme pruň! — Tvar náležitý množ. akkusativu se ztratil; místo něho se klade vždy množ. genitiv: přežehnoł jich; zahnoł jich; voda jich podešła; mo zuby vyščiřine, jako by jich sušił.

2. Na hranicích polštiny jest jedn. instr. rodu žen.: ňum.

d) Zájmeno jenž, jež, jež

v hornoostr. podřečí schází. Místo něho bývá: *kěry, kěro, kěre.* Ale i toho lid užívá velmi zřídka, říkaje raději: pro všecky rody a čísla v nominativě *co*, v ostatních pádech *co* s příslušným pádem zájmena *un, una, uno,* na příklad: tyn žebrok, co tu był — tyn les, co zme do něho šli — tyn chłapec, co ź mu doł grejcar — tyn ftok, co zme (ho) včera vidźeli — takovy grunt, co śće o ňim młuvili — tyn vuz, co zme za nim šli — ta roba, co ju tyn chłop tak bil — ta dźebucha, co z ňu chodźiš — to su ći lude, co jim vojocy všicko pobrali. Téže vazby se užívá ve větách příčinných, jako: ňimuhli zme jich porachovać, co jich było tela (tolik jich bylo, že . . .).

e) Zájmeno můj, má, mé.

Jedn.	nom. vok.	muj	moja (ma)	moje (me)
	gen.	mojiho (myho)	moji (me)	mojiho (myho)
	dat.	mojimu (mymu)	moji (me)	mojimu (mymu)
	akk.	mojiho (myho) muj	moju (mu)	moje (me)
	lok.	mojim (mym)	moji (me)	mojim (mym)
	instr.	mojim (mym)	moju (mu)	mojim (mym)
Množ.	nom. vok:	moji moje (me)	moje (me)	moje (me)
	gen.		mojich (mych)	
	dat.		mojim (mym)	
	akk.		moje (me)	
	lok.		mojich (mych)	
	instr.		mojimi (mymi)	

1. Podobně se skloňují *tvuj* a *svuj*.

2. Tvary v závorkách uvedené naskytají se velmi zřídka, nejvíce v písních a stálých rčeních, jako: ma mila; na mu kušu (dušu).

3. Jedn. lokal rodu žens. *mej* slyšel jsem ve rčení: na mej kuši.

f) Zájmena ostatní.

1. Zájmeno *čí* zní v hornoostr. podřečí: *čiji, čijo, čiji* a skloňuje se jako *pěši*. Tak se skloňuje i zájmeno: *jeji, jejo, jeji*.

2. Zájmena *kdo, co* se skloňují takto:

Nom.	gdo	co
gen.	koho	čeho
dat.	kumu	čimu
akk.	koho	co
lok.	kym (vysl. kim)	čim
instr.	kym (vysl. kim)	čim

Místo *proč* vždy se říká *čimu, na co* místo *nač*, *za co* místo *zač*.

3. Zájmena *ký* užívá se ve rčení: kyho (vysl. kiho) vrabła!

4. Zájmena *sum, sama, samo* a *samy, sama, same* skloňují se dle vzoru *dobrý*.

IV. Skloňování číslovek.

1. Číslovka *jedyn, jedna, jedno* skloňuje se úplně jako zájmeno *tyn, ta, to*, tedy genit.: jedneho, jedne, jedneho atd.

2. Číslovky *dva, dvě (dvi-); oba, obě*:

nom. akk.	dva, oba — dvě, obě
gen. lok.	dvuch, obuch
dat. instr.	dvima, obima

Genitiv *dvuch*, jakož i *třuch, štyruch* u životných jmen obyčejně bývá místo akkusativu. Příklady viz na str. 39. čís. 10. Ke tvarům číslovkovým se někdy přizpůsobují tvary jmenné, jako: obima poruma. Tvar *dvi-* vyskytá se v číslovkách: dviadvacet (vysl. dvijadvacet), dviatřicet atd. pro všecky rody. Místo osmnost, osmadvacet atd. říká se také dvacet beze dvuch, třicet beze dvuch atd. Podobně: štyrycet bez jedne, sto bez jedne místo devět a třicet, devět a devadesát. Tvarův dvacet jedna, dvacet dvě, dvacet tři atd. v hornoostr. podřečí není; počítá se vždy jen: jednadvacet, dviadvacet, třiadvacet, štyryadvacet atd.

3. Číslovky *tři, štyry:*

nom.	akk.	tři, třo, tře	štyry, štyře, štyři
	gen.	třuch	štyruch
	dat.	třum	štyrum
	lok.	třuch (třech)	štyruch
	instr.	třuma	štyruma

Tvar *třo* stojí absolutně, značí-li mužské osoby: su zme třo. Tvary tře, štyře a štyři jsou pro rod mužský jmen životných: tři chłopi, tře muži, štyře chłopi, štyry roby.

O tvarech *třuch* a *štyruch* ve funkci akkusativu viz čís. 2.

Místo *třum* slyšeli jsme také: jedźće ku tym třuma orstvim.

4. Číslovky *pět . . . deset . . . devadesát* mají některé zvláštní tvary; dativ: pěćum; inst.: s pěćuma, s desećuma, před dvacećuma (dvacećimi) rokami. Odchylné od spis. jazyka jsou také: jedynost, dvanost . . . osъmnost, šezdesat.

5. Číslovka *sto* pozbyla dvojného čísla: dvě sta.

6. Z řadových číslovek budtež zde uvedeny: *prvši* vedle *prvni*, *usmy*.

7. Výraz *pul druhy* skloňuje se jako jedno slovo dle vzoru *dobrý:* dostaneš pul druhym kijim (= cepem). Výrazy *pul štvrta, pul pata, po pul šestu* jako ve spis. jazyce.

8. Druhové číslovky v množ. čísle *jedne, štvere, patere, šestere* atd. skloňují se dle vz. dobrý; číslovky *dvoje, troje* dle vz. pěší: jedne galaty, patere hrabě, dvojich šot.

9. Číslovka *veš* má jen tyto tvary:

Jedn.	nom.	všecek	všecka	všecko (vši-)
	gen.	všeckeho (vši-)	všecke	všeckeho
	dat.	všeckymu	všecke	všeckymu
	akk.	všeckeho všecek	všecku	všecko
	lok.	všeckym (vši-)	všecke	všeckym (vši-)
	instr.	všeckym	všecku	všeckym
Množ.	nom.	všecy	všecke (všecky)	všecke
	gen.		všeckych	
	dat.		všeckym	
	akk.		všecke	
	lok.		všeckych	
	instr.		všeckymi	

V. Časování.

A) Tvary infinitivní a praesentní.

1. Infinitiv.

1. Koncovka infinitivu jest všady pouhé *-ć*: kłaść, duć, minuć, uměć, šedźeć, robić, dźełać, kupovać. O infinitivu sloves I. tř. 4. vz. viz na str. 26.

2. Infinitivy dvojslabičné nedlouží tak pravidelně kmenovou samohlásku jako ve spis. jazyce. Reflex délky bývalé aspoň se nejeví u sloves: veść, meść, kłaść, přaść, vežć, paść, třaść (i třošć), pleć, moc, směć, stać śe, měć, čpěć, chćeć, spać, brać, hnać, rvać, tkać, zvać, žhrać, hrać, chvěć, přać, dać, ješć. Naproti tomu: ňišć, liźć, pliść, pic, ćic, vlic, stoć, žoć, ćoć, źoć (= záti), zdřoć, vźoć (i vźáć) atd.

2. Přechodník minulý úplně vymizel.

3. Příčestí minulé činné.

Příčestí min čin. obyčejně tam koncovku *-ł* v rodě mužském odsouvá, kde by měla přistoupiti ke kmeni zavřenému. Tu pak skoro všady na kmenové samohlásce se jeví reflex bývalého dloužení. V ostatních, odvozených tvarech reflex tento z pravidla mizí. Příklady: hňit hňetła, kłod kładła, ukrod ukradła, plit pletła, přod přadła, třos třasła, pik pekła, muh mohła, upod upadła, jid jedła atd. Délka zůstala i v odvozených tvarech asi u těchto sloves: pobud pobudła, nis nisła, liz lizła, ćik ćikła, śik śikła, vlik vlikła, oblik oblikła, uvoz uvozła, muh muhła (vedle mohła), vyrust vyrustła. Některá slovesa dloužení toho nejeví: ved vedła, met metła, řek řekła.

Porůznu vyskytají se také příčestí utvořená ze kmenů zavřených, jež koncového *-ł* neodsouvají, tak zejména ve zpěvu. Tu pak všude se vsouvá *e*: šeł sym lesym, był sym veseł, upadeł sym. V obecné řeči slýcháme někdy: moheł, nimoheł.

Také ta příčestí činná, kde koncové *-ł* přistupuje k samohlásce, jeví často dloužení; viz. str. 7, 11.

4. Příčestí minulé trpné.

Příčestí min. trp. má pouze tvary sklonění složeného: ňesyny, -yno, -yne; zabity, -to, -te. Příklady: słunečko je vyndzyne — všecko je to zuchodzyne — je to potarančine — rozvozane to nimaš — nima nic naškrobane — nyni tu dłuho topyne — ješče ňima nic vźate — oves je poroscyny — už śće byli pundzyni — co je rozščipyne, to je dřevo — mume měch vypojčany — su ty hrabě poličine? — kury su okapane (deštěm) — lin už je vykvitnuty.

5. Podstatné jméno slovesné.

Podstatná jména slovesná na *-ani* mají vždy *a* krátké: kopani, chovani, kozani, stani, łani atd.

6. Aorist.

Vedle složených tvarů min. času: był sym, pisoł sym atd. užívá se zhusta v 1. os. jedn. praeterita složeného z příč. min. čin. a aoristového

znaku *-ch*, na hranicích polských také *-ech*: byłch, pisołch, byłech, pisołech. Koncovka tato se však také spojuje se slovem kteréhokoliv druhu ve větě, které stojí na prvním místě: joh (spodobou) mu nic ňeslubovała — to joh je rod — dyć pravim, žeh je z Mohelnice — ňedźivałach śe tam — ach, muj miły marijanku, sadźiłach će na zohunku — čich śe nazdol? — pivach tu vypiła kvortu — muśołech jim konšček ňechać (Dobratice) — dydźech (= vždyť jsem) ešče ňepłaćił — težech jim doł gořołky — ňebyłech tam — potymech był v leśe.

7. Indikativ.

1. Koncovka 1. os. jedn. jest *-u* nebo *-m* zcela tak jako v jaz. spisovném. Koncové *-u* se nikdy nepřehlasuje.

2. Před *e* 2. a 3. os. jedn. a 1. a 2. os. množ. kmenová souhláska *s*, *z*, *t*, *d*, *n* se měkčí v *ś*, *ź*, *ć*, *dź*, *ň*: ňešeš, veźe, budźe, mećeme, dostaňeće atd.

3. Koncovka 1. os. množ. jest *-me*, řídčeji *-my*.

4. Koncovka 3. os. množ. *-u* (střídnice za staré -ątъ) nikdy se nepřehlasuje. Střídnice za původní *-ętъ* jest všady praejotované *-o*. Koncovka tato přešla také do III. tř. vzoru *uměti*: uṁo, haňo, trp̀o, šedźo, ležo, mrźo, stojo, sp̀o, vidźo, višo, prośo, puśćo atd. Při onikání jest krátké *-a* ve výrazích: vědźa, to je tak! słyša!

5. Na hranicích polského jazyka jest koncovka 1. os. jedn. *-em*: bedem (budu), uměm, ňesem; koncovka 3. os. množ. jest *-um*: vedum, pijum, uṁum, klečum, chodzum, vołajum, kupujum atd.

8. Imperativ.

1. Původní přípona 2. os. jedn. *-i* zanechala stopu v měkkosti kmenové souhlásky. Měkkost jde všemi osobami: ňeś, ňešme, ňešće; veź, veźme, veźće.

2. Ve 2. vzoru II. tř. jest *i* ve všech osobách: padni, padniće; rovněž tak u slovesa: modli, modliće śe; pošli, pošliće.

3. Imperativy na *-ej* a *-aj* dlouží tyto slabiky a mění je tudíž v *-ij* a *oj*: ňimij (neměj), ňimijće; vołoj, vołojće; doj, dojće. Střídnice dlouhých slabik jeví také mnohé imperativy, jichž *-i* se odsulo: rub, rubće; prov, provće; postov, postovće; zavož, zavožće; jiz, jizće; poviz, povizće; duj, dujće; ňebuj, ňebujće śe.

9. Přechodník přítomný.

Přechodníku přítomného zachovaly se pouze velmi skrovné zbytky; jsou to: *buda* (ve rčení: buda tebu), *vćucy*, v oča *ždřa, sucy*.

Avšak přechodníkových tvarův sklonění složeného není tak pořídku; na př.: tych přinducych było moc do te obce; gvery su też svićacy; svićacy pero; bliščacy.

10. Příčestí přítomné.

Zachovala se jen některá přídavná jména určitá, utvořená z příčestí tohoto, jako v jazyce spisovném: svědumy, ňevidumy, łakumy, pitumy znumy.

B. Vzory a slovesa s praesentními kmeny samohláskovými.

Třída první.

1. Vzor vésti, vedu.

Praes. indik.:	1. vedu	vedźeme(y)	Imperativ:	vedź
	2. vedźeš	vedźeće		vedźme
	3. vedźe	vedu		vedźće.

Infinitiv. veść.
Příčestí min. čin.: ved, vedła, vedło.
Příčestí min. trp.: vedzyny, vedzyno, vedzyne.*)
Poznámka: Souhlásky *d* a *t* před *e* se měkčí v *dź* a *ć*.

Jednotlivosti:

bodu: inf. buść; impt. budź; partic. bud, budła; podst. jméno slovesné: bodzyni.

bředu: tvoří zpravidla tvary dle II. tř. brydnuć.

budu: impt. budź (vysl. buć), budźme, budźće (vysl. buće); part. buda.

čtu: užívá se vždy jen slovesa V. tř. čitać.

hnětu: inf. hńiść; impt. hněć; part. hńit, hńitła.

hudu: jen dle V. tř. hudać = vrzati.

idu (po samohláskách jidu): impt. dźi, dźiće; ale také: idź (ućeč, tam idź kajl); imf. jiść; part. šeł, šła. — Složeniny:

dundu: inf. dunść; impt. dundź(i); part. dundzyny.
obyndu: inf. obynść; impt. obyndźi.
odyndu: inf. odynść; part. odyndzyny.
pundu (= odejdu): inf. punść; part. pošeł, pundzyny.
přendu: inf. přenść; impt. přendźi; part. přešeł.
přindu: inf. přinść; impt. přindź, přindźće; part. přišeł.
pujdu (s významem budoucím ke jdu): impt. podź, podźme, podźće (vysl. poće).
vyndu: inf. vynść; impt. vyndźi, vyndźće; part. vyšel, vyndzyny.
zundu: inf. zunść; impt. zundź; part. zašeł, zundzyny.

jedu: inf. dle V. tř. jechać; impt. jedź, jedźće; part. jił, jeła, ujety.
kładu: inf. kłaść; impt. kładź; part. kłod kładła, kładzyny.
kvetu: jen dle II. tř. kvitnuć.

*) Na hranicích polštiny 1. os. jedn. *vedem*, 3. os. množ. *vedum*.

metu: inf. meść; part. met, metła, mecyny.

pletu: inf. pliść; impt. pleć, plećće (vysl. náležitě); part. plit, plitła, plecyny.

přadu: inf. přaść; impt. přadź; part. přod přadła, přadzyny. Samohláska *a* se nepřehlasuje.

rostu: inf. ruść, part. rust, rustła, poroscyny.

2. Vzor nésti, nesu.

Praes. indik.:	1. ňesu	ňešeme(y)	Imperativ:	ňeś
	2. ňešeš	ňešeće		ňeźme (spodobou)
	3. ňeše	ňesu*)		ňešće.

Infinitiv: ňiść.
Příč. min. čin.: ňis, ňisła.
Příč. min. trp.: ňesyny.
Podst. jm. slovesné: ňesyni.
Poznámka: Souhlásky *s* a *z* mění se před *e* v *ś* a *ź*.

Jednotlivosti.

hryzu: inf. hryźć; impt. hryź; part. hryz hryzła, hryzyny.
lezu: inf. liźć; impt. leź; part. liz lizła, lezyni.
pasu: inf. paść; impt. paś, paźme; part. pos pasła, pasyny.
třasu: inf. třość; impt. třaś; part. třos třosła, třasyny.

3. Vzor tep—, tepu.

Praes. indik.:	1. ćepu	ćepeme	
	2. ćepeš	ćepeće	
	3. ćepe	ćepu.	

Příčestí min. čin.: ćep, ve výraze ćep ho!

Slovesa tohoto vzoru přešla do tř. I. vz. 7 a do tř. V.: čerpać, dłubać, hřebać, ćepać (i ćapać), plevać, škubać, suć (suju), sypać, šić (šiju), ožobać, žić (žiju). Vytknouti slušĺ: žobnuć (co tam žobňeš?).

4. Vzor péci, peku.

Praes. indik.:	1. peču	pečeme	Imperativ:	peč
	2. pečeš	pečeće		pečme
	3. peče	peču		pečće.

Infinitiv: pic.
Příč. min. čin.: pik, pekła (pikła s nádechem pohrdání).
Příč. min. trp.: pečiny.

---

*) Na hranicích polštiny 1. os. jedn. *ňesem*, 3. os. množ. *ňesum*.

Poznámka: V 1. os. jedn., v 3. os. množ. a v impt. hrdelnice se mění v *č* a *ž*.

Jednotlivosti.

ćeču: inf. ćic; impt. ćeč; part. ćik, ćikła.

možu (2. os. možeš . . .): inf. moc; impt. pumož, pumožme, pumožće; part. muh mohła (i muhła); podst. jm. slovesné: namožini.

řeku: inf. řecy; part. řek řekła. Ostatní tvary od slovesa II. tř. řeknu. I tvary řeku a řecy jsou ustrnulé. Příklady: ale, řeku (praesens histor. = řekl jsem), hrali zme o pynize — na, řeku, tuž pujdu — na, řecy (= řekni; měl jsi říci), nimume co pić.

šahu: zachována pouze 1. os. jedn. ve zkomoleném výraze: přisabohu (*s* tvrdé). Jinak: přišahać, došohnuć.

šeču: inf. šic; impt. šeč; part. šik, šikła.

střežu (neužívá se).

střižu: zachovány pouze tvary praes. indik.: střižu: střižeš . . .; ostatní tvary dle V. tř. střihać.

tłuču: inf. tłuc; impt. tłuč; part. tłuk, tłukła, tłučiny.

vleču: inf. vlic, oblic; impt. vleč; part. vlik, vlikła, vlečiny.

vrhu: jen dle II. tř. vrhnu.

žhu: nahrazuje se tvary sloves rožnuć, žgać, žignuć (= píchnout), zapolić.

5. Vzor píti, pnu.

Praes. indik.:	1. pnu	pňeme	Imperativ:	pni
	2. pňeš	pňeće		pnime
	3. pňe	pnu		pniće.

Infinitiv: pnuć, řídčeji poć.

Příč. min. čin.: poł pała, pnuł pnuła.

Příč. min. trp.: paty pato pate, pnuty.

Jednotlivosti.

-čnu, počnu, začnu: inf. -čoć, počnuć, začoć, začnuć; impt. -čni, -čniće; part. -čoł, -čała, -čaty.

dmu: Sloveso se zdvojnásobnilo jako ve spis. jazyce: dmu i duju.

jmu: inf. joć i jmuć; impt. jmi, jmiće; part. přijoł, přijała i přijmuł, přijaty. Vezmu i vemu: inf. vźoć i vźać; impt. vem, vemće i veź, veźće; part. vźoł, vźała, vźaty (ješče ňima nic vźate); podst. jm. slovesné: vźaći (je tam co ku vźaću?).

6. Vzor tříti, tru.

Praes. indik.:	1. třu	třeme	Imperativ:	tři
	2. třeš	třeće		třime
	3. tře	třu		třiće.

Infinitiv: třić.
Příč. min. čin.: třil, třela.
Příč. min. trp.: třiny, třety.
Poznámka: Měkké *ř* vniklo i do 1. os. jedn. a 3. os. množ.

Jednotlivosti.

dřu: inf. dřić; part. dřil, dřela, dřiny.
melu: inf. mlić; impt. mel; part. mlil, mleła, mlety.
mřu: inf. mřić; impt. mři, mřiće; part. mřil, mřeła, umřety.
-přu: inf. zapřić; impt. zapři, -přiće; part. -přil, -přeła, zapřiny.
-vřu: inf. zavřić; impt. zavři, zavřiće; part. zavřil, zavřeła, odevřiny.

7. Vzor kŕyti, kryji.

Praes. indik.:	1. kryju	kryjeme	Imperativ:	kryj
	2. kryješ	kryjeće		kryjme
	3. kryje	kryju		kryjće.

Infinitiv: kryć.
Příč. min. čin.: krył.
Příć. min. trp.: kryty.
Podst. jm. slovesné: kryći.

Jednotlivosti.

biju: inf. bić; impt. bi, biće. — Podobně: hniju, šiju, viju, žiju.
čuju: inf. čuć; impt. čuj; part. čuł (čuty). — Podobně: bluju, duju, kluju, kuju (nikoli dle V. tř.), pluju, psuju, obuju, ruju, suju (srv. I. tř. 3. vz.), snuju, ščuju, žuju.
piju: inf. pić; impt. pi, piće; part. pass. pijany, napity.
pleju: obyčejně dle V. tř. plevum, plevać.
pluju: místo toho dle V. tř. pływać.
smim, smiš . . . 3. množ. smo; inf. směć; part. smił, směła.

Třída druhá.

1. Vzor minouti, minu.

Praes. indik.:	1. minu	miňeme	Imperativ:	miň
	2. miňeš	miňeće		miňme
	3. miňe	minu		miňće.

Infinitiv: minuć.
Příč. min. čin.: minuł.
Příč. min. trp.: minuty.

Za spisovné *vzpomenouti, zapomenouti* jest *zpumňić, zapumňić*; praes. indik. zpumnim, zpumniš . . . zpumňo; impt. zpumni, zpumniće; part. zpumňił, zpumněła. Za spis *tonouti* jest *tynuć.*

Stanu: inf. stać; impt. stuň, stuňme, stuňće; part. stoł, stała, stanul, -a, staty (ustaty, dostaty).

Vzor tisknouti, tisknu,

Praes. indik.:	1. ćisnu	ćisňeme	Imperativ:	ćisni
	2. ćisňeš	ćisňeće		ćisnime
	3. ćisňe	ćisnu		ćisniće.

Infinitiv: ćisnuć.

Příč. min. čin.: ćisnuł, ćisła, ćisli.

Příč. min. trp.: ćisnuty.

Příč. min. čin. rodu muž. se končí na *-nuł*; ale někdy se koncovka tato odsouvá. Tvar rodu žens. a stř. i čísla množ. bývá vždy bez *-nu* (kromě sloves *hnuć* a *usnuć*). Tedy: brydnu, brydnuł, brydla, brydli; brcnu, brcnuł, brcła; padnu, padnuł, padła (ale spod spadła, upod upadła); řnu, řnuł, řła; ulohnu śe, ulohnuł, ulohła; kopnu, kopnuł, kopła; piznu, piznuł, pizła; zlaknu śe, zlaknuł (i zlak) zlakła; śohnu, śohnuł, śohła; rožnu, rožnuł, rožła, rožnuty; chytnu, chytnuł (i chyt) chytła; kvitnu, kvitnuł, kvitła, vykvitnuty; tohnu, tohnul, tohła, tohnuty; vóznu, vóznuł, vózła (ale uvóz, uvózła); žobnu, žobnuł, žobła atd.

V příč. min. trp. *-nu* se nikdy nevynechává.

Poznámka: Chybnuć, chybnuł, chybła patří ke slovesu *chybać*, nikoli k *chybić* nebo *chyťać.*

Třída třetí.

1. Vzor uměti, umím.

Praes. indik.:	1. umim	umime	Imperativ:	umij
	2 umiš	umiće		umijme
	3. umi	umo		umijće.

Infinitiv: uměć.

Příč. min. čin.: umił, uměła.

Příč. min. trp.: uminy.

V 3. os. množ. jest rozdíl mezi 1. a 2. vzorem setřen; nastala uniformace.

Jednotlivosti.

hanim: přešlo úplně do IV. tř., inf. hanić.

hovim: je také všemi tvary ve IV. tř., inf. hović.

mum: moš . . . maju: inf. měć; impt. mij, mijme, mijće; part. mił, měła; podst. jm. slovesné: měni.

mdlim: inf. mdlić; part. mdlił, mdleła.
mušim: 3. os. množ. mušo; inf. mušeć; part. mušił mušeła.

2. Vzor trpěti, trpim.

Praes. indik.:	1. trpim	trpime	Imperativ:	trp
	2. trpiš	trpiće		trpme
	3. trpi	trp̀o		trpće.

Infinitiv: trpěć.
Příč. min. čin.: trpił, trpěła.
Příč. min. trp.: trpyny.

Jednotlivosti.

bojim še: inf. boć; impt. buj, bujće še; part. boł, boła.
buřim: inf. buřeć; impt. buř; part. buřił, buřeła.
dřaždžim: inf. dřaždžeć; impt. dřaždži; part. dřaždžeł, dřaždžeła, vydřaždžiny.
harčim: inf. harčeć; impt. harč; part. harčił, harčeła.
horêti přešlo do V. tř. horum, horeš . . . horaju; inf. horać; impt. horoj, horojće; part. horoł, horała, zhorany.
chcu,*) chceš . . . 3. množ. chcu: inf. chćeć; impt. (jsem neslyšel); part. chćił, chćeła.
kvavim: inf. kvavěć; part. kvavił kvavěła.
lapim: inf. lapěć; part. lapił, lapěła.
ležim: inf. ležeć; part. ležił, ležeła.
-mnim: jen ve složeninách pumnim, zpumnim, zapumnim, viz str. 58.
mrźim: inf. mržeć; part. mrźił, mrźeła.
polim (přešlo sem ze IV. tř.): inf. poleć (budźe to poleć; ale: mušime to pyři spolić); part. poleło to; ale: tatulek še celi popolili.
šačim, impers.: inf. šačeć; part. šačeło.
šivim: inf. šivěć; part. šivił, šivěła.
spim: 3. množ. sp̀o; inf. spać; impt. spi, spiće; part. społ, spała.
stojim: inf. stoć; impt. stuj, stujće; part. stoł, stoła; podst. jm. slovesné: stani.
škřanim: inf. škřaněć; impt. ňeškřaň; part. škřaňił, škřaněła.
škřipim: inf. škřipěć; part. škřipił, škřipěła.
tržim (přešlo sem ze IV. tř.): inf. tržeć; part. tržił, tržeła.
vidźim: inf. vidźeć; impt. (jsem neslyšel); part. vidźił vidźeła. Ve rčení ňebyło jich vidać užívá se vždy infinitivu slovesa opětovacího; rovněž tak: ňesłychać nic o nich. Ze složenin sluší vytknouti zaňevidźeć.**) Místo spis. záviděti jest zoviśćić dle IV. tř.

---

*) O změně *ch* v *s* viz str. 23.
**) Podobně jako *zaňevidźeć* složeno jest *zaňedać* (viz slovník).

vim, viz str. 67.

višim: inf. višeć; part. višił višeła.

Třída čtvrtá.

Vzor prositi, prosím.

Praes. indik.:	1. prośim	prośime	Imperativ:	proś
	2. prośiš	prośiće		proźme (spodobou)
	3. prośi	prośo		prośće.

Infinitiv: prośić.

Příč. min. čin.: prośił, prośiła.

Příč. min. trp.: prosyny.

Podst. jm. slovesné: prosyni.

O tvarech příč. min. trp.: mlocyny, narodzyny, opuscyny srv. str. 19, 20, 24, 25.

Jednotlivosti.

bydlim: patří do III. tř.; inf. bydleć.

hodźim: inf. hodźić; impt. hudź, hudźme, hudźće; part. hodzyny.

chodźim: impt. chodź, chodźme, chodźće; part. zuchodzyny.

kvavim: inf. kvavić; impt. kvav; part. kvavil, pokvavyny.

łažim: inf. łažić; impt. łaź; part. łažił.

myslim: přešlo do III. tř.; inf. mysleć; part. myslił mysleła.

polim: inf. polić; impt. pol, palme (pal! = hybaj!); part. polił, poliła, poliny.

płaćim: impt. płać, płaćće; part. płaćił, płacyny.

poličim: impt. polič, poličće; part. poličiny.

położim: impt. poluž, polužme, polužće.

pověšim: impt. pověš, pověšme, pověšće; part. pověsyny.

pozdravim: impt. pozdrov (ale: pozdrav Pambu!); part. pozdravyny.

pravim: 3. množ. pravo; inf. pravić; impt. prov, provme, provće; part. pravił, pravyny.

puśćim: impt. puść, puśćće (vysl. puśće).

radźim: impt. rodź, rodźće; part. radzyny.

robim: impt. rub, rubme, rubće; part. robyny.

řundźim: impt. pořundźme.

śćibim: impt. śćib, śćibme, śćibće; part. śćibyny.

ščipim: impt. ščip, ščipme, ščipće; part. ščipyny.

šklabim śe: impt. ňešklob śe.

variti: místo impt. vari říká se vara.

vrćim: inf. vrćić; part. vrćil, vrćiła, vrcyny.

zavodźim śe: impt. zavodź, zavodźme, zavodźće śe (vysl. ćć).

Třída pátá.

1. *a)* Vzor dělati, dělám.

Praes. indik.:	1. dźełum	dźełume	Imperativ:	dźełoj
	2. dźełoš	dźełoće		dźełojme
	3. dźeło	dźełaju		dźełojće.

Infinitiv: dźełac.
Příč. min. čin.: dźełoł dźełała.
Příč. min. trp.: dźełany.

Sem patří slovesa: bekać, čichrać, dźivać śe, harkać, chovać, jechać, łotać, papać, pčkać, pěkać, pidžgać, plevać, počkać, podobać śe, pytać (viz str. 65), řikać, rzać, šohać, šokać, trhać, trufać, tukać, tutać, vyhlidać, zezdovać śe, žehnać, -žinać (dožinać, vyžinać) atd.

Některá slovesa se souhláskou retnou přecházejí některými tvary do vzorů *tesati* a *bráti*. Příčestí min. čin. má v muž. rodě čísla jedn. samohlásku původně dlouhou; tak v V. tř. vůbec.

Jednotlivosti.

cpać: Praes. cpu, cpeš . . . cpaju; impt. cpoj.

-čkać: Praes. dočkum, doćkoš . . .; impt. dočkoj i dočkej, počkejće.

dźivać śe: impt. podźivoj śe, ale také podźiv śe, podźivće se = podívejte se.

hrać: Praes. hrum atd. i hraju atd.; impt. hroj.; part. hroł, hrała, hrany, hraty.

kłamać: Praes. kłamu, kłameš . . . kłamaju; impt. kłamoj.

łumać: Praes. łumum, łumoš i łumeš . . .; impt. łumoj i łum, łumće; part. łumoł.

ňechać: Praes. ňechum; impt. ňechoj i ňech.

scać: Praes. scum, scoš . . .; part. scoł, scała, scany; ale impt. šči; dále praes. 3. os. množ.: svato Jadvižka kvaky pošči, potym su dobre.

1. *b)* Vzor sázeti, sázím.

Slovesa, jichžto kmen infinitivní má kmenotvornou příponu *-ja*, kmenového *a* nepřehlasují, takže vzor 1. b. se vzorem 1. a. se úplně kryje.

Některá jednotlivá slovesa tohoto vzoru jsou:

-bijać: Praes. zabijum, zabijoš . . . zabijaju; impt. zabijoj; part. zabijoł zabijała, zabijany; *-bizać*: pobizum; *-bliščać*: vybliščiny; *-bližać*: ubližum; *-čiňać*: přičiňum; *-dźilać*: podźilać; *-držać*: zdržum; *-huňać*: zhuňum; *-hazać*: vyhazali zme (v Hrabové na Moravě); *pohlidać* (dle 1. a. vzoru, nikoli *pohlizać*); *hulać*: hulum; *-chruňáć*: schruňum; impt. schruňoj; *chybać* impers. chybo pyniz; chybo mi dvanost flašek; chybało zyńokuv (= chybělo, nedostávalo se); naproti tomu chybiło pyniz = nastal nedostatek peněz; zy-

moky pochybiły = neurodily se; *-jiždžać*: zjiždžum; *kłaňać*: kłaňum śe; *-kludzać*: pokludzum; *-krčać*: skrčum; *-kušać*: pokušum; *-łapać*: obłapum; *-łožać*: rozłožaju śe; *-liščać*: přiliščum; *macać*: macum; *mijać*: mijum; *-myšlać*: vymyšlum, pomyšlum; *-nošać*: vynošum; *-nować*: obnovać; *pijać*: dopijaju; *-płocać*: vypłocum; *pojčać*: pojčum (ve významu času budoucího); vypojčany; *-prować*: rozprovum; *puščać*: puščum; *-robać*: obrobać, co narobće? ňevyrobjće! *-ručać*: poručum; *rušać*: rušum; rušoj = marš! půjdeš! *sodzać:* sodzum (o tomto *dz* viz na str. 20. sl.); *stavać*: stavum; *střilać*: střilum; *ostudzać*: ostudzum; *-sušać*: vysušum; *-ščiřać*: vyščiřum; *-točać*: otočum; *-trocać*: utrocum; *-učać*: poučać; *-vadzać*: zavadzum; *-vodzać*: vyvodzum; *volać*: volum; *vuňać*: vuňum (mate se se slovesem: vuněć, vunim); *-vožać*: zvožum; *večeřać*: večeřum; *věšać*: věšum; *-vijać*: navijum; *-viřać*: doviřum; *vracać*: vracum, obracum; *-zvuňać*: vyzvuňaju; atd.

Některá slovesa 1. vzoru, zejména s kmenotvornou příponou infinitivní *-áva-*, tvoří některé tvary dle VI. třídy: *bolovać*: praes. boluju, boluješ, boluje, bolujeme, bolujeće, boluju; part. bolovoł; *(byvovać)**): byvuju; *dohorovać*: dohoruju; *dokopovać*: dokopuju; *držovać*: držuju; *chodzovać*: chodzuju; *(jidovać)*: jiduju; *kośovać*: košuju; *(lihovać)*: lihuju; *polihovać*: polihuju; *(mivovać)*: mivuju; *ňechovać*: ňechuju; *(odbirovać)*: odbiruju; *opadovać*: opaduju; *(pijovać)*: pijuju; *(povědovać)*: pověduju; *robovać*: robuju; *rozpadovać*: rozpaduju; *slitovać*: slituju; *(słychovać)*: słychuju; *(stovovać)*: stovuju; *uchytovać*: uchytuju; *(zpivovać)*: zpivuju.

Nepravidelné tvary tyto vznikly patrně teprve v té době, kdy ve výslovnosti změna dlouhého *a* v krátké *o* byla vykonána; infinitiv sloves na *-dvać* pak úplně se rovnal infinitivu sloves VI. tř., na př. *kupovać*, což svádělo k stejnému časování; kupuju — lihuju. Ostatně viz u VI. třídy.

2. Vzor tesati, teši.

Praes. indik.:	1. ćešu	ćešeme	Imperativ: ćeš
	2. ćešeš	ćešeće	ćešme
	3. ćeše	ćešu	ćešće
Infinitiv:	ćesać.		
Příč. min. čin.:	ćesoł ćesała.		
Příč. min. trp.:	ćesany.		

Některé tvary, hlavně praes. 1. os. jedn. a 3. os. množ. a imperativ tvoří se často dle vzoru *dělati*. V tom smyslu třeba bráti slova Bartošova Dial. I. str. 129: V různořečí místeckém a zvláště ve frýdeckém častější jsou tvary dle vzoru *volati*.

Jednotlivosti.

a) Slovesa, jichž prvotný kmen se končí souhláskou retnou:

---

*) Tvarů v závorkách uvedených jsem neslyšel.

α) dłabać: praes. dłabu; impt. dłab i dłaboj.
dłubać: praes. dłubum, dłubeš ... dłubaju; impt. dłuboj.
dźubać: praes. dźubum, dźubeš ... dźubaju; impt. dźuboj.
hrabać: praes. hrabu ... 3. množ. hrabaju; impt. hraboj i hrab.
hřebać: praes. hřebu ... 3. množ. hřebaju; impt. hřeboj.
hybać. praes. hybum, hybeš ... hybaju; impt. hyboj.
chybać: praes. chybum, chybeš ... chybaju; impt. chyboj.
jebać: praes. 2. jedn. jebeš ... jebaju.
kolibać: praes. kolibu ... kolibaju; impt. koliboj.
střebać: praes. střebum i střebu, střebeš ... střebaju; impt. střeboj.
škrobać: praes. škrobum, škrobeš ... škrobaju; impt. škroboj.
škubać: praes. škubu ...; impt. škuboj.
-źobać: praes. 3. os. jedn. ožobe mě.
β) ćapać: praes. ćapu, ćapeš ... ćapaju; impt. ćapoj.
dropać: praes. dropum, dropeš ... dropaju; impt. dropoj.
dupać: praes. dupum, dupeš ... dupaju; impt. dupoj.
chrapać: praes. chrapu, chrapeš ... chrapaju; impt. chrapoj.
kapać: praes. kapu, kapeš ... kapaju; impt. kapoj.
klepać: praes. klepu (klepum), klepeš ... klepaju; impt. klepoj.
klupać: praes. klupum, klupeš ... klupaju; impt. klupoj.
kopać: praes. kopu, kopeš ... kopaju; impt. kopoj.
kupać: praes. kupum, kupeš .., kupaju; impt. kupoj.
łapać: praes. nałapu ... łapaju; impt. nałapoj.
łupać: praes. łupum, łupeš ... łupaju; impt. łupoj. Rovněž tak:
rypać, śupać, sypać, ščipać;
šlapać: praes. šlapu ... šlapaju; impt. šlap.
škřipać: praes. škřipu ... škřipaju; impt. škřipoj:
třepać: praes. třepum, třepeš ... třepaju; impt. třepoj.
γ) cofać jest v V. tř. 1 vz.
kivać: praes. kivum, kiveš ... kivaju; impt. kivoj.
δ) dřimać: praes. dřimum, dřimeš ... dřimaju; impt. dřimoj.
b) Slovesa, jichž kmen prvotný se končí souhláskou plynnou:
α) bibrać: praes. bibřu ... bibraju; impt. bibroj.
-birać jest v V. tř. 1. vz., ale také obiřeš.
čichrać jest v V. tř. 1. vz.
orać: praes. ořu ... oraju; impt. oroj.
porać: praes. porum i pořu, pořeš ... poraju.
škamrać: praes. škamřu ... škamraju; impt. škamroj.
žebrać: praes. žebřu ... žebraju; impt. žebroj.
β) bebłać: praes. beblu ... bebłaju; impt. bebloj.
gamłać: praes. gamlu ... gamłaju.
kašłać: praes. kašlu ... kašłaju; impl. kašli i kašloj.
mumłać: praes. mumlu ... mumłaju.
pipłać: praes. pipłum, pipleš ... piplaju; impt. pipłoj.

słać: praes. pošlu ... 3. množ. pošlu; impt. pošli, pošliće.
śćelać: praes. śćełum, śćeloš i śćeleš, śćelo, śćelume i śćeleme ... śćelaju; impt. śćeloj.

c) Slovesa, jichž kmen prvotný se končí sykavkou:

α) kozać: praes. kožu ... 3. množ. kozaju, ukožu i ukozaju; impt. kož.
lizać: praes. ližu ... 3. množ. ližu i lizaju; impt. lizoj, vyliž.
mazać: praes. mažu ... mažu, mazaju; impt. maž.
řezać: praes. řežu ... řežu i řezaju; impt. řezoj.
rzać jest v V. tř. 1. vz.
tázati se, místo toho jest: pytać śe.
vozać: praes. vožu ... vozaju; impt. vozoj, zavož.

β) česać: praes. češu ... česaju; impt. češ i česoj.
klusać: praes. klušu ... klusaju; impt. klusoj.
křesać: praes. křešu ... 3. množ. křešu, křesaju; impt. křesoj.
pisać: praes. pišu ... pišu i pisaju; impt. piš i pisoj.

d) Slovesa, jichž kmen prvotný se končí hrdelnicí:
dychać jest v V. tř. 1. vz., rovněž tak jiskać a -mykać;
lhać: praes. łžu ... 3. množ. łžu i łhaju; impt. łži.
płakać: praes. płaču ... 3. množ. płaču i płakaju; impt. plač i płakoj.
płukać: praes. płukum i płuču ...; impt. płukoj.
skokać: praes. skokum, skokoš i skočes ... 3. množ. skokaju (v písni: pod tu našu klaču podkovinky skaču); impt. skokoj.
struhać: praes. struhum i stružu, struhoš i stružeš ... struhaju; impt. struhoj.
stukać: praes. stuču ... stukaju; impt. stukoj.
tykać: praes. tykum, tyčeš ... tykaju; impt. tykoj.

e) Slovesa, jichž kmen prvotný se končí zubnicí:

α) hodać: praes. hodum, hodzeš, hodze ... hodaju; impt. hodoj.
hudać: praes. 2. os. jedn. hudzeš, hudze ... hudaju; impt. hudoj.
hvizdać: praes. hvizdum, hvizdoš i hviždźeš ... hvizdaju.
padać: praes. 3. os. jedn. padze.

β) čitać: praes. čitum, čitoš i čiceš ... čitaju; impt. čitoj.
čochtać: praes. 3. jedn. čochce.
deptać: praes. deptum i depcu, depceš ... deptaju.
dřistać: praes. dřistum i dřiscu, dřisceš ... dřistaju.
drkotać: praes. drkocu, drkoceš ... drkotaju.
głgotać: praes. 3. os. jedn. głgoce.
klepotać: praes. 3. os. jedn. klepoce.
lapotać: praes. 2. os. jedn. lapoceš ... lapotaju; impt. lapotoj.
łechtać: praes. łechcu, łechceš ... łechtaju; impt. łechtoj.
litać: praes. litum ... 3. os. jedn. lice.
mekotać: praes. mekocu ... mekotaju.
motać: praes. motum, 3. os. jedn. moce śe.

pamatać: praes. pamacu, pamaceš... 3. os. množ. pamacu; impt dle VI. tř. pamatuj.
ṗantac: praes. ṗancu, ṗanceš... ṗantaju; impt. ṗantoj.
pleskać jest v V. tř. 1. vz.
pytać vedle tvarů V. tř. 1. vz. také: pyceš, pyce.
reptać: praes. 3. os. jedn. repce.
šamitać: praes. 2. os. jedn. šamiceš... šamitaju.
šeptać: praes. šeptum i šepcu, šepceš... šeptaju; impt. šeptoj.
šustać: praes. šustum, šusceš.
trestać: praes. 2. os. jedn. tresceš.

3. Vzor bráti, beru.

Praes. indik.:	1. beru	bereme	Imperativ: ber
	2. bereš	bereće	berme
	3. bere	beru	berće
Infinitiv:	brać.		
Příč. min. čin.:	broł brała.		
Příč. min. trp.:	brany.		
Podst. jm. slovesné:	brani.		

Jednotlivosti.

hnać: praes. žinu, žineš...; impt. žiň, žiňće; part. hnoł, hnany prohnaty.
horać: praes. horum (dle V. 1), horeš... horaju; impt hoř i horoj; part. horoł horała, zhorany.
zvać: praes. zvu, zveš... zvaju, zvu; impt. zvi; part. zvoł zvała, zvany.
žhrać: praes. žeru, žereš...; impt. žer; part. žhroł, žhrany.

4. Vzor láti, łaji.

Praes. indik.	1. łaju	łajeme	Imperativ: łoj
	2. łaješ	łajeće	łojme
	3. łaje	łaju	łojće
Infinitiv:	łoć.		
Příč. min. čin.:	łoł łoła.		
Příč. min. trp.:	łany.		
Podst. jm. slovesné:	łani.		

Jednotlivosti.

-dźoć (odźoć, odedźoć, zedźoć): praes. odźeju, odźeješ... odźeju; impt. odźij, odźijće; part. odźoł odźoła, odźoty. Místo čekaného komposita *nadźoć śe* jest složenina slovesa *zdać śe*: nazdać śe, praes. nazdum, nazdoš... nazdaju; part. nazdoł nazdała; podst. jm. slovesné: ňenazdani. V praes. indik. však jsou v užívání také tvary

nadźeju śe. Složenina *podźić śe* jest v I. tř. 7. vz.; praes. podźeju, podźeješ...; part. podźił podźeła.

hrać: praes. hraju, hraješ...; impt. hroj.; vedle toho praes. také podle V. 1.: hrum, hroš...; part. hrol hrała; hrany, vyhraty.

hřoć: praes. hřeju, hřeješ...; impt. hřij; part. hřoł hřoła, hřoty.

chvoć śe: slyšel jsem pouze v písni: un śe sṁoł, až śe chvoł.

kloć; praes. klaju (kleju), klaješ...; part kloł, kloła, klaty.

kroć: praes. kraju, kraješ...; impt. kroj; part. kroł kroła, kroty.

loć: praes. leju, leješ...; impt. li, liće; part. loł loła, loty.

přoć: praes. přeju (přaju jsem neslyšel), přeješ...; part. přoł přała; podst. jm. slovesné: přani.

śoć: praes. śeju, śeješ...; impt. śij, śijće; part. śoł śoła, śoty.

sṁoć śe: praes. směju, směješ...; impt. smi, smiće; part. sṁoł sṁoła.

toć: praes. taju, taješ...; part. toł toła; podst. jm. slovesné: tani.

vọć: praes. věju, věješ...; part. vọł vọła, vọty.

źoć: praes. źaju, źaješ...; part. źoł źoła.

zdřoć: praes. zdřaju, zdřaješ...; part. zdřoł zdřoła.

Třída šestá.

Vzor kupovati, kupuji.

Praes. indik.	1. kupuju	kupujeme	Imperativ:	kupuj
	2. kupuješ	kupujeće		kupujme
	3. kupuje	kupuju		kupujće
Infinitiv:	kupovać.			
Příč. min. čin.:	kupovoł kupovała.			
Příč. min. trp.:	kupovany.			

Sem patří: hotovać, krutovać atd. O slovesích V. tř. 1. vzoru, která sem přecházejí, viz na str. 62. Mezi ně zdá se také patřiti *kazovać* (vlastně kazávać) a *smalovać* (smalávac, utvořeno od *smolić*: vysmolim śe na teje — vysmalovać śe nuň!). Podobná, do VI. tř. patřící slovesa jsou: młocuju (młoćić), pršuje (pršeć), vařuju (vařić), vozuju (vozić), dźełuju dźełać), čituju (čitać), jezdzuju (jeźdźić), najduje śe (nunść, nundu = najdu), ňevěřuju (věřić), robuju (robić). Tvary tyto patrně od sloves V. tř. analogií se přenesly i na slovesa tříd jiných. Málokterá těchto sloves mají také infinitiv dle VI. třídy.

C. Slovesa s praesentními kmeny souhláskovými.

1. Dáti, dám.

Praes. indik.: dum, doš, do, dume, doće, daju.

Imperativ: doj, dojme, dojće i dej, dejme, dejće.

Infinitiv: dać.

Příč. min. čin.: dał dała.

Příč. min. trp.: dany, vydany i vydaty.

Ve starobylé hojokačce jest zajímavý tvar ustrnulý ve významu imperativu *dała*:

Bože, dała, zaňedała,
aby śe škoda ňestała,
bo jak śe staňe,
Mecuv kravoř dostaňe,
že mo kravy v ovśe!
Bože, doj, zaňedoj!

2. Věděti, vím.

Praes. indik.: vim, viš, vi, vime, viće, vědźo.

Imperativ: — —

Infinitiv: vědźeć.

Příč. min. čin.: vědźił vědźeła.

Příč. min. trp.: vědzyny, zapovědzyny.

3. Jísti, jím.

Praes. indik.: jim, jiš, ji, jime, jiće, jedźo.

Imperativ: jiz, jizme, jiźće.

Infinitiv: jeść.

Příč. min. čin.: jid jedła.

Příč. min. trp.: jedzyny.

Složenina: źeść; praes. źim, źiš. źi, źime, źiće, źedźo; impt. źiz, źizme, źiźće; part. źid źedła, źedzyny.

V Dobraticích slyšel jsem impt. źjidz to!

4. Býti, jsem.

Sloveso być má tvary prosté i složené.

1. Praesentní tvary prosté jsou: sym; śi, ś; je (jest); sme; śće; su. Přechodník příť.: sucy.

Prostých tvarů času přítomného užívá se při tvoření času minulého: bośił sym, że ś tam był; volili zme; dali śće, Jinde užívá se z pravidla tvarů složených. Tvaru 3. os. jedn. *jest* užívá se zřídka, zejména ve výraze *jest* (= totiž).

Dokonavé *budu* má tyto tvary praesentní: budu, budźeš, budźe, budźeme, budźeće, budu; přechodník příť.: buda; impt. budź, budźme, budźće (vysl. buće). Od kmene by- příč. min. čin.: był była; příč. min. trp.: -byty (vyty, nabyty).

2. Praesentní tvary složené jsou: (jo) sym je, joh je (viz str. 52 sl.); (ty) ś je, (ty) śi je; (my) zme su; (vy) śće su. Příklady: takovy sym je

z teho zkatovany; ty ź je słabe do teho; co ź je takovy křivy? bo ź je tam daleko; su zme bratři; vy śće mi su gavaliři!

3. V záporu má sloveso *jsem* tyto tvary:

Jedn. č. 1. (jo) sym nyni, (jo) sym nimaš, joh nimaš;
2. (ty) śi n. ź nyni, ty ź nimaš;
3. (un) nyni, (un) nimaš (n. nima);
Množ. č. 1. (my) zme ňesu;
2. (vy) śće ňesu;
3. (uni) ňesu.

Příklady: Pravił sym vum, že sym nyni bohaty. To vim, že ź nyni cygun. Ale nimaš to pěkne, ni! Nima dźivota! Nima možne! Ty pole ňesu harasne. Joh nimaš takovy.

Tvary kondicionalné jsou tyto: bych, bysym; byś; by; byzme; byśće; by.

VI. O tvarech slovcí neohebných.

a) Příslovce.

1. Záporná částice jest *ni*, ve složení *ňe* (ostatně viz na str. 12.); částice přisvědčující jest *ja* (z němčiny). Přisvědčující *ba* se pojí s *i* v *baj*; další složeniny jsou: bajć, bajćić (srov. str. 13 a 48).

2. Z ustrnulých tvarův ohnutých vytykáme tyto:

Nominativ: třeba a odvozené třeja, třa, pravda, ćma, źima, možne (*o* se tu otřelo v *e*).

Genitiv: včera, zejtra (z nichž anal. povstaly předvčerym, pozejtru, popozejtru), znova (vedle znovy, znovel), zpředy, bezmala vedle bezmal (srv. str. 11), zdoły m. zdoła, zhruba, zvěča, zhłyba, zrazu, odrazu.

Dativ: čimu, čimu ni (= proč pak ne), hoře (na otázku, kam?), po našimu, po vašimu, po svojimu, po česku, z čehož povstalo po česky, podobně po moravsky, pozahorsky,[1]) pumały, popředy, pozady. Místo domů se říká do dumu (v sousední Moravě dom); dołu.

Akkusativ: ňeška, letoś, roz, naroz, zaroz, kata też tam (= kde pak!), katać tam, katać by tam, trochu, kapku, kapynku, kapynečku, ani mak, ani mačiček, paru, hruzu (na hruzu) teho było, v poły. Adverbia komparativná mají koncovku *-śi*: musim ňeskorši (také ňeskoři) vařić; co śe mu lepši upodobo; podź vrtćejši (vysl. vrćejši); dále analogické tvary: podźme pumalši, povulši (od *povuli*); včil to pujdźe poćichši. Tvary na *-o* jsou hojné: vrtko, davno (v příslovcích dovne, ňedovne se *o* otřelo),

[1]) »Na Starych Hamrach už mluvo trochu pozahorsky.« — »Jak to mluvo?« — »Na, zatahuju tak jako Zahuřocy.« — »A kaj su Zahuřocy?« — »Na jo ňevim; tam kajśi za horami, co je Bečva.«

ňesporo to jidźe, jednako, rośće to sakulincko, zarovno sỹ mnu; česko učo či ňimecko? jisto (= zajisté), pilno, prosto, trcko, lehko.

Lokal: místo spis. *lze* je tvar *jiza* (jьza s přízvukem na *a*), ňejiza; hoře (na otázku kde?), ňemal (m. ňemale), potym, pozejtru, po prostu, povuli.

Instrumental: hunym, předvčerym, trckym, spolym.

Z tvarů slovesných budťež vytknuty: vćucy (viz str. 23.), řecy, řeku (viz str. 56.), tušim, ňech, bodej. Jiná příslovce viz ve slovníku a srov. str. 46.

b) Předložky.

Některé předložky mají tvar rozšířený koncovkou *-va*: podleva, vedleva, skrzeva (s genit.: skrzeva teho); podobně: naprotivo. Předložky se skládají, kde se má označiti několikanásobný poměr místní: zpoza peca, zpomezy nich, pomimo vozu (genit.!), zpod almary, zpopod vozu, jest zeza Bezkida, ponad chałupu; byli zme pod Nytrovu, jidźeme zpod Nytrove.

Slovníček.[1]

A.

Adyjunek = adjunkt 15.
aj i jest důraznější než pouhé i: žaby su aj i jedovate.
aněł = anděl 23.

B.

Baba: není rozdílu mezi: bába a baba.
babicula = porodní bába 34.
babka = vdaná žena drobné postavy.
bago (Bart. baga) = spodní vrstva tabáku v dýmce, močkou prosáklá.
bahynina = tráva bahenní.
baj, bajć, bajćić = ano, třebas. No baj ni = freilich nicht, ovšem že nikoli (také iron.) 13.
Bajtek = příjmí člověka, jenž často říkal baj, bajć: Foldyna Bajtek.
bałamundźić = tlachati, balamutiti: co bałamundźiće?
bałvan = kotouč dýmu.
baňa = báně; pohlavek.
bančić = žvaniti (Bart. utráccti).
bantovać, byntovać, buntovać = bouchati, hlomoziti: jo v ňedźelu ňerod byntuju (při hře v kuželky).
běda rety! = pomozte!
bech = místo ve fasuncích mezi košinami prázdné.
bibrać = babrati.
bičok, bičoček = bičík 32.
bilši: kompar. od biły 33.
blamborić = šplíchati: blamboří mi v břuchu (impers.); co tam blamboříš v te vodźe?
blamboryja = brynda.
blech, blejch = die Bleiche.
blechař = majetník blechu.
blinky, onomat slovo o zvonění: »Dycky stynky, a nihdy blinky«, řekl muž o své ženě nemocné, dlouho neumírající. Srov. kvunky.
bliščacy = lesklý.
bliščeć śe = blýštěti se.
bluć (i pol.) = blíti 14.
bocun = čáp.
bodej = sotva 24.
bołda = boule: mił takovu bołdu na licu.
bravynčoř = mravenec 22.
brć = oddělení v úle.
březovy: dać kumu březove kaše = bití březovcem.
břidźić śe = oškliviti se.
břiła, břiłka, břiłečka (pol. bryła) = kamenná deska 21.
brumbla = Brummeisen, brnkačka, grumle 21.
budar (St. Hamry) = psí bouda.
budka = trkání se dobytka, potýkajícího se rohama 35.
buh: na ty bohy jechoł pachołek (= na štěstí).
buła = kotouč dýmu, hromada.
bumbela = plachta na žerdi uvázaná, v níž se kolíbají děti. Srov. bambula, kolembač.
bumbylać śe = viset a houpati se; bumbyloš śe tu dycky = pleteš se.
bumbylok = tulák: ty bumbyloku, kaj śi zaś chodźił?
bumblik = bobule, plod bramboru.
buřeć = hlomoziti, tlouci, bouřiti: mušiće buřeć na mě, abych śe zbudźił.
byčok, byčoček = býček 32
bynckać śe = toulati se: člověk śe snadno zbyncko.

C.

Ć, ći, ćić: příklonný dativ ethický (ť), dodává důrazu a vyskýtá se často, zejména v odpovědech: dała śi kravum? Dałać — dałaćić 48.
ćaćany (pol. cacany) = pěkný (v dět. řeči), činčaný.

[1]) Autor původně zamýšlel pojmouti do slovníku všecka slova, která se vůbec od spis. jazyka nějak liší, ale konečně vypustil z nich ta, která v jiných slovnících již jsou zaznamenána. Číslice za slovy značí stránky.

ćaći = ćaćany.

ćahły = trochu vlhký. 10.

caniboł = tulák, dareba: ty caniboře!

ćapać (val. čabať) = klackem srážeti (ovoce).

ćapkać, poćapkovać = slabě potepávati (máslo, když je stlučeno, aby se srazilo).

ćelička = tele ženského rodu, telička

cep: Délka cepu se určuje říkáním: Kaj idźeš? Do lesa. Pro co? Pro dřevo. Na co? Na cep. — Při tom se dřevo měří pěstmi; na každou otázku i odpověď přijde jedna pěst, tedy celkem 6 pěstí. Viz také kij. 39.

ćeplice = teplé lázně.

ćéslica = tesařská sekera, tesla, teslice.

ćetka, ćetuška = teta.

ćežor = tíže. 17.

ćeži, kompar. od ćežky: tyn je ćeži. 33.

ćić, viz ć.

ćićka na! volá se na tele.

ćichši, kompar. od ćichy: včil to pujdźe po ćichši. 33.

ćiň (pol. cień) = stín.

ćisnuć = tlačiti, strkati, tisknouti. 23.

ćmić še = tmíti se.

cmurany = ucmouraný.

co: 1. ze souvětí souřadného příčinného činí souvětí podřadné: ležił jak zabity, co tak był opiły; 2. co je také spojkou časovou a podmínkovou: jenym co će chyćim, dostaneš kija! 3. co by = aby: To še tymu vože, co by tyn kluč ňevypod. Mušiš chłopa hledać, co by ći to vyřezol. Prośiła, co by ji dali zelo; 4. uvozuje věty vztažné; příklady viz na str. 49.

ćoć = títi.

cudźić = čistiti (obilí, studni), cíditi.

ćupać, ćupkać, poćupkovać = na drobno rubati (slámu, četynu). Srovn. 32.

curčeć (pol. ciurczeć) = crčeti.

cvakovać = cvoky zabíjeti. Srov. cvečkovati.

cyckać = cucati. 23.

cymboł = cymbál; nadávka tomu, kdo okouní.

cymbołovać še = okounčti: včera še tumlovali, a ňeška še budu kajši cymbołovać.

Č.

Čakač, viz slačok. 9.

čaprok (pol. czaprak = Schabrake) = třapec.

černigoł = umouněnec.

česky šajnu = tři krejcary (už vyhynulo).

četyna (Bart. četina) = chvojí od stromu usekanć, čečina.

čichrać = čechrati.

čiłek = štít hory.

čin: se všeckym činym = se vším všudy.

čoži še mi (m. ćoži) = tíží se mi, nechce se mi. 20.

čuć = slyšeti.

čupel (Bart. čupek) = štít hory: tam je (tam še pravi) do čupla.

čur: čurym voda kapała (= proudem), cicourem, cicorem.

čuraja = mamlas. Srov. čuraj.

D.

Dobrodźinsky = vsi Dobré přináležející.

doćiskavy = naléhavý, dotiskavý.

dokedź = dokud.

dołu = dolů i dole.

dom (v Hrabové na Moravě) = domů; ve Slezsku: do dumu.

doprošać še = doprošovati se.

dorozumčć kumu = vyzráti na koho.

doviřać (i pol.) = příliš důvěřovati.

dřaždźeć = řinčeti (o řetěze, ovoze) 59.

dreptać (i pol.) = šlapati.

drobňavy = trochu drobný. 33.

drućany (i pol.) = drátěný.

drućoř (pol. dróciarz) = drotar.

druhy: Jak předovoće ty hrušky? Za grejcar dovum sedm jednu s druhu (= bez vybírání), dyž vybereće, pět.

drutev = dratev. 44.

duňunka = duběnka.

dulok = obyvatel údolí, nížiny, dolák.

dunšć (pol. dojść) = dojíti. 13, 54.

dverka = dvířka: un tak robi, co by mu to kozími dverkami vyšło (= aby sám mnoho nepracoval; vztahuje se patrně k salašnictví: u kozích dvířek nadojilo se méně mlíka než u ovčích).

džaboł, džabeł, djabeł = ďábel. 14.

džaćel (pol. dzięcioł) = datel. 10.

dźećok = děcko.
dźebucha (i pol.) = dívka 21, 36.
dźi, dźi = ale jdi!
dźichta, dźichula = plachta na trávu a p., trávnice.
dźił = díl: věčim dziłym, že (= bezpochyby) to tam kajśi budźe ve vantuchu. Věčim dźilym musím sliźć.
dźilnik = dělník na poli (srov. robotník) nebo v dílně; jinak nodynik.
dźiň, gen. dňa = den 45.
dźivok = divoký člověk, divoch (srov. dźivočina, nohlina).
dźivčič = sloužiti za dívku.
dźivny: to je mi dźivno teho člověka (genit.)
dźivočić = divoce si počínati.
dźivota = div: nima dźivota = není divu, kein Wunder!
dźosno = dáseň 10.
dźubok = zobák; žert. hubička: dej mi dźuboka!
dźubka = důlek od neštovic.

F.

Ferečina = paprutí, kapradí, Farrenkraut: ferečina je podobno paprući.
folga = kůl, kterým se přitahuje řetěz, svírající naložené na voze klády, úvin.
fraštan = železný kůl, jímž se dělají díry do země, průboj.
Frydek, Frdek = Frýdek; frdecké pivo.
fuja, fujavica = metelice, vánice napad ým už sněhem.
fulać = žvaniti.

G.

Gamłać = jísti pomalu, jakoby se nechtělo: ty to dźivně gamleš! 63.
gardźić (i pol.) = pokořovati, haněti.
glun = jemné vodní řasy, jimiž hlavně stojaté vody zarůstají; dle Bart usazenina v řece.
grapa = příkrá stráň.
grunik, gruniček = nízká obdélná vyvýšenina půdy.
gřundźil (pol. grządziel), gen. gřundźela = hřídel; voj pluhu.
gryfny = zručný.
gymba (pol. gęba) = huba; dać gymby = dáti hubičku. Cf. Gumba 9.

H.

Hać, hacka (v Dobraticích a na Těšínsku), viz heta.
harčeć, zharčeć = vrčeti (o psovi): co na mě harčiš?
harkać (srov. harčeć): srňec bekoł v březině, tak škaredźe harkoł.
heta (Bart. haťka), hytka = dlouhá široká šerpa, v níž se nosí přes rameno nemluvně, pěstovačka.
hevka, hev = sem, zde.
hława: z hławy uměć = nazpaměť. Budu teho měć na hławu = dosti.
hłovčok = řešeto na semenec.
hnot, hnotek, hunt = špalek.
hnotuň (val. nátoň) = špalek.
hnojočka = hnojůvka.
hodźina: była hodźina po poledňu (nikoli »jedna«).
holo, holo! volají kraváři na sebe. Viz maluček.
holokać = volati holo holo! helekati.
hołubunka = druh houby.
hoře dołu = sem tam: co brniš hoře dołu?
hřmoćica = hřímání, bouřka.
hrnuć: kaj hrneš? (V témž významu jako pražské »kam to valíš?«.) Ej, jak hrne kajśi!
hroćica = škopík.
huč, huč! Tak se odhánějí husy.
hunći, collect. od hunt.
hunt = od klády uříznutý špalek (pol. gont = šindel).
huřok = horák, horal.
huśa = house.
hušinica (pol. gąsienica) = housenka.
hviždźok = píšťalka.
hyna, hyn, hynka = tam (na otázku kde?). Na, hynka to było (= onehda)

Ch.

Chałupa: už podźme do chałupy (= domů). Kaj idźeće? Na kaj na chałupy vyše (= na návštěvu, na besedy).
chałupotko = malá, špatná chalupa 32.
Chamov: tyn je z Chamova = sprosťák, chamradina.
chłapsky = velký, výborný.
chłopsky = selský (proti panskému). O rozdíle mezi chłap a chłop viz str. 8.

choća (pol. chociaż) = aspoň: jak było, tak było, choća mě tam ňebili.
chodzać, 1. os. chodzuju = chodívati. Srv. 62.
chybać = házeti.
chyƀać = chyběti: pyniz chyƀo; mnoho ňechyƀało. 61.
chyra = bravura: dźełać chyru.
chyrać śe = pyšniti se.
chytky = fortele.
chytrovać = mudrovati, vymýšleti.

I.

Idź, vedle dźi imperativ od idu. 54.
infinitiv absol.: Ješče to tam přestrčić, a tak to poradźi. — Su ty hrabě poličine? No, porachovać jich! — Schovoł ju, že ji ani ňevidać (= není vděti).

J.

Joć, jmuć, zajoć, zajmuć (pol. jąć) = jmouti
jak: 1. po kompar. vždy místo než: Jo sym věči jako ty; 2. v určení času: Něbył tu jak luni. Dźiň jak dźiň; večer jak večer; rok jak rok (= každý den atd.); 3. jakmile; 4. -li: jak mi ňezapłaćiš, budu će žałovać; 5. jakkoli: jak će mum rod, tela ći nimožu dać.
jako: 1. člověk jako člověk (= každý stejný); 2. tak jako tak bych był přišeł (= v každém případě); 3. šli byzme tam, dyby było jako (= kdyby były prostředky); 4. když se mluvící opravuje: všecko zhorało; jako ni všecko, chliv zustoł stoć; 5. to jest jako moje? (= tvrdíte, mám se domnívati?), 6. = prý: aby jenym šli, un jako že přindźe za nimi.
jamo tamo = sem tam: jako tyn kuň chodźi cośi jamo tamo!
Janizoł = Janisko (přezdívka) 32.
jej = výkřik bolesti.
jej, jejda, jejdana, jejdanečky = výkřik podivu.
jenym, jedyn = jenom.
jermak = jarmark 11, 18.
jeśi, jesli = jestli.
jindźe = jinde.
jišć, išć = jíti. 54.
jišč fem. = drobné, rozdrobené věci.
jiščić = štípati, drobiti; jiščić śe = dvojiti se: my zme śe nihdy kole teho (= proto) ňejiščiły.
jĭza (přízvuk na 2. slab.) = lze: naškrobać ňebylo jĭza10, 18.
jucha (i pol.) = jícha (jen přezdívkou: ty jucho!). Srov. lucha.
Jun: na svaty Jun, o svatym Juně – jinak Jan 8.

K

Kadłub, kadłubek = dutý strom, dutý špalek; husí trup vykuchaný.
kady jindźe = někudy (někde) jinde.
kaj taj = kdekoliv.
kapynku, kapynečku = kapku, trochu. 68. Srv. kapínek.
karadajka = řeznický vůz.
każdy dźiň = všední den.
każdźunky = každinký 14, 33.
kěda jinda = jindy, sonst; kěj jinda = někdy jindy.
kij = hůl: dać kumu kija; dostaňeš pul druhym kijim = cepem.
kiš, kiš! = heč, heč!
kivy pl. fem. = malá snovadla na odvíjení příze z přadena.
klačeć = klečeti 10.
klakać, klaknuć = klekati 10.
kłapaty = schlíplý.
kłaść: kalindoř kładźe dešč.
klauz = die Klause, nádržka vody, která se vypouští při plavení dříví: pojedźeme do klauza.
klejić (i pol.) = kližiti.
kłoći, collect. od kłot = kláda.
kłopeć, kłopetek = špalíček 19.
kluć śe (i pol.) = klíti se 14.
kluka, klučka (i pol.) = klika, klička: zprubujme za klučky (hra, při níž se zápasí zaháčkovanými prsty); podźme na klučky! 14.
kłyk (Bart. keł) = lodyha: take kłyky, jak ći to uschňe?
kobyližka = kobližka 15.
kobzolisko = pole, kde byly sázeny brambory 35.
koća, gen. koćaća = kotě.
kocur = kocour; chumáč spečeného sena a pod.
kopačka = žena, která kope (brambory); kopání (bramborů): maminka šli na kopačku; plur. kopačky = doba, ve které

se pokopávají, okopávají nebo vykopávají brambory: bylo to v kopačky.

kopanica = z lesní půdy nově vzdělaná role; půda sněhu prostá.

kopiňec = mezník.

kopoč = nástroj o dvou železných zubech na kopání hnoje; kopač = kdo kope.

kostka = pecka; kotník; krychle.

košać = tleskati.

kotulka, kotula = mosazný kruh na chomoutě.

koty = končetiny: mě še zdo, že brzo zbuřiš kotami = upadneš, natáhnes brka.

kral (pol. król.) = král; kralik = malý král; krolík = králík.

-krać (pol. kroć): dvakrać, třikrać.

kralka (i pol.) = královna v kuželkách.

krambla = kramle, skoba. 21.

krasny, ale ves Krosno. 8

krblik = nádoba, v niž sekáč má ocelku, u pasu připevněná.

krećiňec = krtinec. 16.

křemynina = lopuch.

křivy: co ž je takovy křivy (= ubrečený.

křižok = skřížená dvě dřeva.

krmolec = část tragaře, vyčnívající ze srubu; na krmolcích spočívá podynči (položená prkna) pod okrajem střechy.

krněć = hníti: zymoky krňo; dřevo krni.

kroć, 1. os. kraju = krájeti. 66.

kropyni = úkrop pro dobytek

krutovać = vzdorovati.

kruty = skroucený; vzdorovitý.

ksu! Tak odhánějí se svině.

kudłoč = angrešt.

kudźil, gen. kudźele = koudel.

kuł: dali zme obili do kuluv (= mandel).

kulać pradło = váleti, mandlovati.

kumora: bydleć pod kumory = v podruží.

kumoter = compater, kmotr. 14.

kumotra = kmotra

kunoř (pol. konar) tlustá haluz. 17.

kunvis fem. = kommisse. 22.

kuseček = kousiček.

kusek = stůčka plátna.

kuša, eufem. místo duša: na mu kušu, na mej kuši.

kutululu! říkají děti, kutálejíce čím

kvit (pol. okowita, aqua vita) = líh; kvitance.

kvunky, onomat. slovo (srov. kvíleti): »Dycky kvunky, kvunky, a nihdy zvunky!« řekl muž o ženě, jež mu dlouho stonala, a přec neumírala.

kyrmaš = (pol. kiermasz) = posvícení.

L.

Łacynsky (pol. łaciński) = latinský. 12. 20.

lala, lalinka = cizí člověk (v děts. řeči).

lantaš = lajdák.

laptać, lapotać = žvaniti (pův. o průjmu). 64.

laputka, laputa = žvanil.

lećina = sušené listí stromové pro dobytek.

ledakaj = leckde.

lesovisko = na orné pole vydělaný les.

letni = letní: letňo voda (= lauwarm); letitý, starý.

lija (Bart leja) = liják. 33.

liskać, lisknuć, liščić = políčkovati.

lizaňec = pohlavek.

liźć: zima leže za pahnozty

loć (pol. lać) = líti.

łoć (pol. łajać) = láti.

loći = lití.

łotnuć = udeřiti.

łotuša (val. łohtuša) = plachta, loktuše. 23.

lucha = brynda. 14. 27.

lundać = žvaniti.

lunt (pol. lont) = hadr, šat.

luščić = lusky otvírat a z nich pojídati: dyć uni vyku luščo. Srov. luštiti.

M.

Macać (i pol.) = makati, ohmatávati; macać se s čim = zdlouhavě pracovati. 9

macek: po macku = po hmatu.

maćeřunka = mateří douška.

maćeřizna (i pol.) = podíl po matce.

makuvka (i pol.) = makovice.

maliňok = maliník.

maluček = pachole, v popěvku:

Holo holo, maluček!
jako še či paše, Janiček atd.

malunky = maličký. 14.

mančić = přemlouvati, mámiti.

mandok (pol. mania) = levá ruka: un ji mandokym.

mangle plur. = mandle. 20.

marušać = reptati, hubovati
maslany = máslový: Řehok maslany = Řehák, jenž kupuje a prodává máslo.
matłać = mazati, špiniti.
měć, 1. os. mum = míti: Nima ho tam = není ho tam. Nimaš to pěkne, ni = není. Mum tela roboty, že nima možne. Rozvozane to nimaš. To nima vyka. 58.
mědźok (pol miedźak) = měděný peníz.
mědźany (i pol.) = měděný.
metelovanka, meteluvka = píšťala pastýřská, jaké vyrábějí v Metelovicích.
miglanc (na sever od Frýdku) = chytrák.
minić śe (pol. mienić) = mihati se: mini śe mi to před očami (vidím jen slabé obrysy, všecko splývá)
młaćba (vysl. mładźba) = mlatba 19.
mlakita = druh vrby.
množić = sázeti (brambory), síti (obilí).
Moravec = kdo mluví moravsky; Moravan = Moravan.
moŕčok (vysl. morščok) = morče.
mŕić = mříti: ňetřeba hładu mŕić.
mŕźatny (člověk) = mrzutý.
mšić = mechem ucpávati.
mućok = kdo jí plnou hubou.
mućić = plnou hubou jísti: jak to mućiš? No, ty mućiš, mućoku!
multać = cumlati.
multek = cumel.
muterka (i pol.) = matice šroubu.
mykšić sebu = vrtěti se.
mykšikulka = kdo nikde nemá stání.
myntlik = část mužského oděvu (viz úvod).

N.

Ňać, ňatka (pol. nać) = nať 19.
ňaćunka = nať bramborová.
načoć = načíti.
naloć (pol. nalać) = naliti 66.
naloty = nalitý.
naluskać = nabiti: Ruśi by num naluskali.
napajedzyny (val. napajeděný) = dopálený.
napučnać = nabobtnati.
ňarčeć = mňoukati.
ňekulny = nehybný, neohrabaný.
ňeopisany = nevýslovný.
ňepodara = nezdařenec.
ňeskoři = později 68.
ňeskořucno = velmi pozdě 33.
ňeuroda = nepodařenec:

Ňepumože mydło, voda,
dyž je človĕk ňeuroda,
ňepumože mydlini,
dyž je černe stvořini.

nić = niť: synku, ty budźeš ňedobru niću přaść (= z tebe nebude nic dobrého).
nićany = nitěný.
nihdźi = nikde.
nima, nimaš (pol. niemasz), impers. 3. os.: nima ho tam = není ho tam. Viz měć.
niść = nésti.
nouka (pol. nauka): šli na nouku (snoubenci na katechismus).
nućić = notili, zpívati.
nuta = nota: nimo nuty = neumí zpívati.

O.

Obłožić knihu = vázati.
obnovać = obnovovati 62.
obuň, dem. obuňka = nádoba bubnu podobná.
oćip, gen. oćepč = otep 44.
oćipka = otýpka.
oddovka = odvod k vojsku.
odedźoć = svléci 65.
odezvać, odzyvać śe (i po'.) = ozývati se.
odkedź, odkel, zodkel = odkud.
odmiŕać = odměřovati.
odpustky = mały odpust = malá pout.
odroscyny = vyrostlý 55.
odvežć śe na kom = pomstiti se.
odźiv, gen. odźivě, fem. = oděv 44.
odźivka = čím se odíváme; velký šátek ženský.
odźoć = odíti; odźoći = odětí, oděv. 65.
ogrymny (pol. ogromny) = ohromný. 23.
ohrabčok = řešeto na prosévání ohrabků.
ohynek = ohníček.
okapany (od deště): kury take su okapane, kaj kěro stoji.
okocyňać śe = loudali se.
okropny (i pol.), okrutny = hrozný: ňeška okrutně ćepło mysli być.
oliva (i pol.) = olej na maštění a mazání.
ołovany (i pol.) = olověný.
omładźina = mladý les.

omožkać = omáčeti v másle (osuch, brambory).
opařito = parno.
opravać sviňu z kože = stahovati s ní kůži.
ošć (i pol.), collect. ošći = ost.
ošćinek = ostenek
osỹmnost = osmnáct.
oščikać = otrhati (větvičky od haluz.; viz ščikać).
otruć (i pol.) = otráviti.

P.

Pac, packa = ruka: Dej mi packu Už je zhuru pacym (= mrtev). Rob všecko zhuru pacym (= naopak).
pačka (i pol.) = pakliček (tabáku).
pal! = hýbaj!
paprutka = speřená větvička.
paradny (i pol.) = kdo se parádí.
paść = pěst.
paść (i pol.) = pásti.
paskudny = kdo dělá škodu.
pasmunka = nit svazující pásma v předenu.
patyček (i pol.) = dřívko.
patyk = kyj, klacek; akk. vedle patyk také patyka: »Taćinek maju patyka velky«, řekl kdosi dítěti, aby je postrašil.
patyka = pijatyka.
paździeři (pol. paździerze) = pazdeří.
pčkać, pškać = kýchati.
pec masc. = pec.
pecek pod peckym = v klenutém otvoru pod ohništěm: dej to pod pecek.
pecka = pec do země vpravená s velkým kotlem (ve vařovni).
Pěrun (pol. piorun): Kěry pěrun to zrobił? To je pěrun kuň!
perutka = větvička s listy speřenými; kosinka na pomašťování.
pěstunka = chůva.
pěšu = pěšky.
petruzeli = petržel.
pic = péci 55.
picek (pol. piecyk) = malá pec.
pidžgać = hrabati se v něčem měkkém: ňepidžgoj tam v kravincu!
pidžgać śe (Bart. padžgać) = mazati se.
piluška = pták perlička.
piskoř = kdo píská, hudebník: Foldyna piskoř.
płamyček = plamínek.
plažić = vzplazovati; čuměti, nahlédati: co plažiš?
plohnuć śe, zplohnuć śe = líhnouti se, rozmnožovati se.
pluć (i pol.) = plíti. 14.
pluskavica = deštivé počasí. 14.
plz: kupił statek plzym; předoł to plzym = se vším všudy, jak stojí a leží.
pňok = malý peň.
po: číslovky po této předložce se nesklňují: To zboži mo takove jakeśi zrnečko po dvě po tři. — To je po grejcaru, po dva? — Po dvanost grejcarův łokeć. — Płaćił sym po pět šustek (Dobratice), po tři šestky. — Po s dativem: po našimu, po vašimu, po svojimu.
pobałamundžić = zhaniti, pokaziti, z pořádku přivésti: Ći to pobałamundźili!
pobirać se s inf. = míti se k čemu: ňepobirało śe (dítě) jiść (jíti).
poćapkać, poćapkovać = slabě potepávati.
poćerky (pol. paciorky): růženec se modlí na poćerkach (val. paterky).
podany = podobný: je podany na tatu.
podbili collect. = bejlí na poli, podobné lopuchu, s bílými vespod listy.
podeřnuć, podřinać = podříznouti.
podkovňok = hřebík do podkovy.
podłaćina = dřevo, jež se přibíjí dole na sanici, aby se nedřela.
poduřiny = rozhněvaný: co śće su tak poduřini?
podynči, viz krmolec.
podynść = podejíti: voda kobzole podešła 54.
podźubany = dolíčkovatý (od neštovic)
pochyćić śe = vzchopiti se: tuž śe tak pochyći a jidźe!
pokěla = pokud, jak daleko.
pokusa = pokušitel: ale pokusa člověk!
pokvavyny = pokrvavený. 15.
polaň, polanka = holé travnaté místo na horách.
pole: do pola = ven; na polu = venku.
polivok = nádoba na polévání.
pomezy (pol. pomiędzy) = mezi 69.
pomyvać (i pol.) = mýti nádobí po jídle.
poněvirać čim (pol. poniewierzać) = pohazovati, pohrdati čím; poněvirać śe = pohozenu býti; toulati se.

popravać kumu = přilepšovati na stravě; přidávati.
popředzać (i pol.) = přidávati rychlosti.
popšnić še (srov. popchnuć) = o zvířatech, která pohledem lidským jaksi se splaší nebo pohněvají a pak už tak neprospívají; pták se »popšni« a již nepřiletí do hnízda, jehož se dotknul lidský dech; o člověku = pohněvati se.
pořodek: co tu moće do pořodku? (= co tu chcete?).
poradźić kumu = poraditi; býti s koho: poradźiš mu? (= dovedeš ho přemoci?). — Či mu ňeporadźiće? — To poradźi = to stačí.
porcynoł = porculán. 27.
pośćelać (pol. pościelać) = stláti.
pośidać = posedati.
posłešny: ty ź je taky poslešny jak deset (totiž neposlušný). 15.
postřednik = sluha mezi kravářem a pacholkem.
poščuć, poščuvać = poštívati. 14.
potarančić = pohmožditi (srovn. taran): je to jakési potarančine.
potela, potel = potud, až sem.
potnić še (pol. potnieć) = anlaufen: okno še zapotniło.
potok = potok; údolí: šeł do Lipoveho (totiž potoka). — V tym potoku je sama bida.
povudź, gen. povodźi (i pol.) = povodeň. 13.
povodźić še: jak še vum povodźi? (= vede).
pozdeł, pozdela = po délce.
pozdelni = trochu dlouhý, vytáhlý.
pozejtru = pozejtří.
Prajsko fem. = Prusko: jest na Prajske. Šel na Prajsku.
přašć = přísti.
pravić: při udávání názvů místních: Tam pravo do Sałašika, na Prće, do Čupla, na Kołovrot, na Lipi.
Prće = stráň v potoku Vlaském na Morávce, kudy ovce chodívaly na salaš na vrchu Trávném. Bart. Lid a národ 1883. pag. 184: pirť = vyšlapaný chodník.
prdźeć = prděti; tlachati.
prdula pol. piérdoła) = nudný mluvka. 34.
přeběžičny = vybíravý.
přebuh: přeboha věčneho, co to budźe s nami?
přebušć = probůsti.
přećivny = protivný.
předobědek, předsnidanek = zákusek před obědem (snídaně na vidličku!), před snídáním.
přehłubňa = prohlubeň.
překlaty = proklatý.
přemřić zimu = skřehnouti zimou.
přičiskać m. přićiskać: žertovně o těch, kdo vyslovují assibilaty jako č, š, ž, dž: ve Frydku přičiskaju.
přiliščać uši = klásti ke hlavě: kuň še chmuli, uši přiliščo.
přinšć = přijíti: to přindźe zaś zavozać (= bude třeba) 54.
připadnuć hłavu (akk.) = upadnouti a naraziti se o hlavu: Jesli jenym ňepřipadňe hłavy! Připadňeš hłavu!
přiřnuć kumu = udeřiti koho: tak ći přiřnu!
přisabohu (t. přisahu bohu) = přisambůh! 56.
prośćić (val.) = přímiti.
prśćinek (pol. pierścionek) = prstýnek.
pruć (i pol.), porać = párati.
prućeš = spodní trám dubový pod chalupou.
prudek = místo v řece, kde voda proudí nejsilněji: myć še na prudku (v pověře).
pruźňok (Prus) = lajdák.
pšinos (v Dobré) = popravky v neděli po svatbě.
pšorka = jedovatá houba; nezdařené, zakrnělé ovoce.
psyk! = pst! Tak se odhánějí kočky. »Psyk! kočky zpoza peca!« se volá, když přicházejí nečekaní, milí hosté. Bezpochyby se toto místo kdysi hostem nabízelo ke spaní.
pšnivý = kdo se hned pohněvá (Bart. vybíračný).
pučok = palice na mačkání braınborů pro svině.
pučanina = mačkané brambory pro vepře.
punšć = odejíti: už šće byli pundzyni 54.

R.

Rać, ratka (val.) = ratice. 19.
relija = zmatek, pokřik. To była relija!
řemyk, řemyček (i pol.) = řemínek.
řić = řiť; spodek snopu.

robotni dźiň = všední den.
roz, gen. razu = ráz, rána: roz = jednou, dva razy = dvakrát, na tři razy = na třikrát; roz to — roz to; ňeroz = nejednou; było to jiný roz = jindy; każdym razym = pokaždé; zaroz = ihned; zrazu = spočátku; odrazu = hned, honem, najednou; naroz = najednou, na ránu; vroz = v stejnou dobu; roz tela = dvakrát tolik: roz tela mě to koštuje; roz po roz = po každé; co roz s kompar. = pokaždé: co roz drahši to je = vždy dražší a dražší.
rozhulać pynize = rozmrhati.
rozmnožać (pol. rozmnażać) = rozmnožovati.
roztoprčić (prsty, nohy) = roztáhnouti.
řundźić = mluviti (pol. rządźić = říditi).
rynštok (i pol.) = der Rinnstein.

S.

Šačeć = o jemném dešti, mhlíti (pol. sączyć = kapati). 10.
sakulincko odv. od sakulincky.
scać = scáti. 25.
śćebło = steblo.
śćehno = stehno (pol ścięgno).
śćibać, śćibić (pol. wścibiać) = strčiti do čeho: śćib to do dźury.
śćihać śe: śćiho śe mu = má na spěch.
śćikać = stékati
śćil, gen. śćeli fem. (val. stel) = stelivo. 11.
scole plur. = scanky.
se = sobě, si: šedni se; vem se kusek.
śe (pol. się) = se.
šedźok = na žebřinovém voze prkno, na kterém se sedí.
šedźisko = sedadlo; viz šedźok.
šić (pol. sit masc) = síť.
šidać (pol. siadać) = sedati.
Šihły, místní jméno z údolí Mohelnice; Bart. Lid a nároc 1883. str. 160: syhła = lesní lučina.
šivołka = voda ze sýra (na Morávce).
šivica = druh horské trávy.
sklany = sklený.
skotnica = příhon (jen jako přijmí).
skura (pol. skóra) = nevydělaná kůže; kůrka chleba: tam budźe, myslim, hrubo skura = mnoho pití a jídla; to je skura = lakomec.
slačeć na koho = hleděti na koho a očekávati od něho dárek (pol. ślęczeć = über etw. sitzen, gleichsam brüten): syn slači na oca = čeká na smrt otcovu a dědictví. Srov. slačiti. 10.
slačok = čumil při svatbě, který čeká na koláč. 10.
slaṁany = slaměný.
slaṁunka = ošatka.
smišek: Hra, při níž jeden z hrajících má nádobu s vodou, do níž namáčí věchet. Osoba s věchtem přistoupí k někomu ze společnosti, i rozpřede se rozmluva: Był tu smišek? — Był. — Mił červyný mišek? — Mił. — Liz na śćinu? Liz. — A spod? — Spod. — Nebo: Šeł přes mostek? — Šeł. - Třepoł śe mu chvostek? — Třepoł. — Zasměje-li se tázaný, utrží si ránu mokrým věchtem. Čím vtipnější a pitvornější otázky, tím více smíchu a tím více ran.
smolnica = tulačka (val. smoliť sa = vrtěti se).
smrek, smyrek = smrk. 16.
smyrečansky most = most, u něhož jest smrčina (na Morávce).
smyreči, smyrečina = smrkový les.
snić śe = zdáti se ve snu.
sno, snoć, snoće = snad, doufám: sno tam budźe. 21.
sńoć: impt. sejmi = smekni.
sobek = sobec.
šoć (pol. siać) = síti 7.
šoćina (t. šijaćina) = mladý les, mlází.
socha (i pol) = Holzgabel.
spaść (i pol) = spásti.
spoć i sepnuć = sepnouti.
spoznić śe (pol. spóźnić się) = zpozditi se.
spušćić śe = spustiti se; spoléhati: přindu, to śe spušćće (vysl. spušće na to.
srubek = vrchní část saní pro dopravu osob; saně.
stary tata = dědeček; staro mama = babička.
stokrać (pol. stokroć); obyčejněji: sto razuv.
stopěrunský = zatrapený: to je dožera stopěrunsko!
stopěrunt = safient: stopěrunte jedyn, ňechodź hev!

stovka = sezení obecního výboru; stuvka = stovka. 13.
struhanina = strouhané brambory.
stvora = kdo dělá věci mimo naše nadání: To je stvora člověk! Ale stvoro! říkáme o tom, komu se divíme, ať už jeho počínání schvalujeme nebo ne. Srov. zazdrok.
styhel = stehlík.
stynky = stenání; viz blinky.
sudźić, vysudźić kumu = přísně domlouvati; sudźić na koho = rozhořčeně mluviti o kom.
šupać (v děts. řeči) = hačat.
šupnuć se (v děts. řeči) = hačnout si.
svaćić (pol. święcić) = světiti. 10.
svadźić = svěditi. 10.
světlik = světlý muž (v pověře).
svićacy = lesklý: gvery też ňesu svićacy; svićacy pero. 53.
svuj: o sve = o sobě, odloučen od jiných: Dycky śedźi o sve. Mušiš to dać o sve. Po svojimu = podle svého.
syřunka = polívka z vody a tvarohu nakládaného.

Š.

Šamitać bičim = šlehati; šamitać śe = potáceti se.
šantar = četník, gensdarme. 26.
šastać, šaśćić (i pol.) = šlehati, švihati: Šaśći će krava chvostym! Šast ho!
ščedrok = štědrý den: nasadźili zme hrachu choć na ščedroka (akk.!). 38.
ščetok = vršok = uťatý vrch stromu.
ščikać (i pol.) = (prut) po délce na dvé roztrhnouti, větvičky od haluze trhati: ňeroztahuj tak nohy, dyć se roščikňeš!
ščkać, pškać, pščkać, pčkać — kýchati.
ščuć (i pol.) = štváti. 14.
šklabaty = ubrečený, kdo hned pláče: haňba, taky šklabaty być!
škora = škraloup.
škřaněć = kňourati.
škřip: Kunčina je sucho jako škřip. — Autor se tázal, co je škřip? Odpověděno mu: No, una tak škřipi, jak je sucho. Tedy škřip = das Geknarre(?) — přeslička(?).
škućina, škuta = štětina: ty škuto!
škýrkać = škrtati (sirkou). 20.
šlapa = spodní pražec na okně.
šmikać = nožem rychle řezati; švihati: šmik, šmik! Srov. šmigati.
šmilcovać sviňu = kůži stahovati se svině.
šmirgust (pol. śmirgust) = Schmeckostern.
šmur = šmouha.
šokać = volati šo! na slepice: pošokoj tam na kury!
špacovać = špásovati. 25.
špikaty kobzol = brambor, který má do vnitř zarostlé šlupky. Srov. špik = morek v kosti.
šprnol = Sperrnagel.
štvrć = čtvrt; píď. 26.
štyblety = Stiefletten. 21.
štyrnost = čtrnáct. 26.
štyrycet = čtyřicet. 26.
šudrboł = otrapa, otrhanec.
šudźić (pol szydźić = höhnen) = šiditi. 15.
šurlać = švrlać = quirlen. 22.: un też ve všickym švrlo = všetečka.
šustać = stříkati; šlehati.
šuvěry = skroucený, křivý.
švalec = švajec = silné přímé šidlo. 27. (pol. szwajca).

T.

Tabach = tabák. 22.
takovny = takový: je to takovne, že...
taras = odrážka v řece (Bart. živý plot).
telkovy, telky = tak velký, toliký: telkove pynize!
teprym = teprve.
též: 1. ve větě imperativné znamená prosbu: Dejće mi też vody! 2. V otázce znamená vlídný důraz: Co też tu robiće? Co mi też přiňešeš? Nikdy však neoznačuje nevole (Bart. Dial. I. 176), nýbrž dodává výrazu jemnosti, vlídnosti a srdečné přítulnosti: Urobił to? Kaj by też tam! (= kde pak!); kata też tam; co by też tam! — Ale, taćinku, vy śće su też dźivni! — To by śe mi też chćelo tam chodźić! (iron.). — Že śe ći też chce!
tłuc (i pol.) = tlouci. 56.
tnuć i ćoć (pol. ciąć) = títi.
toć, toćić přisvědčuje: Pujdu tatulek na jermak? Toć pujdu; toć jednako (pravdě podobno). 48.

toporka = tlukadlo v máselnici.
třaść i třošć = třásti.
trcko, trckym = rychlým krokem. Srov. trcek = běh.
třećí: třećiho roku = předloni.
třećoročni = ku předlonskému roku se táhnoucí.
trojačka = bod, ve kterém se scházejí tři plochy, pozemky atd.
truć (i pol.) = otravovati: to mě truje = užírá na mně.
truć, trućina (pol. trucizna) = jed.
truhlok = truhlík.
trumi, collect. od trum = trámoví.
tryńka = trnka. 16.
tukějši = onehda, nedávno.
tuta (v děts. řeči) = pití, nápoj; chceš tuty?
tvi (vysl. tfi): výraz ošklivosti.
tymu = proto.

U.

Ucho: každy mo svoje za ušami (= nějakou vadu).
ujoć = ujmouti.
umynt = moment: v umyntě chliv byl v plamyňu. 22.
umytać (v děts. řeči) = umýti. 32.
uražlivy (i pol.) = kdo se snadno urazí.
urvać śe na koho = osopiti se.
ušpolka = soutok dvou potoků; jen jako místní jméno na Morávce: na Ušpolce.
utrakovać = uvázati, zauzlovati.
užhrać = kousnouti: pes će užere! 24.

V.

Vařovňa = bouda, v níž se vyvařuje plátno.
vatra = ohniště a oheň na něm; hromada bramborů obložená slamou a hlinou, aby přezimovala na poli.
vćucy = samoděk, svévolně: vćucy sym to zrobił! Co tam vćucy leżeš? 23. sl.
věcheć, gen. věchća (i pol.) = věchet.
veli: mało veli = sebe méně: Jak mało veli moheł = kdykoliv jen mohl.
vesňany = jarní
vesno = jaro: od vesna = od jara; odvesno = na jaře (podobný rozdíl: odvečero = po poledni; od večera = od večera). 40
veź, impt. od vezmu. 56.
vŷlhko = vlhko. 16.
vŷlhnuć = vlhnouti. 16.
vitok = dárek, jejž přináší host nebo domácí, vracející se domů: přinisli śće mi vitoka? 38.
vizy plur. = dalekohled.
vłaščeky = vlasy, kudly.
vŏć (pol. wiać), 1. os. sg. věju = váti (obilí). 66.
vodźunka (pol. wodzianka) = vodová polívka.
vrabeł eufem. místo dźabeł: Kěry vrabeł to zrobił? Kyho vrabła!
vrćić (pol. wiercieć) = mlíti žito na žernách.
vrćik = dřevo, v němž se čep vrat nebo dveří otáčí.
vřećinica = slepýš. Srov. vřetenka.
vřećino = vřeteno.
vržavina = vrhnuté, zorané pole.
vybijas (nikoli vyßas) = násilník.
vybliščiny = vytřeštěný.
vybliščky: šeł na vybliščky (t. j., aby něco dostal); jinak také: šeł na čakačku.
vyćoć = vytíti; vyćoć kumu jednu = vsaditi ránu.
vydřaždžiny = mnohomluvný; viz dřaždźeć.
vydržeć = dostati bití: vydržiš!
vyfajfčić = špatně udělati, pokaziti: To sym ći to vyfajfčila! Srov. vyfajčiti.
vyhrovać = tropiti nezbednost; vyhrovać kumu = dělati zastaveníčko s hudbou; ubližovati.
vychlustac kumu = napolíčkovati.
vykludźić łuku = skliditi seno z louky.
vyńść = vyjíti: slunečko je vyndzyne. 54.
vypetrošic śe = vyneřáditi se (srov. pol. patroszyć = ausweiden).
vypravić, vypravać kožu = loužiti.
výprośćić = narovnati; vyprośćić seje = nadejíti si.
vypšnić ftoka, viz popšnić.
výrtel = věrtel.
vyšedka = veranda.
vysmalovać śe na co, viz vysmrkać se: To bych śe vysmalovoł na to! 66.
vysmolic śe: vysmolim śe na to (= vykašlu se).
vysmrkać śe na co (značí pohrdání): vysmrkać se nuň! (= nech ho být, ať si dělá co dělá!).

vyščiřiny = kdo se šklebí k smíchu nebo k pláči: Co ź je takovy vyščiřiny? — Mo zuby vyščiřine, jako by jich sušił, nebo: jako kuň na hrumadźisku.
vźać = vzíti 56.

Z.

Z s akkus. místo s (spodobou) = asi: Źedla sym s pět, ze šest kobzoli, a dość!
zaćměć = nocí býti překvapenu: zaćměli zme tam.
zajakovać śe (srov. zajakati, pol. zająkać) = koktati.
zakedź, zakel = zatím co.
založić kumu do kopca = přípřeži pomoci.
zaňedać = nedopustiti 67.
zaňevidźeć = oslepnouti: zaňevidźił na obě oči.
zanim (i pol.) = pokud.
zanućić = zanotiti, zazpívati.
zastarany = ustaraný.
zaveść śe, zavodźić śe = pospíšiti si: zavodźće śe, ludkove!
zazdrok (i zozrak) = zázrak: Ale zazdrok! ale zazdroku! říká se o tom, komu se divíme.
zbałamunćić (Dobratice) = zhatiti, poplésti: hned śe mi to zbałamunći.
zbavić śe = zdržeti se, obmeškati se.
zbuřeć = zabouchati; viz koty.
zbuřić = bouřením probuditi. Srov. zbouřiti.
zćekły = vzteklý.
zdřoć, zdřaju = zráti 21.
zducněć po kim = okřiknouti koho: hospodyň zducněła po nich, hned přestali.
zebzduřić śe = začíti vzdorovati: zebzduřił śe na to.
zedźoć, zedźeju = svléci 65.
zelnik = druh koláče; pohlavek: takovy zelnik ći upeču!
zezdovać śe = zdáti se: Jedyn śe mi tak zezdovoł jako Muruň.
zhnilok = zhnilý brambor; zhniloch.
zhodźić śe = srovnati se, shodnouti se.
zhružić śe = zhroziti se.
źimźelin = brusinka (ale zeliny = zelený).
zkatovany = udřený: takovy sym je z teho zkatovany.
zkazyny = zkažený 25.
zkišćeć = zkysati (o mléku, srov. kiška).
zlećeć = sletěti.
zmuda (v pol. = nudný člověk. = čipera: Ale zmuda člověk! (komu se divíme). — To je zmuda dźecko! (rozhořčeně řečeno).
znać (i pol.) = znáti.
zniščić = zničiti, přivésti v niveč: cely majetek zniščił.
znovel = znova.
źoć = zívati: źaje śe mi = jest mi do zívání 66.
zodrhlica = zádrhel: zavozać uzeł na zodrhlicu.
Zogura, příjmí kohosi, jenž se jmenoval Jadumek. Na otázku, proč se muž ten tak jmenuje, řečeno autorovi: protože je skura, takovy łakumy.
zokluk = zátočina. Srov. zákluka 14.
zoła (i pol.) = vyloužený popel,
zołdanek = zavdanek, zavdávek 22.
zoprubovać = zkusiti, okusiti.
zoruba = plot kolem pole, aby dobytek na ně nevcházel.
zotka = hadry, jimiž se zatkává trouba od kamen.
zoviśćić = záviděti.
zrozsypać (vysl. zrosypać) = rozsypati.
zšiřa = zšíři.
ztamodtela, ztamodtel (dt vysl. t) = tam odtud.
zuchodźić: všecko je to zuchodzyne = všickni odešli.
zuměć = chumelice; závěj.
zunść, 1. os. zundu = dojíti 54.
zustać: zustoł hojnym (= stal se).
zveźć śe na kim = pomstiti se komu.
zvun = zvon; tulák.
zvunek = zvonek; dítě, které pořád za matkou běhá.
zygar (jen žert.; pol. zégar) = hodinky.
zynść śe = sejíti se, hoditi se: šak śe ći to zyndźe 54.

Ž.

Žoć i žnuć = žnouti.
žerob = váha, kterou se voda váží ze studně.
žuć (pol.) = žvýkati.

Slovníček

místních jmen z údolí řeky Morávky.

B. Babi hora. Balcarka (pozemek). Bałunka (pozemek). Błatny (potok). Bohočka (pozemek). Borova (stráň; také ves). Bukovina (stráň). Bukorešnato (stráň). Byči potok. Byčiňec (potok).

C. Křižové cesty.

C. V Čuplu.

D. Dolinky (úžlabina). Deščansky (potok).

F. Foldynka (pozemek). Frankuv (pozemek).

G. Gigula (vrchol Lysé hory). Gorbina (pozemek). Gřundźelka (pozemek). Gruň (hřbet hory, v každém skoro údolí). Grunik. Gruniček.

H. Hafernik (vrch). Heštula (pozemek). Hlisnik (potok). Hłyboćec (potok; gen. Hłybocca). Holinčuna (pozemek). Hrachovy (potok). Hrozky (stráň). Hřebčok (potok). Hřebyň (vrch). Hušči (stráň.)

CH. Chechlok (stráň, od níž jest v údolí Vlaském slyšeti ozvěnu. Proto se říká tomu, kdo neumí zpívati: Dźi seje pro nutu do Chechloka!).

J. Jančička (pozemek). Junkula (pozemek). Ježunky (pozemek). Jastřabi (potok). Juřičuna, Juřičunka (pozemek).

K. Kacyřunka (pozemek). Kamynity (potok). Kičera (vrch). Kičerky (stráň). Kałužny (potok). Kłokočuv (vrch). Kobylunky (pozemek). Kobzok (potok). Kocuři (potok). Kołovrot (stráň). Korbaška (pozemek). Korňa (stráň). Kotosčina (pozemek). Kotel. Kotelnica. Kotły (potok). Kozí řbet. Kožaňec (stráň). Kršla (vrch). Kršle (plur. tant.). Krupuvka (pozemek). Kubčina (pozemek). Kubičuna (pozemek). Kuři třepky (stráň). Kuščunka (pozemek).

L. Loryška (pozemek). Lipovy, mały a velky (potok). Liščarňa (pozemek). Łučany (potok). Łučina. Łučka (potok). Łopatuv (vrch).

M. Macuruv (vrch). Medvědźi (potok). Mituři (potok; patrně přivlast. příd. jm. od Mitura). Murovy (potok). Myšacy (potok).

N. Nolepka (pozemek). Novoć (stráň). Nytrova (vrch).

O. Obora. Ogurka (pozemek). Ohrada. Okruhlica (stráň).

P. Pastorčunka (vrch). Pastorkula (pozemek). Pazdernik. Pekło (stráň). Płano dolina. Platoška (pozemek). Polaň. Podroslina. Połunka. Polčany (vrch). Potoky, małe a velke. Pod skolim. Prće (strán). Přelač. Pśorky. Pustky (pozemek).

R. Rekali (potok). Ropica (vrch). Ropičny (potok). Roztoky. Rybi (potok; byli zme v Rybi, šli zme do Rybi).

S. Sałašik (stráň). Saluv (vrch). Sepetny (potok). Śihły (údolí). Śikorčok (stráň). Sławič (vrch i potok). Słovočunka (pozemek). Strungy. Stružinsky (potok). Sviňorky (stráň).

Š. Škapula (pozemek).

T. Trovynsky (potok): Trovny (vrch). Tylcuv (vrch).

U. Úspolka (viz Slovník).

V. Vocławičky (pozemek). Vílčunky (pozemek). Vojkovčina (pozemek). Vołarňa. Vypusta (stráň). Vysoko.

Z. Zajači (potok). Zajičorka (vrch). Za přikrym. Zoviść (pozemek). Žimno voda (potok). Złatnik. Zluň (gen. Złaně).

Ž. Žukuv (vrch).

Ukázky hornoostravského podřečí.

1. Tři zlate vlasy Dźeda Vševěda.

Było — ňebyło, był roz jedyn kral a tyn rod polovoł po lesach za zvěřu. Roz też śe puśćił daleko za jelinim a zabłudźił. Był sum, zaćmił a był rod, że našeł na polani chałupu. Meškoł tam uhliř. Kral ho pytoł, co by ho też z lesa na cestu vyved, że mu dobře zapłaći. — »Ale kaj byśće też v nocy za takove ćmy?« pravił uhliř, »lehniće seje na huru na śino, a rano vas zakludźim.« — Brzo potym śe narodźił uhlířovi chłapeček. Kral ležił na huře, nimuh usnuć. O puł nocy zmerčił dołu v izbě jakeśi světło. Podźivo śe šparu v povale a tu vidźi: uhliř społ, roba jeho ležeła jako ve mdłobach, a podleva dźićaća stoły tři staré robky, všecky biłe, każdo měła v ruce svičku rožnutu. Jedna pravi: »Jo tymu chłapcu dovum, aby přišeł do velkych ňebezpečinstvi.« — Druho pravi, řecy »a jo mu dovum, aby ze všeckych ščasně vyvoznuł a był dłuho na živě.« — A třeći pravi: »A jo mu dovum za robu tu cerečku, co śe ňeška narodźiła tymu kralovi, co tam hoře na śině leži.« Potym starinky svičky zhaśiły, a było zaśe ćicho. Były to Sudźičky.

Kral zustoł, jako by mu był nuž do prśi zabud. Ňespoł do rana; přemyšloł, co a jak, aby śe ňestało, co tu słyšił. Jak śe rozvidniło, začało dźića płakać. Uhliř stanuł a vidźi, że mu roba usnuła na věčność. »Och, muj boročku širotečku!« nařikoł, »co včil seje s tebu počnu?« — »Dej mi to dźićotko,« pravi kral, »jo śe o ňeho postarum, że mu dobře budźe; a teje dum tela pyniz, że do smrći ňebudźeš muśeć uhli polić.« — Uhliř był tymu rod, a kral slubił, że seje pro to dźićotko pošle. Dyž přišeł do svojiho zumka, vykłodali mu z radośću velku, że śe mu tu a tu noc narodźiła šumno dźebuška. Była to pram ta noc, co vidźił ty tři Sudźičky. Kral śe zamračił, zavołoł svojiho służebnika a pravi: »Pujdźeš tam a tam do lesa, v chałupě tam uhliř meško; doš mu ty pynize, a un ći do małe dźecko. To dźecko vezmeš a na ceśće potym utopiš. Jak ňeutopiš, budźeš sum vodu pić!« — Służebnik šeł, vźoł dźićotko do košika, a jak přišeł na ławky, co tam ćikła hłyboko a široko řika, hodźił ho i s košikym do

vody. — »Dobru noc, ňezvany žaću!« řek potym kral, dyž mu to služebnik povědźił.

Kral myslił, že še dźićotko utopiło, a ňeutopiło še: pływało v košiku po vodźe, jako by ho koliboł, a spało, jako by mu zpivoł, až připływało k chałupě jedneho ryboła. Ryboł šedźił na břehu, spravovoł šići. Tu vidźi coši plyvać, skoči do łodźičky a za tym, a vytohnuł z vody v košiku dźićotko. I donis ho svoji robě a pravi: »Dycky ši chćeła měč synka a tu ho moš, přinisła num ho voda.« Roba rybołova była mu rada a vychovała dźecko za svoje vłasni. Dali mu Pływaček na myno a to tymu, že jim po vodźe připływoł.

Voda ćeče, a roky minu, a z chłapca vyrust krasny chasnik, že mu daleko široko ňebyło rovyň. Roz v leće še přihodźiło, že teraj jechoł na kuňu kral sum a sum. Było opařito, chćeło še mu pić i stavił še k rybołovi, co by mu dali kapku čerstve vody. Dyž mu ji Pływaček podovoł, zaraził še kral, jak ho zobačił. »Švorneho synka moš, rybołu!« pravi, »je to tvuj syn?« — »Je a nyni,« odpovědźił ryboł; »je tymu pram dvacet rokuv, připływało po řice malutke dźićotko, a vychovali zme se ho.« — Kralovi še udźełały koła před očami, zblednuł jako śćina; vidźił, že je to tyn, co ho doł utopić. Ale hned še zpamatoł, skočil s kuňa a pravi: »Potřebuju posła do svojiho kralovskeho zumka a žodneho ze sebu nimum; może mi też tyn chasnik tam dunść?« — »Vaša kralovsko miłość kazuje, a chłapec pujdźe,« pravił ryboł. Kral seje šednuł a napisoł pismo svoji pani kralove: »Teho chasnika, co ći tu pośiłum, doj bez meškaňo mečim přebuść; muj to zły ňepřitel. Až přindu do dumu, ać je to zrobyne. Tak moja vula.« Potym to pismo složił, zapečećił a přitłačił svuj prśćinek.

Pływaček hned še zebroł a šeł s tym pismym. Musił velkym lesym a ani še ňenazdoł, minuł še cesty a zabłudźił. Chodźił z huščo do huščo, až še už śćmivało. Tu še zebere ze staru robku: »Kaj też, Pływačku, kaj też idźeš?« — »Idu s pismym do kralovskeho zumka a zabłudźił sym. Nimohli byśće mi, stařinko, povědźeć, kěraj na cestu?« — »Ňeška už bezťak (bez teho) ňedundźeš, je ćma,« řekła stařinka, »zustuň u mně na noc: šak ňebudźeš u cuze, sym tvoja křesnička.« — Chasnik ji posłechnuł, a ledva byli kěla krokuv, měli před sebu pěknu murovanicu, jako by naroz ze zymě vyrustła. V nocy, dyž chasnik usnuł, stařinka vytohła mu pismo z kapsy a dała mu tam ine, było v nim napisane: »Teho chasnika, co ći tu pośiłum, doj bez meškaňo z našu ceru zaslubić; muj to suzyny žać. Až přindu do dumu, ać je to zrobyne. Tak moja vula.«

Jak ruč pani kralova to pismo přečitała, dała hned vystrojić veseli, a obě, pani kralova i młado kralovna, nimuhły še na žinicha dosć vynadźivać, jak še jim podoboł, a Pływaček był ze svoju kralovsku mładuchu też spokojiny. Za kěla dni přijechoł kral do dumu, a dyž vidźił, co še stało, roznnivoł še ukrutně na svoju robu, co to zrobiła. — »Na dyć ši mi sum kazovoł, abyh ho dała z našu ceru zaslubić, skoři niž še vroćiš!« odpovědźeła kralova a podała mu pismo. Kral vźoł list, přehlido pismo, pečeć,

papir — všecko było jeho vlasni. I doł se zavołać žaća a pytoł śe ho, co a jak? a kěraj chodźił?

Pływaček vykłodoł, jak šeł a v leśe zabłudźił a że zustoł na noc u svoji stare křesničky. — »A jak vypadovała?« — »Tak a tak.« — A kral poznoł z jeho řeči, że to była ta sama osoba, co před dvacećuma rokami ceru jeho přisudźiła synovi uhliřovymu. Myslił — myslił — a potym pravi: »Co śe stało, stało śe; ale zdarma přeca mojim žaćim być nimožeš: jeśi chceš moju ceru měć, musiš ji do vinca přiniść tři złate vlasy Dźeda Vševěda.« Myslił se, że śe tak ňemiłeho žaća nejjiśćejši zbavi.

Pływaček rozłučił śe ze svoju žinu a šeł — kěraj a kaj, ňevim; ale że mu Sudźička była za kumotřičku, było mu snadno nunść pravu cestu. Šeł dłuho a daleko, přez hory doły, přez vody brody, až došeł černeho moŕa. Tu vidźi łodź a na ni převoznika. — »Pozdrav Pambu, stary převozniku!« — »Dejž to Pambu, młady putniku! Kaj też idźeš?« — »G Dźedu Vševědovi pro tři złate vlasy.« — »Hoho! na takoveho posła dovne čekum. Dvacet rokuv už tu převožum, a žodyn mě ňejidźe vysvobodźić. Jesli mi slubiš, że śe Dźeda Vševěda zpyceš, kěj budźe moji roboty kuněc, převezu će!« Pływaček slubił, a převoznik ho převez.

Potym přišeł k velkymu městu, ale było bidne a smutne. Před městym śe zebere ze starym člověkym, mił v ruce hulku a ledva łaźił. — »Pozdrav Pambu, śivy staříčku!« — »Dejž to Pambu, pěkny chasničku! Kaj też idźeš?« — »G Dźedu Vševědovi pro tři złate vlasy.« — »Aj, aj! na takoveho posła tu dovne čekume; to će hned musim k našimu panu kralovi doveść.« — Dyž tam přišli, pravił kral: »Słyšim, że jidźeš posełstvim k Dźedu Vševědovi? Měli zme tu jabłuň, rodźiła mładźicy jabka: jak kdo (vysl. jagdo) jedno źid, bajć už był nad hrobym, omładnuł zaś a był jako mładźik. Ale od dvaceći rokuv ňerodźi jabluň už ovoce žodne. Jesli mi slubiš, że śe Dźeda Vševěda zpyceš, jeśi num je jako pumoc, odsłužim śe ći kralovsky.« — Pływaček slubił, a kral ho miłośćivě puśćil od seje.

Potym přišeł zaś k inymu velkymu městu, ale było na poły pobulane. Pobliže města zakopovoł syn otca umrłeho, a slzy mu jako hrachy kapały po licach. — »Pozdrav Pambu, smutny kopidołečku!« pravił Pływaček. — »Dejž to Pambu, dobry putničku! Kaj też idźeš?« — »Jidu g Dźedu Vševědovi pro tři złate vlasy.« — »G Dźedu Vševědovi? Škoda, że śi skoři nepřišeł! Ale naš pan kral na takoveho posła už dovne čeko; musim će k nimu doveść.« — Dyž tam přišli, pravił kral: »Słyšim, że jidźeš posełstvim g Dźedu Vševědovi? Měli zme tu studynku, pryščeła z ni živo voda: jak śe ji kdo napił, choć už umiroł, hned zaś ozdravił; a dyby był už mrtvy, a tu vodu ho pokropili, zaśe stanuł a chodźił. Ale včil už od dvaceći rokuv voda přestała ćic. Dyž mi slubiš, że śe Dźeda Vševěda zpyceš, jesli num jest jako pumoc, kralovsku odpłatu ći dum.« — Pływaček slubił, a kral ho miłośćivě puśćił od seje.

Potym šeł dłuho a daleko černym lesym, a v prostředku teho lesa vidźi velku zelinu łuku, plnu šumnych kvitek, a za ňu złaty zumek; był to

zumek Dźeda Vševěda, bliščił śe jako žhavy. Pływaček vešeł do zumka, ale ňenašeł tam žodneho, jenym v kuće staru robku; šedźeła a přadla. »Vitum će, Pływačku!« pravi, »sym tymu rada, že će zaś vidźim.« Byla to jeho křesnička, co był u ni v leše na noclih, jak to pismo nis. »Co će też hev přivedlo?« — »Kral ňechce, abych był darmo jeho žaćim, i posłoł mě pro tři złate vłasy Dźeda Vševěda.« — Stařinka śe uščiřila a pravi: »Dźed Vševěd je muj syn, jasne Slunečko: rano je pacholiček, v połedňe chłop a večer stařik. Jo ći ty tři vłasy z jeho złate hłavy zaopatřim, abych ći darmo ňebyła kumotru. Ale tak, synku, jak tu śi je, zustać nimožeš! Muj syn je dobro duša, to je pravda, ale dyž přindźe večer hładny do dumu, muhło by śe lehko stać, že by će upik a źid k večeři. Ale je tu prozno kadź, přikłopim ju na teje.« — Pływaček prośił, co by śe też Dźeda Vševěda zpytała na ty tři věcy, co slubił na ceśće, že přiňeśe odpovědź. — »Zpytum śe,« řekła stařinka, »a dovoj pozur, co řekňe.«

Na jedyn roz strhnul śe na polu povicher, a od zachodu oknym do světnice přilećelo słunco, stařik ze złatu hłavu. — »Čuchy, čuchy člověčinu!« pravi, »kohoši tu, mamo, moš!« — »Hvězdo dynni! koho bych też tu muhła měć, abyś ty to ňevidźił? Ale tak je: ceły dźiň liceš po tym Božim svěće a tam śe te člověčiny navuňoš; i nima dźivota, dyž večer přindźeš do dumu, že ći ješče vuni.« — Stařiček ňepravił na to nic a šednuł k večeři.

Po večeři położił svoju złatu hłavu stařince na klin a dřimoł. Jak ruč stařinka vidźeła, že usnuł, vyškubła mu złaty vłas a hodźiła na zym — zazvunił jako struna. — »Co mi chceš, mamo?« pravił stařiček. — »Nic, synečku, nic! dřimała sym a měła sym roztodźivny syn.« — »A co śe ći sniło?« — »Sniło śe mi o jednym měśće; měli tam zdřidło žive vody: jak kěry člověk śe roznimuh a napił śe ji, ozdravił; a dyž umřił, a tu vodu ho pokropili, zaś ožił. Ale včil od dvaceći rokuv voda přestała ćic: je też jako pumoc, aby zaśe ćikła?« — »Snadno pumoc: v te studynce na zdřidle žaba šedźi, ňedo vodźe ćic; ňech žabu zabiju a studynku vysnožo, poćeče voda zaś jako prve.« — Dyž stařiček potym zaś usnuł, vytrhła mu stařinka druhy złaty vłas a hodźiła na zym. — »Co zaśe moš, mamo?« — »Nic, synečku, nic! dřimała sym, a sniło śe mi zaś cośi dźivneho. Sniło śe mi o jednym měśće, měli tam jabłuň; rodziła mładźicy jabka: jak kdo zestarnuł a jedno źid, omładnuł zaś. Ale včil od dvaceći rokuv ňerodźi jabłuň žodne ovoce: je też jako pumoc?« — »Snadno pumoc: pod jabłuňu leži hod, užiro ji śiły: ňech hada zabiju a jabłuň přesadźo, budźe rodźić zaś ovoc jako prve.« — Potym stařiček brzo zaś usnuł, a stařinka mu vytrhła třeći złaty vłas. »Čimu mě też, mamo, ňeňechoš spać?« pravił stařiček mrźatně a stovoł. — »Lež, synečku, lež! ňehnivoj śe, ňerada sym će obudźiła. Ale přišła na mně dřimota, a měła sym zaś dźivny syn. Sniło śe mi o převoznikovi na černym moru: dvacet rokuv už tam převožo, a žodyn ho ňejidźe vysvobodźić. Kěj też budźe jeho roboty kuňec?« — »Hłupe matky to syn! ňech do jinymu vesło do ruky a sum vyskoči na břih, budźe tyn zaś pře-

voznikym. Ale včil už mi doj pokuj: musím skoro rano stanuć a jíść slzy sušić, co kralova cera každu noc vypłače pro svojiho muža, syna uhliřoveho, co ho kral posłoł pro moje tři złate vłasy.«

K ranu strhnuł śe zaśe na polu věter, a na klině svoji stare mamičky obudźiło śe misto stařička krasne złatovłase dźićotko, Boži Slunečko, dało mamě z Bohym a vychodnim oknym vylećeło do pola. Stařinka zaś odkłopiła kadź a řekła Pływačkovi: »Oto moš ty tři złate vłasy, a co Dźed Vševěd na ty tři věcy odpovědźił, už też viš. Dźi s Panymbohym! už mě nihdy ňeuvidźiš, nima teho třeja.«

Pływaček stařince pękně podźekovoł a šeł.

Dyž přišeł do teho prvšiho města, pytoł śe ho kral, jaku že jim ňeśe novinu? — »Na — dobru!« řekeł Pływaček; »dejće studynku vysnožić, a žabu, co na zdřidle šedži, zabiće, a poćeče vum voda jako kěj prve.« — Kral to doł hned zrobić, a dyž vidźił, że śe voda pryšči čurym, darovoł Pływačkovi dvanost kuni biłych jako łabuće a na ňe tela złata a střibła a drahych kamyni, co unisły.

Dyž přišeł do teho druheho města, pytoł śe ho zaśe kral, jaku jim ňese novinu? — »Na, dobru!« pravił Pływaček; »dejće jabłuň vykopać, nundźeće pod kořiňami hada, teho zabiće; potym jabłuň zaśe zasadźće, a budźe vum ovoc rodźić jako kěj prve.« — Kral to doł hned zrobić, a jabłuň za noc śe odźoła kvitkami, jako by ju ružami obsypoł. Kral mił velku radość a darovoł Pływačkovi dvanost kuni vranych jako havrani a na ně też tela bohactva, co unisły.

Pływaček jił potym dale, a dyž był u černeho moŕa, pytoł śe ho převoznik, jesli śe dovědźił, kěj budźe vysvobodzyny? — »Dovědźił,« řeknuł Pływaček, »ale prve mě převeź, potym ći povim.« — Převoznik ňechćił; ale dyž vidźił, że nyni jine pumocy, přeca ho převez i z jeho štyradvacećuma kuňami. — »Až zaśe budźeš koho převožać,« pravił mu potym Pływaček, »dej mu vesło do ruky a vyskoč na břih, a budźe un misto teje převoznikym.«

Kral ani svojim očum ňevěřił, dyž mu Pływaček ty tři złate vłasy Dźeda Vševěda přinis, a cera jeho płakała, ňe od žałośći, ale od radośći, że zaśe přišeł nazpadek. — »A kaj śi tych šumnych kuni a teho bohactva nabył?« pytoł śe ho kral. — »Vysłużił sym se to,« pravił Pływaček a vykłodoł, jak tymu kralovi pumuh zaśe ku mładźicym jabkum, co ze starych ludźi dźełaju młade, a tymu kralovi ku žive vodźe, co z nimocnych dźeło zdrave a z mrtvych žive. — »Mładźicy jabka, živo voda!« opakovoł seje kral poćichu; »dybych jedno źid, omładnuł bych; a dybych baj zemřił, tu vodu bych zaś ožił!« Odrazu śe vybroł na cestu pro mładźicy jabka a pro živu vodu — a posavadź śe ješče ňevroćił.

A tak zustoł uhliřuv syn žaćim kralovym, jak Sudźička usudźiła, a kral — snadź ješče pořad tam převožo přes černe moře!

2. Hory.

Ale zmuda člověk, co o tych našich horach piše v tych Ćešinských Novinach! Jak to umi pěkně zebrać, jaky že zme su dobry lud, a jak že tu je v horach krasně — aby jenym ći panove k num v leće chodźili na vagacyje!

No, co je pravda! krasně je tu u nas — zdrave povětři a dobro, źimno voda! Ale jak śe pravi, zočotek vody a kuńec chleba! Šak o tym lude dobře vykłodaju: To dyž Pambu po svěće chodźił, był všaj po celym svěće, jenym do Vysuteho a do Małeho Lipoveho ńepřišeł. Vyšeł na Kołovrot, a dyž ty dva potoky vidźił, ani do nich ńešeł; přežchnoł ich a pravił: »Živće śe tam, jak możeće!« A šeł dale. — Sum Pambu śe te bidy boł! A ći panove, co tu po našich kopcach łaźo, dyby tak muśeli cały rok mezy nami žić v źimě v leće, to by křičeli na Maryju! — No bajć! nima to lehke, ni, po kopcach łaźić, motyku orać a każdźunky snopek s pola v dřemyně na plecach do stodoły odnośić! To śe třa zvrtać, aby na źimu było co jeść! A dyby śe ješče urodźiło! Ale kata też tam! jarky jedva jedna druhu zpłodźi — a ty člověče muśiš gamłać same kobzole a vodźunku a režnu krupicu na žernach vrcynu! Ješče że ty kobzolky mume! Pokel mume dość zyńokuv, to je chvała Bohu, to ješčě ńetřeja hładu mřić. Ale dyž i ty začnu krněć a hnić, jak było łuni, że ze štyruch řodkuv ani małe putynečky nakopać ńebyło jîza, potym je dźeprym zle! Potym nima dźivota, że kaj kěry lepši chasnik pozućeko do Ostravy, że ani pachołka, ani pořadne dźivky ńejiza napytać.

Ješče że seje Pambu jinač na tu bidač zpumnił, jak zaś lude povědaju

Šła Bida přez hory,
až ju nožky bolely,
a tak seje zazpivała,
až ty hory brněły!

Ba je tymu tak! Dyž přindźeš do hur, všaj śe pěsničky rozlihaju od gruňa na gruň. Su to same halabačky, co ći kravoři zpivaju, je pravda, ale było by tu v horach hrubě teskno po nich. A dyž v leće na polu žincule zanućo nějaku pobožnu, to jakoby v kostele zvunili — a člověka nimože teskno być.

A jak by tu dźeprym było veseło a dobře, dyby u nas tak było všicko v pořodku, jako by mělo być. No — ńechcu nic pravić — šak to sami uvidźiće, jenym śe podźivejće do tych chałupotek tam na tych kopcach!

Ale ńesmime se zufać, muśime se mysleć, że časym všecko budźe lepši, aspuń u tych, co přindu po nas. Školy to pumały spravo. Dyž my zme ješče chodźili do školy, były při cele Morovce dvě školy, u kosteła a na Uśpolce. Chodźili zme hodźinu, dvě. Věla razuv do roka vtedy chłapec

přišeł do školy? V leće było třeja kravy paść, a v źimě navaliło ńekěj sněha po pas, a lecykaj ležeła zuměć jako chałupa! Tak śe synek za šezd rokuv ńenaučil ani pisać, ani rachovać, ba ani čitać, chyba śe při kravach sum trochu podučił. Včil mume pumały v każdym potoku školu, mume dobrych učiteli, a tak myslim, że budźe brzo lepši s nami.

3. Hádanka.

Tři sta pětašezdesat ftokuv snisło jedno vajco, a z teho vajca vyrust tłusty vuł a z teho tłusteho chudy vuł, a z teho chudeho voła vyrust květ a obveselił cały svět. — Zhodoj, co je to?

Rok, masopust, pust, velkonoc.

4. Jenym go, tatulku, ożynić!

Z Dobratic.

Jedyn oćec mhoł syna a rod by go ożynić, ale syn śe žynić ńechćoł. Oćec tak długo mu dycki domłuvoł a radźił, až śe syn přeca ożynił. Chudźok ale zle śe dostoł, roba była na něgo zło, nimała go rada a všicko mu naopak robiła a tak go ustavičně gnivała. Oćec mhoł v leśe konsek pola, a tu roz na vosnem [1]) go jechali s tym synym zorać. Każdy mhoł jednego voła, a tuž śe społym spřongali. [2]) V połedńe šli oba poobadvać do domu a voły ńechali v leśe, uvonzali [3]) jich u smyreka a dali jim po konsku śana. Na ńeščinśći přišeł zatel vilk a jednego voła zežhroł. Ći přiňdum po obědźe, a tu jednego voła nimaš. Hledajum, až našli ńejpirve konsek kity, potym głovym, [4]) zaś raće a na ostatek bachora. Hned se mysleli, że to jisto vilk zrobił. Dali śe a hledali tego vilka, až go našli. Ležoł v gonšču [5]) natohnuty a ledva dychoł, co śe tak naproł. [6]) I pękně vilka chyćili. Včil se radźili, co by mu też zrobić, co by go čim ńejlepši potrestali. Oćec radźił, aby mu dali śilny rozkřipěc na chvost, abo aby go głodym umořili. Ale synovi śe to ješče ńezdało być ńejgorši. I pravił: »Tatulku, nic inego mu ńezrubmy, ale ożyňmy go, a to bedźe na ńego ńejvinkši [7]) trest.«

---

[1]) Na jařc. — [2]) Spřahali. — [3]) Uvázali. [4]) Hlavu. [5]) V houští. — [6]) Nacpal. — [7]) Největší.